

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**5, 6, 7 VE 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
METİNLERİN BİBLİYOTERAPİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

MELTEM DOĞANAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZİRAN, 2019
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

5, 6, 7 VE 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN
BİBLİYOTERAPİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

MELTEM DOĞANAY .

Eğitim Bilimleri Enstitüsünce

“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 14/06/2019

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Didem ÇETİN

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Nigar İPEK EĞİLMEZ

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ayşe Rezan ÇEÇEN EROĞUL

HAZİRAN, 2019

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 29/05/2019 tarih ve 290/2 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin (24/7) maddesine göre, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Meltem DOĞANAY'ın "5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bibliyoterapi Açısından İncelenmesi" adlı tezini incelemiş ve aday 14/06/2019 tarihinde saat 14.00'te jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse izin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul edildiğine oy birliği ile karar verilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Didem ÇETİN

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Nigar İPEK EĞİLMEZ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ

Üye

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bibliyoterapi Açısından İncelenmesi” başlıklı Yüksek Lisans çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 14/ 06/ 2019

MELTEM DOĞANAY

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

5, 6, 7 VE 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN BİBLİYOTERAPİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

MELTEM DOĞANAY

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Didem ÇETİN

Haziran 2019, 117 Sayfa

“Kitaplarla tedavi, sağaltım” ya da “kitaplar yoluyla iyileşme” olarak adlandırılan bibliyoterapi yönteminin çeşitli uygulama türleri ve aşamaları bulunmaktadır. “Uygulama şekli ve alanı bakımından bibliyoterapi, gelişimsel bibliyoterapi ve klinik bibliyoterapi olarak ikiye ayrılmaktadır. Gelişimsel bibliyoterapi sınıf ortamında, kütüphanelerde ve okullarda eğitimciler tarafından yani bibliyoterapi alanında uzman olmayan kişiler tarafından uygulanmaktadır.

Bibliyoterapi yöntemini okul ortamında uygulamak için yararlanılabilecek en uygun ders, metinlere dayalı olması sebebiyle Türkçe dersidir. Türkçe ders kitabındaki metinler bilgi aktarmanın yanında öğrencilere bazı değerleri de kazandıran; onların sosyal, özgüvenli, topluma faydalı, evrensel ve milli değerlere sahip bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlayan nitelikte olmalıdır. Bunlar göz önünde bulundurulduğunda doğru zamanlama ve doğru yöntemler kullanıldığı zaman Türkçe dersinde bibliyoterapi yönteminin etkili bir şekilde uygulanma ihtimali yüksektir.

Bu çalışmanın amacı 2014-2015 eğitim-öğretim yılında kullanılan Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan bibliyoterapik unsurları belirlemek ve bibliyoterapi yönteminin Türkçe dersinde metinler aracılığıyla nasıl uygulanabileceği konusunda önerilerde bulunmaktır. Araştırma bu yönüyle ders kitaplarının bibliyoterapi açısından düzenlenmesine, bibliyoterapiyle öğrencilere nasıl faydalı olunabileceğinin ve hangi problemde ne tür metinlerden yararlanılması gerektiğinin tespit edilmesine yönelik öneriler sunması bakımından önemlidir. Bu çalışmada kaynak literatür taranmış, bibliyoterapik unsurların tespiti için Erdemir (2016) tarafından geliştirilen rubrikten de yararlanılarak bir liste oluşturulmuş ve Türkçe ders kitaplarında bulunan 156 metin, bu liste doğrultusunda ayrıntılı olarak incelenmiştir. İnceleme yapılırken ders kitapları ile birlikte “öğretmen kılavuz kitapları” da göz önünde bulundurulmuştur. İnceleme sonrasında, metinlerde bulunan bibliyoterapik unsurlar tespit edilmiştir. Her sınıf düzeyi için genel tablo oluşturularak öne çıkan bibliyoterapik unsurlar belirlenmiş; sınıf düzeyine ve öğrencilerin seviyelerine uygunluğu açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Bibliyoterapi, Değer, Değerler Eğitimi, Ders Kitabı, Trkęe
ğretimi

ABSTRACT

EXAMINING THE 5TH, 6TH, 7TH AND 8TH GRADE TURKISH COURSE BOOKS TEXTS IN TERMS OF BIBLIOTHERAPY

MELTEM DOĞANAY

Master Thesis, Turkish Education Department

Supervisor: S. Prof. Dr. Didem ÇETİN

June 2019, 117 Pages

There are various types and stages of bibliotherapy called “treatment with books, cure” or “healing through books.” In terms of application and area, bibliotherapy is divided into developmental therapy and clinical therapy. Developmental bibliotherapy is practiced in classroom environment, in libraries, in schools by educators in other words non-specialists.

The most appropriate course for applying bibliotherapy method in school environment is Turkish course because it is based on texts. The texts in the Turkish textbooks provide some value to the students as well as information; must be of a quality that contributes to their growth as individuals with social, confident, collective, beneficial, universal and national values. When these are taken into consideration, when the right timing and correct methods are used, it is highly likely that bibliotherapy method will be applied effectively in Turkish class.

The purpose of this study is to determine whether the textbooks of 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish language textbooks used in the Ministry of National Education publications used in the 2014-2015 education period, are suitable for applying the bibliotherapy method, to determine the bibliotherapeutic elements found in these books and how to use bibliotherapy method to be implemented. This research is important in order to organize textbooks in terms of bibliotherapy to offer suggestions on how to be useful to students with bibliotherapy and to determine what kind of texts should be used in which problem. In this study, source literature was searched, and rubrics; developed by Erdemir(2016), were used to make a list and 156 texts were examined in details, in this list. The textbooks as well as the teacher’s guidebooks have been taken into consideration during the review. After the review, bibliotherapeutic elements were found and identified in the text. Evaluations were made regarding the suitability of these elements to the level of the students and the method to be operated. Bibliotherapeutic elements emerged by creating a general chart for each grade level.

Key words: Bibliotherapy, value, values education, textbook, Turkish Education

ÖN SÖZ

“Kitaplar ile tedavi, iyileştirme” olarak tanımlanan bibliyoterapi yöntemi, öğretmenler ya da terapistler tarafından öğrencilere ve bireylere uygulanmakta, onların kişilik gelişimlerine ve psikolojik durumlarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. İnsanların ruhsal sıkıntılarının tedavisinde kitapların kullanılması yöntemi eski Yunan’a kadar gitmektedir ancak son yıllarda bibliyoterapiden daha fazla yararlanılmaktadır.

Türkçe dersi metne dayalı bir ders olduğundan bibliyoterapi yönteminin uygulanması için de çok uygun bir derstir. Temel dil becerileri üstüne kurulu bir ders olması dolayısıyla iletişim becerilerini geliştireceği gibi oluşabilecek iletişim sorunlarını ortadan kaldırıp çözüme ulaştırabilmektedir. Değerler eğitimi ve bibliyoterapinin iç içe olduğu düşünüldüğünde değerler eğitimi için de Türkçe dersi oldukça elverişli ve zengin bir alandır. Gerek dil becerileri gerek iletişim becerileri gerekse kişilik gelişimi için doğru yöntem ve teknikler kullanılırsa Türkçe dersinde bibliyoterapi yönteminden etkili sonuçlar alınabilmektedir. Türkçe ders kitaplarını bibliyoterapi açısından incelemeyi ve bibliyoterapi yönteminin kitaplardaki metinler aracılığıyla nasıl uygulanabileceği konusunda yol göstermeyi amaçlayan bu çalışmada, 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler, bibliyoterapik unsurlar çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde problem durumuna, alt problemlere, araştırmanın amacı ve önemine, varsayımlara, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın “Kuramsal Çerçeve”si sunulmuştur. Üçüncü bölümde “Yöntem” başlığı altında araştırmanın modeli, evren, örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde problem ve alt problemlere dair bulgular belirlenmiş ve söz konusu bulgular yorumlanmıştır. Son bölümde ise bulgular doğrultusunda elde edilen sonuçlar paylaşılmış, sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmada değerli fikirleri ve yol göstericiliği ile her zaman bana destek olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Didem ÇETİN’e; lisans ve lisans üstü ders dönemlerinde değerli bilgilerinden faydalanıp örnek aldığım Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü’ndeki kıymetli hocalarım Prof. Dr. Mustafa Volkan COŞKUN’a, Doç. Dr. Hatice Fırat ARSLANTAŞ’a, Emekli Dr. Öğr. Üyesi Özden FİDAN’a, Nigar İpek EĞİLMEZ’e, Mustafa SARGIN’a; her zaman güler yüzle karşılayıp çalışmasından yararlandığım araştırma görevlisi Zeynep Ezgi ERDEMİR’e; emeğini ve zamanını esirgmeden desteğini hissettirip beni yüreklendiren sevgili arkadaşım Tuğçe KİŞİ’ye eğitim öğretim hayatım boyunca yoluma ışık tutan tüm öğretmenlerime; hiçbir fedakârlıktan kaçınmayıp bugünlere gelmemi sağlayan, her zaman ve her durumda yanımda olduklarını hissettiren, mimarım olan kıymetli aileme ve özellikle ablam Melek DOĞANAY’a; bu süreci benimle birlikte yaşayan tüm arkadaşlarıma ve kutsal mesleğimin mihenk taşı olup geleceği aydınlatacak olan öğrencilerime teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
ÖNSÖZ	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
EKLER DİZİNİ	xvii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1. Giriş	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	5
1.2. Araştırmanın Önemi	6
1.3. Araştırmanın Sayıltıları.....	6
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5. Tanımlar.....	7

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	9
2.1. Ders Kitapları	9
2.1.1. Türkçe Ders Kitaplarının Amacı.....	10
2.1.2. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler	11

2.1.3. Türkçe Ders Kitaplarındaki Temalar	13
2.1.4. Türkçe Ders Kitaplarının Bibliyoterapideki Yeri ve Önemi	18
2.2. Bibliyoterapi	19
2.2.1. Bibliyoterapinin Tarihçesi ve Gelişimi	20
2.2.2. Bibliyoterapinin Sınıfları	22
2.2.3. Bibliyoterapinin Amaçları ve Faydaları.....	24
2.2.3.1. <i>Bilişsel değişimler doğrultusundaki faydaları</i>	26
2.2.3.2. <i>Duyuşsal değişimler doğrultusundaki faydaları</i>	27
2.2.4. Bibliyoterapinin Sınırlılıkları	27
2.2.4.1. <i>Danışandan kaynaklanan sınırlılıklar</i>	28
2.2.4.2. <i>Danışmandan kaynaklanan sınırlılıklar</i>	29
2.2.4.3. <i>Yöntemin kendisinden kaynaklanan sınırlılıklar</i>	29
2.2.5. Bibliyoterapi Süreci.....	30
2.2.5.1. <i>Özdeşim kurma</i>	30
2.2.5.2. <i>Arınma</i>	31
2.2.5.3. <i>İçgörü</i>	31
2.2.5.4. <i>Genelleştirme</i>	32
2.2.6. Bibliyoterapinin Okullarda Uygulanması	32
2.2.7. Bibliyoterapi ve Türkçe Eğitimi İlişkisi.....	35
2.2.8. Bibliyoterapi ve Değerler Eğitimi İlişkisi	38
2.2.9. Yurt Dışında Önerilen Bibliyoterapi Listesi	40
2.2.10. Bibliyoterapinin Ele Aldığı Sorunlar ve Kullanım Alanları.....	44
2.2.11. Bibliyoterapi ile İlgili Çalışmalar	49
2.2.11.1. <i>Bibliyoterapi ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalar</i>	49
2.2.11.2. <i>Bibliyoterapi ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar</i>	50

BÖLÜM III

YÖNTEM

3. Yöntem.....	53
3.1. Araştırmanın Modeli	53
3.2. Araştırmanın İncelenen Dokümanları	54
3.3. Veri Toplama Araçları.....	55
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	56

BÖLÜM IV

BULGULAR

4. Bulgular	58
4.1. Türkçe Ders Kitaplarındaki Bibliyoterapik Unsurlara Dair Bulgular	58
4.2. Tespit Edilen Bulgulara Dair Örnekler	81
4.2.1. Yeni Değer, Tutum ve Davranış Geliştirme	81
4.2.1.1. <i>Misafirperverlik</i>	81
4.2.1.2. <i>Umudunu kaybetmeme</i>	82
4.2.1.3. <i>Yardımseverlik</i>	83
4.2.1.4. <i>Öz güven</i>	83
4.2.1.5. <i>Alçakgönüllülük ve kibirlenmeme</i>	84
4.2.1.6. <i>Dürüstlük</i>	85
4.2.1.7. <i>Sorumluluk</i>	85
4.2.1.8. <i>Cesaret</i>	86
4.2.1.9. <i>Fedakârlık</i>	86
4.2.1.10. <i>Vefa</i>	86
4.2.1.11. <i>İş birliği ve dayanışma</i>	87
4.2.1.12. <i>Hoşgörü</i>	87

4.2.1.13. Sevgi.....	88
4.2.2. Millî ve Manevi Değerlere Sahip Olma.....	88
4.2.3. Çevreyi, Toplumunu ve Dünyayı Tanıma	89
4.2.4. Doğaya ve Tüm Canlılara Duyarlı Olma, Çevreyi Koruma	90
4.2.5. Olumlu Benlik Algısını Geliştirme.....	90
4.2.6. Hedeflerini Gerçekleştirmek İçin Azimli ve Kararlı Olma	91
4.2.7. Olayları Çok Yönlü Düşünme ve Değerlendirme	92
4.2.8. İletişim Becerilerini Geliştirme	92
4.2.9. Öfke, Stres ve Zaman Yönetimi Becerisi	93
4.2.10. Rol Model Bulma/ Doğru Rehber Seçme	94
4.2.11. Sorun Çözme Becerilerini Geliştirme.....	94
4.2.12. Toplumda Faydalı Birey Olma Bilincini Geliştirme	95
4.2.13. Kendi Sorunlarına Benzer Sorunların Başkaların Başına da Geleceğini Düşünerek Yalnız Olmadığı Duygusuna Kapılma	96
4.2.14. Empati Kurma Becerisini Geliştirme.....	96
4.2.15. Kendini Tanıma	97
4.2.16. Toplumda Kabul Görmek İçin Kendini Gerçekleştirmekten Kaçınmama ...	97
4.2.17. Dünya Sorunlarına Duyarlı Olma	98
4.2.18. Engelli Bireylere Duyarlı Olma	98
4.2.19. Kalıp Yargıların Yumuşatılması.....	99
4.2.20. Ebeveyn ve Çocukların Arasındaki Çatışmaların Çözümüne Ulaşması.....	99

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler	100
5.1. Sonuçlar ve Tartışma	100
5.2. Öneriler	103

KAYNAKÇA.....	105
EKLER.....	110
ÖZGEÇMİŞ.....	117

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Türkçe Öğretim Programı'nda Yer Alan Tema ve Alt Temalar.....	13
Tablo 2. Çocuklarda Bibliyoterapinin Kullanım Alanları	46
Tablo 3. Ergen Gruplarında Bibliyoterapinin Kullanım Alanları	47
Tablo 4. Yetişkinlerde Bibliyoterapinin Kullanım Alanları	48
Tablo 5. Bibliyoterapik Unsur Rubriği	55
Tablo 6. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Metinler.....	59
Tablo 7. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bibliyoterapik Metinler.....	61
Tablo 8. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bibliyoterapik Metinler.....	62
Tablo 9. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bibliyoterapik Metinler	64
Tablo 10. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bibliyoterapik Unsurlar	67
Tablo 11. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bibliyoterapik Unsurlar	70
Tablo 12. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bibliyoterapik Unsurlar.....	72
Tablo 13. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bibliyoterapik Unsurlar.....	75
Tablo 14. Bibliyoterapik Unsurların Sınıflara Göre İncelenmesini Gösteren Tablo.....	78
Tablo 15. Bibliyoterapik Unsurların Temalara Göre İncelenmesini Gösteren Genel Tablo	79
Tablo 16. Öne Çıkan Bibliyoterapik Unsurlar	80

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Bibliyoterapinin Sınırlılıkları	28
--	----

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt. : Aktaran

Bkn. : Bakınız

Çev. : Çeviren

f : Frekans

s. : Sayfa

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

TDK : Türk Dil Kurumu

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Bibliyoterapik Unsur Rubriği	110
Ek 2. Bibliyoterapik Unsur Rubriğine Gre İncelenen Metin rnekleri	111

BÖLÜM I

GİRİŞ

Türkçe dersi doğru, güzel ve etkili konuşmayı amaçlar. Konuşma becerisinin yanında öğrencilerin diğer temel dil becerilerini de yani okuma, yazma, dinleme becerilerini de en verimli hâle getirip en üst düzeye ulaştırmayı hedefler. Elbette Türkçe dersinin hedefleri bununla sınırlı değildir. Öğretim yanı kadar eğitim yanı da çok güçlü hatta daha kuvvetlidir çünkü öğrencinin maddi ve manevi değerlere bürünmesi; millî, ahlaki, sosyal, kültürel ve evrensel değerlere sahip olması da Türkçe dersinin hedefleri arasındadır. Bunun için amaca uygun olan doğru materyallerin kullanılması gerekmektedir. Hem Türkçe dersi hem diğer dersler düşünüldüğünde en çok kullanılan ders materyalinin ders kitapları olduğu görülmektedir. Ders kitapları hazırlanırken özellikle içeriğinin büyük bir titizlikle oluşturulması, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim özelliklerinin (duyuşsal ve bilişsel) göz önünde bulundurulması çok önemlidir. Ders kitaplarındaki metinler bilgi aktarımının yanında öğrencilere millî, manevi ve evrensel değerleri de kazandırmalı; onların sosyal, özgüvenli, topluma faydalı birer birey olarak yetişmelerine de katkı sağlar nitelikte olmalıdır.

Bibliyoterapi (okuma yoluyla sağaltım), “bireylerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olmak ve kişilik gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla metinlerden yararlanma” şeklinde tanımlanan bir terapi yöntemidir.... Eğitimciler ve psikolojik danışmanlar, kitapların davranışsal ve duyuşsal sorunların üstesinden gelebilmede etkili bir araç olarak kullanılabileceği konusunda hemfikirdirler. Yapılan çeşitli çalışmalarda, bibliyoterapi yönteminin iletişim becerileri, sorun çözme becerileri; öfke, stres ve zaman yönetimi; bağışlayıcılık ve hoşgörü, sebatlılık, yardımseverlik ve iş birliğı,

uzlaşmacılık, kendini tanıma ve farkındalık(özbilinç), başkalarını tanıma ve empati (sosyal bilinç); çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma; daha olumlu bir benlik algısı geliştirme, motivasyon ve geleceği planlama, farklı ve yeni durumlara uyum sağlama, uyum güçlüklerini aşma vb. konularda bireyin sorunlarına çözüm bulma amacıyla kullanıldığı belirtilmiştir (Coşkun ve Çetin, 2013: 135).

İnsanların ruhsal sorunlarının tedavisinde kitapların bir çözüm olarak görülmesi Eski Yunan'a kadar gitmektedir. Eski Yunan'da bu yöntem kütüphane görevlileri tarafından uygulandığı için Eski Yunan'da kütüphaneler daha geniş kapsamlı olarak düzenlenmiş; okuma, dinleme ve düşünme alanları olarak düzenlenmiş ve öyle kullanılmıştır. Bizim kültürümüzde de bibliyoterapi eskilere dayanmaktadır. Kaynaklarda “ferec-ba'de's-şidde” denilen ve “sıkıntıdan sonraki sevinç” anlamına gelen bir bibliyoterapi uygulamasından söz edilmiştir. Ferec-ba'de's-şidde, Doğu edebiyatlarındaki batı amaçlı masal derlemelerinin genel adıdır. Masalların mutlu sonla bitmesi, iyiliğin ve iyilerin kazanması, kötülüğün ve kötülerin kaybetmesi düşünüldüğünde, ferec-ba'de's-şidde ve bibliyoterapi ilişkisi kendiliğinden anlam kazanmaktadır. Türk dilindeki ilk “ferec” kitabı Kasım İbn Mehmed tarafından Farsçadan tercüme edilerek Türk edebiyatına kazandırılmıştır. Bu tür eserlerde okuyucunu güzel vakit geçirmesinin yanı sıra bir şeyler öğrenmesi de hedeflenmektedir. Bu yüzden hikâyelerin kahramanları güvenilir, dürüst, insani değerlere sahip ve toplumda saygı gören, yüksek statüdeki kişilerdir. Anlatılan olaylarda daima hak haksızlığa, iyilik kötülüğe, dürüstlük ahlaksızlığa karşı galip gelmiştir; kötüler, haksızlar mağlup olmuştur. Batı kültüründe ise bibliyoterapi yöntemi 1930'lu yıllarda kütüphaneciler, psikolojik danışmanların yardım ve desteğiyle insanların duygu, düşünce ve davranışlarını değiştirebileceklerine inandıkları kitapların listelerini yapmışlardır (Bulut, 2010; Pala, 2014).

Uygulama şekli ve alanı bakımından bibliyoterapi “klinik bibliyoterapi” ve “gelişimsel bibliyoterapi” olarak ikiye ayrılmaktadır. Klinik bibliyoterapi, sadece ruh sağlığı uzmanları tarafından tedavi amaçlı olarak kullanılır. Psikolojik danışman destekli bibliyoterapi, telefon destekli bibliyoterapi, el kitabı destekli bibliyoterapi ve kitap reçetesi yazma klinik bibliyoterapi alanına girmektedir... Gelişimsel bibliyoterapi, uzman olmayanlar tarafından kütüphanelerde veya sınıf ortamında kullanılmakta olup daha çok tavsiye verme niteliğindedir (Coşkun ve Çetin, 2013: 136).

Gelişimsel bibliyoterapi eğitim ortamında öğrencilerin sorunlarının, bireylerin günlük hayatlarında yaşayacakları sıkıntıların çözümünde; duygusal karışıklıkların önlenmesinde eğitimciler ya da uzman olmayan kişiler tarafından kullanılabilir. Gelişimsel bibliyoterapi eğitim ortamında öğrencilerin sorunlarının, bireylerin günlük hayatlarında yaşayacakları sıkıntıların çözümünde; duygusal karışıklıkların önlenmesinde eğitimciler ya da uzman olmayan kişiler tarafından kullanılabilir.

Her geçen gün hızla değişen dünyada bireylerin ve öğrencilerin sorunları da hızla artmakta ve çeşitlenmektedir. Gerek bu hıza ayak uyduramayan gerekse bu değişim ve gelişimleri hayatına kontrollü bir şekilde dâhil edemeyen bireyler birtakım sorunlar yaşamaktadır ve bazen bu sorunlarla nasıl baş edeceği konusunda zorluklar yaşamaktadırlar. Bu sorunların çözümünde de son yıllarda iyice ön plana çıkan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinden yardım almaktadırlar. Günümüzde ruh sağlığı ve kişilik sorunları ile ilgili konularla ilgili önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bu yüzden de bu sorunların çözümlerine sadece kliniklerde değil hayatın her alanında yer vermenin gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Gelişimsel bibliyoterapi de tam olarak bu duruma hizmet etmektedir.

Taşçılar'ın (2012: 121) Stamps(2003)'ten aktardığına göre bibliyoterapi;

- Öğrencinin farklı ilgi alanları bulmasını sağlar.
- Öğrencinin kendini ve diğerlerini anlayabilme olasılığını artırır. Çocuğun kendini gerçekçi bir şekilde övmesine yardımcı olur.
- Çocuğun benlik algısının ve özsaygısının gelişmesine yardımcı olur. Duygusal baskılarla başa çıkabilmesine yardım eder.
- Problemlerle baş çıkması gerekenin sadece kendisinin olmadığı gerçeğini ona gösterir.
- Onu zorlayan durumla yüzleşmesine ya da mevcut problemi sağlıklı bir şekilde çözmesine yardımcı olur.
- Bir problemi çözüme kavuşturmak için birden fazla seçeneğin olduğunu görmesini sağlar.
- Problemi tartışma imkânı tanır.

Türkçe dersiyle bibliyoterapi yöntemi ilişkilendirilecek olursa; bibliyoterapinin “okuma ile sağaltım, tedavi” anlamına geldiği; Türkçe dersinde ise temel dil becerilerinden birinin “okuma” olduğu fark edilmektedir. Metinlere dayalı olduğu için bu yöntemin Türkçe dersinde kullanılması oldukça uygundur.

Türkçe dersi; temel dil becerilerinin kazandırılmasının yanı sıra bireyin millî, ahlaki, kültürel, sosyal ve evrensel değerlere sahip olmasını amaçlar. 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı (6-8)'ndeki Genel Amaçlar bölümünde öğrencilerin;

- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,
- Millî, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeleri
- Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri amaçlanmaktadır.

Coşkun ile Çetin'e (2013: 138) göre gelişimsel bibliyoterapi, bireyin sorunlarına çözüm bulmak ve kişilik gelişimine katkı sağlamak için şu konularda uygulanabilmektedir:

- İletişim becerileri
- Sorun çözme becerileri
- Kendini tanıma ve farkındalık
- Öfke, stres ve zaman yönetimi
- Kalıp yargıların yumuşatılması
- Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma
- Sebatsızlık
- Yardımseverlik ve iş birliği
- Uzlaşmacılık
- Başkalarını tanıma ve empati (sosyal bilinç)
- Bağışlayıcılık ve hoşgörü
- Olumlu benlik algısı geliştirme
- Yeni değerler ve tutumlar geliştirme
- Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarında da var olduğunu görerek yalnız olmadığını duyumsama
- Motivasyon ve geleceği planlama
- Farklı ve yeni durumlara uyum sağlama

Bibliyoterapi yönteminin amacına ulaşabilmesi için kitap seçimine özen gösterilmesi gerekmektedir. Kitabın estetik ve edebi değerinin olmasının yanında içerik yönünden de öğrencilerin gelişim düzeyine ve ilgi alanına uygun olması çok önemlidir. Kitap çocuğun dikkatini çekebilmeli ve çocuk karakterlerle özdeşim kurabilmelidir. Kitapta ön planda tutulan olaylar ya da duygular olumlu olmalıdır ancak sadece öğrencinin doğru kitapla buluşturulması yeterli değildir. Bu yöntemin başarıya ulaşmasındaki diğer önemli noktalar da doğru zamanlama ve uygulamanın gelişigüzel yapılmayıp bir planlama dâhilinde gerçekleştirilmesidir. Burada da öğretmene büyük görev düşmektedir; öğretmenin ön hazırlık yapması, okuma sonrasında öğrencilere soracağı soruları önceden hazırlaması, uygulamanın etkili olup olmadığını takip etmesi gerekmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Eğitim öğretim sürecinde ders kitaplarının en çok kullanılan ve kolaylıkla ulaşılabilen materyal olduğu bilinmektedir. Bu yüzden ders kitapları ne kadar etkili bir şekilde hazırlanıp öğrencilerin ellerine ulaştırılırsa eğitimden alınan verim de aynı derecede fazla olacaktır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde ülkemizde kitap okuma alışkanlığının oluşmadığını ya da kitap okuma düzeyinin çok alt düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Buna rağmen her öğrenci ders kitabını mutlaka okumaktadır, onunla bir etkileşime girmektedir. Bu durum da ders kitaplarının ve bunları hazırlayanların yükünü artırmaktadır. Öğrencinin kazanması beklenen değerler, metnin içine doğru ve etkili bir şekilde yerleştirilmeli ve bu yapılırken metinlerin estetik ve edebî yönü de göz önünde bulundurulmalıdır.

Çalışmanın amacı öncelikle Türkçe ders kitaplarındaki bibliyoterapik unsurları tespit edip ön plana çıkan unsurları belirlemektir. Bu bibliyoterapik unsurlardan öğrencilerin hem var olan sorunlarının çözümünde hem de oluşabilecek sorunlar meydana gelmeden bunların önlenmesinde yararlanmak amaçlanmaktadır. Çalışmanın bir diğer amacı Türkçe ders kitapları hazırlanırken bibliyoterapik unsurlar barındırması açısından da belirli ölçütlerin oluşturulması ve Türkçe ders kitaplarının bu ölçütlere göre yapılandırılmasıdır. Çalışmanın bu hususta yol gösterici olması hedeflenmektedir.

Değerler eğitimi ile bibliyoterapinin benzer özellikleri ve kesiştiği noktalar vardır. Son yıllarda hem değer eğitimi hem de bibliyoterapi üzerine yapılan çalışmalar yaygınlaşmaktadır ancak buna rağmen yeterli derecede değildir. Dolayısıyla bu konuda sınırlı sayıda çalışma vardır ve bu çalışmalar da genellikle psikoloji alanındadır. Eğitim alanında bu tarz çalışmaların artması ise değerlerin ve bibliyoterapik unsurların harmanlanarak öğrencilerin kişisel gelişimlerine büyük katkı sağlaması anlamına gelmektedir. Bu çalışmada, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapik unsurlar tespit edilmesi ve bu unsurların nasıl kullanılabileceği konusunda önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır. Bu çalışmadaki alt amaçlar şunlardır:

1. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan ve öne çıkan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?

2. 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan ve öne çıkan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?
3. 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan ve öne çıkan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?
4. 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan ve öne çıkan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Ders kitaplarındaki metinler, bilgi aktarımının yanında öğrencilere millî, ahlakî ve pedagojik değerleri de kazandırmalıdır, yani hem öğretici hem de eğitici olmalıdır. Öğrencilerin kişilik gelişimlerine katkıda bulunarak sosyal, özgüvenli, topluma faydalı birer birey olarak yetişmelerini sağlamak için edebiyatın, yazının gücünden yararlanılmalıdır. Bibliyoterapinin yalnızca psikolojik danışmanlar ve psikologlar tarafından kullanılabilmesi düşüncesinin değişebilmesi için sınıf içerisinde uygulanmasına yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir. Araştırma bu yönüyle Türkçe ders kitaplarının bibliyoterapi açısından düzenlenmesine, bibliyoterapinin öğrencilere nasıl faydalı olabileceğinin ve hangi problemlerde ne tür metinlerden yararlanılması gerektiğinin tespit edilmesine öneriler sunması bakımından önemlidir.

1.3. Araştırmanın Sayıtları

- 1) 2014-2015 eğitim-öğretim yılında kullanılan Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde bibliyoterapik unsurların yer alacağı,
- 2) Örneklem olarak görülen metinler üzerinde yapılan değerlendirmelerin evrenin tamamını temsil gücüne sahip olacağı varsayılmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2014-2015 eğitim-öğretim yılında kullanılan Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Bibliyoterapi: Yunanca bir terim olan bibliyoterapi, “biblion (kitap)” ve “therapeo (iyileşme)” kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelip Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (<http://www.tubaterim.gov.tr/>)’nde kitapla sağaltım; Öncü (2012) tarafından ise bireyin sahip olduğu yanlış tutumları değiştirmek ve bireyi cesaretlendirmek için belli danışan veya danışan gruplarına makale, broşür ve kitap okuma ödevlerinin terapötik amaçlı verilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Değer: Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük (2011)’te değer, 1. *isim* Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör 3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet, 4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse, 5. *felsefe* Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey, 6. *matematik* Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı, 7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak tanımlanmaktadır.

İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı, Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden gelmektedir. Değerler sadece insanla ilgili olduğundan maddi bir değer taşımazlar. Değerler bireyin topluma uyumunu sağlar ve birey değerleri yazılı ve görsel materyallerden, aileden, yakın çevreden, okuma, taklit etme, model alma yolu ile sosyal ve iletişim becerilerini kullanarak öğrenir (Şen, 2008: 764).

Değerler Eğitimi: Değerler eğitimini Bacanlı ve Dombaycı (2014), kişilerin kendilerini tanımalarını, kendi değerlerinin farkına varmalarını sağlamayı amaçlayan çalışmalarını olarak tanımlarken Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), “Çocukların ve gençlerin pozitif değerleri keşfedip geliştirmeleri ve kendi potansiyellerine göre ilerlemeleri için yürütülen eğitimsel gayretler” olarak tanımlamaktadır.

Ders Kitapları: Eğitim Terimleri Sözlüğü (2010)’nde ders kitapları 1. Bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak hazırlanan ya da seçilen herhangi bir kitap, 2. Belirli ölçütlere

göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak salık verilen kitap olarak tanımlanmaktadır.

Türkçe Öğretimi: Sadece dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu ile ilgili temel becerilerin geliştirilmesi değil aynı zamanda metinler arası düşünme, sorgulama, anlama, sıralama, sınıflama, eleştirme, analiz-sentez yapma, ilişki kurma ve değerlendirme gibi zihinsel becerileri de geliştirmedir (MEB, 2004).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Ders Kitapları

Eğitim Terimleri Sözlüğü'nde ders kitapları 1. Bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak seçilen veya hazırlanan herhangi bir kitap, 2. Belirli ölçütlere göre incelendikten sonra belli bir ders, sınıf ve okul için öğrencilere ve öğretmenlere temel kaynak olarak salık verilen kitap olarak tanımlanmaktadır.

Ders kitapları uzun zamandır eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin kolaylıkla ulaştığı temel kaynaktır. Ülkemizde de ders kitapları 2003 yılından beri ilköğretim öğrencilerine; 2006 yılından beri ortaöğretim öğrencilerine Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ücretsiz olarak dağıtılmaktadır.

Türkçe ders kitapları öğrencilerin dil ve zihin gelişimlerini sağlamanın yanı sıra kişiliklerinin oluşmasında da önemli bir rol üstlenir. Ana dili öğretiminde dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu becerilerinde ulaşılan başarı düzeyi, büyük oranda ders kitaplarının kalitesi ile doğru orantılıdır. Anadili eğitimi öğretiminde ve değerlerin aktarımında Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler ön plana çıkmaktadır. Derste incelenen metinler değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlamada ve öğrenciye temel dil becerilerini kazandırmada ilk sırayı almaktadır. Hatta okuma alışkanlığını kazandırmada ve okumayı sevdirmede de ilk sırayı ders kitapları almış gibi gözükmektedir(Şen, 2008). Ancak kazandırılmak istenen tüm becerilere ve belirlenen hedeflere ulaşmak için ders kitapları tek başına yeterli değildir; öğretmenlerin

yeterlilikleri, metinleri analiz etme ve öğrencileri düşünmeye sevk etme becerileri; öğrencilerin ruhsal durumları, hazırbulunuşlukları, içinde bulunduğu gelişim dönemleri vb. unsurlar da son derece önemlidir.

2.1.1. Türkçe Ders Kitaplarının Amacı

İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. sınıflar) Öğretim Programı ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına bakıldığında öğrencilerin:

1. Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları,
2. Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri,
3. Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri,
4. Dilimizin millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,
5. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,
6. Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri,
7. Bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanmaları, bu araçlardan gelen mesajlara karşı eleştirel bakış açısı kazanmaları ve seçici olmaları,
8. Yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri, bunları bir alışkanlık haline getirmeleri,
9. Seviyesine uygun eserleri okuma; bilim, kültür ve sanat etkinliklerini seçme, dinleme, izleme alışkanlığı ve zevki kazanmaları,
10. Millî, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri
11. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri, amaçlanmaktadır (MEB, 2005).

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları MEB (2018)'de şu şekilde yer almaktadır:

- Öğrencilerin Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını sağlamaları,

- Öğrencilerin bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- Öğrencilerin okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Öğrencilerin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Öğrencilerin duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- Öğrencilerin Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmaktadır.
- Öğrencilerin basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve uygulama becerilerinin geliştirilmesi,
- Öğrencilerin okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- Öğrencilerin okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,
- Öğrencilerin millî, manevi, ahlaki, tarihi, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması; millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi

Türkçe dersinin vazgeçilmez bir parçası olan ders kitapları, Türkçe dersi öğretim programının ve Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun şekilde yapılandırılmıştır. Dolayısıyla bu amaçlarla örtüşmesi gerekmektedir. Türkçe ders kitapları, öğrencilerin millî, kültürel, ahlaki, evrensel, insani değerlere sahip olmasını; eleştirel düşünme becerileri, temel dil becerilerini kazanmalarını, Türkçeyi en iyi ve etkili şekilde kullanmalarını amaçlamaktadır.

2.1.2. Türkçe Ders Kitabında Bulunması Gereken Özellikler

- Metinler Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
- Metinlerde siyasi kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
- Metinlerde millî, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

- Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insani değerlere aykırı, cinsiyet ayrımcılığı taşıyan ögeler yer almamalıdır.
- Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.
- Metinler, dersin amaçları ile kazanımların gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
- Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. ögeler yer almamalıdır.
- Metinler kitapların yanı sıra ansiklopedi, ansiklopedik sözlük ve süreli yayınlardan da seçilmeli ayrıca öğrencileri söz konusu kaynaklara yönlendirici nitelikte olmalıdır.
- Metinler dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
- Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
- Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
- Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.
- Metinler işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
- Ders kitabında bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir. Ders kitabı için yazılmış ve yazdırılmış metin sayısı ikiyi geçmemelidir.
- Her metin öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.
- Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
- Metinler, öğrencilerin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
- Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalıdır.
- Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
- Metinler bütünlüğü bozulmayacak şekilde düzenlenebilir. Eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler çıkarılmalıdır.
- Metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyallerle (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) desteklenmiş olmalıdır
- Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir (MEB, 2006).

Bu özelliklerden bazıları, ders kitaplarını şekil yönünden belli bir çerçeveye yerleştirecek niteliktedir. Bazı özellikler ise çalışma doğrultusundaki bibliyoterapi

yöntemine hizmet edebilecek nitelikte olmakla birlikte önleyici bir konumdadır. Örneğin : “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insani değerlere aykırı, cinsiyet ayrımcılığı taşıyan öğeler yer almamalıdır.” maddesi hem bibliyoterapi yönteminin uygulanmasına uygundur; hem de problem henüz oluşmadan problemi önleyebilecek niteliğe sahiptir.

2.1.3. Türkçe Ders Kitaplarındaki Temalar

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda temalar ile alt temalar şu şekilde belirlenmiştir (MEB, 2006):

Tablo 1

Türkçe Öğretim Programı’nda (MEB, 2006) Yer Alan Tema ve Alt Temalar

TEMALAR	ALT TEMALAR
SEVGİ	Dil sevgisi
	Bayrak sevgisi
	Vatan sevgisi
	Millet sevgisi
	İnsan sevgisi
	Aile sevgisi
MİLLÎ KÜLTÜR	Türk büyükleri
	Seyirlik Oyunlar
	Türk müziği
	Zanaatlar
	Geleneksel sanatlarımız
	Bayramlar
	Oyunlar
	Spor
	Yardımlaşma
	Birey ve toplum
Medeniyet	
Dayanışma	

TOPLUM HAYATI

Küreselleşme
Komşuluk ilişkileri
Dostluk
Konukseverlik

OKUMA KÜLTÜRÜ

Okuma sevgisi
Okuma alışkanlığı
Kitaplar
Sürelî yayınlar
Kütüphaneler

İLETİŞİM

İletişim becerileri
Uluslar arası iletişim
İnsanlarla iletişim
Diğer canlılarla iletişim
Aile iletişimi
Öğrenci öğretmen iletişimi
Bilgi iletişimi
Kitle iletişim araçları
Kültürel iletişim

HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Hakkını savunma
Çocuk hakları
Eğitim hakkı
İnsan hakları
Hasta hakları
Bireysel haklar
Özgürlükler

KİŞİSEL GELİŞİM

Kendini tanıma
Kendine saygı
Karar verme
Girişimcilik
Öz eleştiri
Sosyal gelişim
Olumlu düşünme

	Meslek seçimi
	Kişilik tipleri
	Başarı
	Empati
	Sorumluluk
	İletişim araçları
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Teknoloji ve hayat
	Buluşlar
	Bilgisayar
	Alışkanlık ve insan
ALIŞKANLIKLAR	İyi alışkanlıklar
	Kötü alışkanlıklar
	Sağlıklı yaşama
	Spor
	Şehirler
	Ülkeler
	Sınıfımız
	Okulumuz
ZAMAN VE MEKÂN	Evimiz
	Odamız
	Çevremiz
	Geçmiş, şimdi, gelecek
	Zaman planlaması
	Umut
	Mutluluk
	Özlem
	Sitem
	Heyecan
	Üzüntü
	Yalnızlık
DUYGULAR	Kaygı
	Korku

DOĞA VE EVREN

Mizah
Kıskançlık
Beğenme
Takdir etme
Bağışlama
Veda

Canlılar
Doğadaki fiziksel değişiklikler
Doğa olayları
Mevsimler
İklim
Doğal afetlerden korunma
Çevrenin korunması
Yeryüzü ve uzay
Gezegenerler
Dünya
Yıldızlar
Renkler
Kar
Yağmur
Manzaralar

GÜZEL SANATLAR

Dans
Heykel
Fotoğraf
Mimari
Resim
Müzik
Tiyatro
Sinema

KAVRAMLAR VE ÇAĞRIŞIMLAR

Estetik zevk
Güzellik
Harfler ve sayılar
Oyun ve eğlence

Önce, şimdi, sonra
Rüya, düş, hayal
Zıtlıklar

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2006) temalarla ilgili aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır:

- Ana temalar altında belirlenen alt temalar zenginleştirilebilir.
- Dinleme/izleme metni, okuma metinlerinde ele alınan alt temalardan biriyle bağlantılı olabilir.
- Her sınıfta biri zorunlu Atatürk teması olmak üzere 6 ana tema ele alınır.
- Her temada farklı türlerden en az üç okuma, bir dinleme/izleme metnine/materyaline yer verilir. Dinleme metinleri öğretmen kılavuz kitabında yer almalıdır.
- Seçilen konu veya temanın farklı yönlerinin ele alındığı metinler işlenir.
- 6. sınıfta “Sevgi”, 7. sınıfta “Millî Kültür”, 8. sınıfta “Toplum Hayatı” zorunlu ana temalardır. Zorunlu ana temalar diğer sınıflarda da işlenebilir.
- Temalara içeriği yansıtmak kaydıyla programda belirtilen adlar dışında özgün adlar verilebilir.

MEB (2018), Türkçe Öğretim Programı'nda ise temalar; birey ve toplum, bilim ve teknoloji, çocuk dünyası, doğa ve evren, duygular, erdemler, hak ve özgürlükler, iletişim, kişisel gelişim, millî kültürümüz, millî mücadele ve Atatürk, okuma kültürü, sağlık ve spor, sanat, vatandaşlık, zaman ve mekân olarak belirlenmiştir. Bunlardan da erdemler, millî mücadele ve Atatürk, millî kültürümüz temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur.

Hem 2006 hem 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda kazanım bölümünde temel dil becerileri yanında Atatürkçülük teması ile ilgili de kazanımlara yer verilmiştir. Ancak Atatürkçülük teması dışında diğer temalarla ilgili doğrudan kazanımlar yer almamaktadır. Bu kazanımlara da yer verildiği takdirde öğretmen kendi dünyasında bunları içselleştirip anlamlandırarak, öğrencilere rehberlik yaparken daha planlı ve başarılı olacaktır.

Türkçe ders kitaplarında bu tema başlıkları altında metinlere yer verilmektedir. Bu temalarda bulunan duygu, düşünce ve davranış biçimlerinin öğrencilerde istedik kalıcı davranışlara dönüşebilmesi için çok nitelikli ve öğrenci seviyesine uygun metinler

seçilmelidir. Hedefe en iyi ulaştıracak örnekler belirlenmeli ve öğrenciye sunulmalıdır. Böyle olduğu takdirde hem Türkçe dersinin genel amaçlarına ulaşılmış olur hem de bibliyoterapi yönteminin derste başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için önemli bir basamak sağlanmış olur.

2.2.1. Türkçe Ders Kitaplarının Bibliyoterapideki Yeri ve Önemi

Tarih boyunca insanlar yaşantılarından ya da tanık oldukları olaylardan, gözlemledikleri durumlardan etkilenmişler, ders çıkarmışlardır. Bunun sonucunda da hem duygularını, tutumlarını hem de davranışlarını değiştirmeye, iyileştirmeye çalışmışlardır hatta bazen bu değişimin farkında olmadan, özel bir çaba harcamadan, istemsizce bunu gerçekleştirmişlerdir. Bireyler yeni bilgilere sadece kendi yaşantıları sonucunda ulaşmazlar, dolaylı yaşantılar da bireylere deneyim kazandırır. Kitaplar da bireylere salt bilgi sağlamak dışında daha önce hiç karşılaşmadığı olay ve durumlar karşısında neler yapabileceği, nasıl davranacağı, farklı çözüm seçenekleri bulma hususunda, olayları çok farklı değerlendirme becerisi ve akış açısı kazandırma da yardımcı olmaktadır. Ortalama insan ömrü düşünöldüğünde, bireylerin her olayı ve durumu birebir yaşaması mümkün değerildir; bireyler kitaplardan, çevreden, başkalarının yaşantılarından gözlemledikleri değerlendirmelerle kendilerini şekillendirip günlük hayatta karşılaşılabilecekleri sorunları çözebilir hatta bazen sorun oluşmadan gerekli önlemleri alabilirler. Kısacası kitaplar kelimelerin ve edebiyatın kuvvetiyle insanlara farklı yaşantıları gösterip bir merhem gibi insanları ruhen rahatlatıp iyileştirebilme hatta onların kötüleşmelerini engelleyebilme gücüne sahiptir. Tüm bu sebeplerden dolayı da her bireyin okul döneminde karşılaştığı metinlere dayalı Türkçe dersi ve bu dersin kitabı, bireyler ve bibliyoterapi yönteminin uygulanabilmesi için çok iyi bir fırsattır. Türkçe ders kitapları bibliyoterapinin uygulanma alanını genişletmektedir çünkü her birey öğrencilik yıllarında Türkçe dersi almakta ve ders kitabından faydalanmaktadır. Özellikle sorunların oluşumun arttığı dönem olan ergenlik sürecinde de çocukların elinin altında Türkçe ders kitaplarının bulunması, bu dönemde oluşabilecek sorunları engelleyebilir ve çocukların bu dönemi daha sağlıklı veya en azından daha az sancılı geçirmesini sağlayabilir.

Türkçe ders kitapları amacı öğrencilerinin sadece okuma becerilerini geliştirmek değildir. Türkçe öğretim programlarının genel amaçlarında da bahsedildiği gibi olumlu kişiliğe ve değerlere sahip bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Türkçe ders kitapları hazırlanırken bu amaçlar göz önünde bulundurulduğundan bibliyoterapi yönteminin uygulanabilmesi açısından önemi büyüktür.

2.2. Bibliyoterapi

Yunanca biblio (kitap) ve therapeia (terapi) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan “kitapla sağaltım, iyileştirme, tedavi” anlamına gelen bibliyoterapi, bireylerin sorunlarını çözmek ya da meydana gelebilecek sorunların oluşmasını önlemek için kitaplara başvuru bir yöntemdir. Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (<http://www.tubaterim.gov.tr/>)’nde kitapla sağaltım olarak tanımlanmaktadır. Riarden ve Wilson (1989) tarafından ise bibliyoterapiyi kişinin kendini tanıması, anlaması; duygusal ve ruhsal sorunlarının iyileştirilme sürecindeki ihtiyaçlarını karşılamasına yardım edilmesi için kişinin okumasına rehber etmek olarak açıklanmaktadır (Akt. Bulut, 2010).

Düşünüldüğünde bibliyoterapi; bilinçli pek çok okuyucunun faydalanıp kendi kendini tedavi edebileceği, kendini yeterli görmediği durumlarda da bir rehber/danışman eşliğinde sorunları çözüme kavuşturabileceği, ulaşılabilirliği kolay olan bir yöntemdir. Ulaşılabilirliğinin kolay olmasının sebebi ise istenilen her kitabın kolayca temin edilebilmesidir. Bazı bireyler daha okuma-yazma öğrenmeden hatta anne karnındayken kitapla tanışmaya başlamaktadır. Bu da insan yaşamının her döneminde kitaplardan faydalandığının göstergesidir. Örneğin: Çocuğuna masal okuyan anne-baba çocuğın uykuya kolayca dalmasını sağlamak, hayal dünyasını zenginleştirmek, duygusal, zihinsel ve dil becerilerini geliştirmek, olaylar üzerinde fikir yürütme becerilerini artırmak gibi pek çok amacı gerçekleştirmek istemektedir. O hâlde kitapların kişilik gelişimi üzerinde etkileri göz ardı edilemez.

Bibliyoterapi; klinik ortamlar, psikolojik danışma merkezleri, eğitim kurumlarında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Bulut, 2010). Bu durum da pek çok kişinin bu yöntemden yararlanma fırsatına sahip olması anlamına gelmektedir. Öner (2007), bibliyoterapiyi insanların bazı temel ihtiyaçlarını tanıyıp doyum sağlama ve

iyileşmelerinde onlara yardımcı olabilmesi için kitaplardan yararlanma süreci olarak açıklarken; Wolberg (1967:578, Akt. Yılmaz, 2014:173), bireyin sahip olduğu yanlış tutumları değiştirmek ve zayıf olan motivasyonu güçlendirmek için belli danışan gruplarına makale, broşür, kitap okuma ödevlerinin verilmesi olarak tanımlamaktadır. Rubin (1978: 1, Akt. Yılmaz, 2014:173) ise bibliyoterapiyi davranış bozukluklarında olumlu değişimler meydana getirmek ya da bireyin normal gelişimini bilmesini sağlamak için kütüphaneci ve diğer profesyonellerin yardımıyla kurgusal veya bilgilendirici içeriğe sahip basılı ve basılı olmayan materyallerin kullanımının etkileşimli süreçlerine dayalı etkinlik programı şeklinde tanımlamaktadır.

2.2.1. Bibliyoterapinin Tarihi ve Gelişimi

Geçmişten bu yana kitaplara her zaman ihtiyaç duyulmuş ve başvurulmuştur. İnsanlar bazen bilgi edinmek bazen bu bilgileri tekrar etmek ve yenilemek bazen kendini iyileştirmek ve kişilik gelişimine fayda sağlamak için kitaplarla etkileşim içindedir. “Kitap en iyi arkadaştır.” sözü de bu etkileşimin boyutunu göstermektedir. Ancak bilinçli bir şekilde bir yöntem olarak- ”bibliyoterapi” adı altında kitaplardan yararlanılmaya başlanması çok da eski bir tarihe dayanmamaktadır.

İlk defa Amerika Birleşik Devletleri’nde Birlik Mezhebi rahiplerinden Samuel Crother tarafından 1916’da kullanılan bibliyoterapi kelimesi, “sorunları olan insanların bir kitap etrafında toplanmasıyla yapılan bir tedavi” olarak tanımlanmıştır (Jones, 2006).

Temeli Antik Yunan dönemine dayanan bibliyoterapi, kütüphanenin girişindeki “İnsan Ruhunun İyileştirildiği Yer” sözüyle dikkat çekmektedir. Yunanca kitap (biblio) ve terapi (therapia) kelimelerinden oluşturulan bibliyoterapi, kamp ateşi etrafında söylenen hikâyelerle başlamaktadır. İnsanlar bu hikâyeler aracılığıyla problemlerini yeni bir bakış açısıyla incelemeyi, kendilerini başkalarının yerine koymayı, olaylara başka gözlerle bakmayı öğrenmişlerdir. Bibliyoterapi ilk zamanlarda psikiyatri hastanelerinde kullanılmıştır. 1802’de Amerika’da psikiyatrinin babası olarak kabul edilen Benjamin Rush, okumayı terapinin bir bölümü olarak görmüş ve dolayısıyla kitapların ruhsal hastalıkların tedavisinde bir araç olarak kullanılması gerektiğini dile getirmiştir (İlter, 2015: 52). Kitapların tedavide kullanımının en eski örneklerden birisi de Ortaçağ’da görülmektedir. 1272 yılında Kahire’de Al-Mansur Hastanesi’nde Kuran tıbbi tedavi

yöntemi olarak kullanılmıştır. 19. yüzyılın ortalarına kadar cezaevlerine ve hastanelere kitap temin edilmesinin arkasındaki en önemli etken elbette dini etkidir. 18. Yüzyılın sonlarında yardımseverler özellikle Fransa’da Pinel, İtalya’dan Chiarugi ve İngiltere’den Tuki; deliliğin tedavisini geliştirmek için yollar aradılar. Onların yöntemlerinden birisi de hastaların boş zamanlarını okumayla geçirmelerini sağlamaktı (Rubin, 1978: 13).

“Okuma yoluyla iyileştirme” yöntemine dair ilk makale 1840’da Gait tarafından yayınlanmıştır. Okuma yoluyla sağaltım 1904 yılında kütüphaneciliğin de bir parçası olmuş; bibliyoterapi terimi 1916’da Crothers tarafından literatüre kazandırılmıştır. Pomeroy 1930’larda “Bibliyoterapi: Hastane Kütüphanelerinin Sonuçları Üzerine Bir Çalışma” başlıklı makalesi ile tanınmıştır. 1940’lı yıllara gelindiğinde, bibliyoterapinin psikolojik ve felsefi temelleri üzerine makaleler yayınlanmaya; 1950’lerde ise bibliyoterapi üzerine tezler yazılmaya başlanmıştır. 1960 ve 70’lerde de “durum çalışmaları” farklı bakış açılarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Cardenas, 1980, s. 3; Akt: Afolayan, 1992: 138). Günümüzde ise bibliyoterapinin uygulama alanı genişlemekte, hastanelerin yanı sıra eğitim ortamlarında da gerçekleştirilebilmektedir. Öğrencilerin okuma, düşünme, sorgulama, tartışmaya odaklanmalarına olanak sağlayan bir ortamda olmaları, kütüphanelerin erişilebilirliği, öğretmenlerin kişisel gelişim alanında daha bilinçli olması ve kendilerini güncellemek için gerekli ortam ve fırsatların bulunması, öğretim programlarının esnetilebilirliği, bibliyoterapinin okullarda uygulanmasını mümkün kılmaktadır (Rubin, 1979).

Bibliyoterapinin gelişimi I. Dünya Savaşı’nda hız kazandı. Özellikle Kızılhaç, askeri hastanelere kütüphaneler inşa edilmesinde yardımlarda bulundu. Savaş sonunda Amerikalı Gaziler Bürosu gazi hastanelerinden ve bu hastanelerin kütüphanelerinin olması gibi çeşitli niteliklere sahip olmasından sorumlu tutuldu. O zamandan beri Gaziler Derneği bibliyoterapide büyük bir rol oynadı (Rubin, 1978: 14).

1928’de Edwin Starbuck bir “Karakter Eğitimi İçin Çocuk Edebiyatı Rehberi” hazırlar. Bu rehber Iowa Üniversitesinde 1921 yılında kurulan Karakter Araştırmaları Enstitüsü’nün ilk ürünüdür. Enstitü karakter eğitimi metodolojisinden dolayı 1919’da ulusal bir ödül alır. Böylece ders programlarıyla çocuklara ahlaki öğüt vermek yerine sanat, müzik ve edebiyat öğretirler. Öğretmenlere yardım etme amacıyla sınıfların seviyelerine göre masalların ve efsanelerin yer aldığı kitap listesi içeren bir rehber hazırlar. Ayrıca rehberin içinde topluluk ve görev gibi ahlaki konular başlıklar halinde belirtilmiş ve bu başlıklarla ilgili kitaplar listelenmiştir (Rubin, 1978: 14).

Bibliyoterapi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra klinik bibliyoterapi ile sınırlı kalmayıp gelişimsel bibliyoterapi de daha yaygın kullanılmaya başlar. Böylelikle bibliyoterapi, tıbbi alanın dışında da uygulanmış; günlük çalışmalarda hemşireler, sosyal hizmet uzmanları, öğretmenler tarafından kullanılmıştır. 1940'tan 1960'a kadar bibliyoterapi ile ilgili çalışma ve araştırmalar kütüphanecilik dergilerinde çıkmıştır. 1970'lerde Rheo Rubin "Bibliyoterapi El Kitabı: Teori ve Uygulama" adlı eserini yazmıştır. 1980'lerde ise bibliyoterapi kişisel gelişim kitaplarına ve çocukların gelişimine yardımcı kitaplara dönüşmüştür (Pardeck ve Pardeck, 1984). Günümüzde bibliyoterapiyle ilgili çalışma yapan araştırmacılar da bu kitaptan yararlanmaktadır.

2.2.2. Bibliyoterapinin Sınıfları

Bibliyoterapi, tarihsel sürecine bakıldığında farklı düzeylerde ve farklı amaçlar için kullanılmıştır. Askeri alanda uygulanmaya başlanan bu yöntem daha sonra ruh sağlığı uzmanları, eğitimciler ve kütüphaneciler tarafından da uygulanmıştır. Bibliyoterapinin uygulama alanları değiştikçe bibliyoterapi farklı sınıflara ayrılmıştır.

Herbert ve Furner (1997: 167)'a göre uygulama alanı ve uygulama şekli bakımından bibliyoterapi çeşitleri şunlardır:

1. Klinik bibliyoterapi: Tıbbi ortamlarda, örneğin bir klinik ya da hastane ortamında, terapist, psikolog veya psikolojik danışman desteğiyle ciddi düzeydeki duygusal ve davranışsal problemlerin çözümlenmesinde kullanılan bibliyoterapi türüdür.
2. Gelişimsel bibliyoterapi: Klinik dışı alanlarda örneğin laboratuvar, okul, sınıf, kütüphane, dersane gibi ortamlarda bir kütüphane görevlisi yahut eğitimci rehberliğinde yapılan bibliyoterapi türüdür.

Öner (2007: 140-141)'e göre ise :

- 1.Klinik Bibliyoterapi: Bu alanda uzmanlaşmış psikolojik danışmanlarca yürütülen bu yöntemin ciddi düzeydeki gelişimsel sorunlarla karşılaşıldığında kullanımı söz konusu olmaktadır. Psikolojik danışmanlar danışanlarının sorunlarına göre onlara evde okumaları için kitap önerebilirler.

2.Gelişimsel Bibliyoterapi: Normal gelişim sürecinde karşılaşılabilen günlük sorunları önleyebilmek için veya bu sorunlarla etkili bir şekilde baş edip sorunları çözüme kavuşturmak için uzmanlar ve eğitimciler tarafından kullanılabilir.

Günümüzde eğitim ortamlarında kullanılan her iki tür bibliyoterapi uygulaması da daha çok “kişiler arası etkileşime ve iletişime dayalı bibliyoterapi” çalışmalarıdır. Bireylerin okuduğu kitaptaki karakterle özdeşim kurarak etkileşim içinde olması hedeflenmektedir. Bireyin büyüme sürecinde geçireceği değişim ve bu süreçte yaşayabileceği sorunlarıyla ilgili olarak hikâyelerden faydalanarak yakalayabildiği kendine iyi gelen iyileştirici öğeleri keşfedebilmesi vurgulanmaktadır.

Ayrıca Liz Brewster (2008: Akt. Yılmaz, 2014: 174-175) da bibliyoterapiyi üç şekilde sınıflandırmıştır:

1. Kendi Kendine Bibliyoterapi (Self-help Bibliotherapy): Depresyon gibi akıl hastalıkları ve ruhsal hastalıklarda reçetesi kurgusal olmayan öneri niteliğindeki kaynaklarla uygulanan bibliyoterapidir. Örneğin; depresyon geçiren bir bireye depresyon ile ilgili bilgi veren bir kaynağın önerilmesi. Böylece hasta; hastalığın belirtilerine, sebeplerine, sonuçlarına, bununla nasıl başa çıkabileceğine, nasıl bir yol izlemesi gerektiğine, diğer hastaların yaşadıklarına; kısacası hastalığı ile ilgili pek çok ayrıntılı bilgiye sahip olabilir. Böylece bireye kendi kendini tedavi edebilme imkânı sağlayabilmektedir. Bu alanı sadece akıl hastalığı ve ruhsal hastalıklarla sınırlı tutmak çok doğru olmayacaktır. Gerek psikolojik gerek fiziksel rahatsızlıklarda gerekse sağlıklı olduğunda durumun veya hastalığın tespit edilerek mevcut durumun korunmasını, geliştirilmesini ve iyileştirilmesini sağlayacaktır.
2. Yaratıcı Bibliyoterapi (Creative Bibliotherapy): Akıl hastalıklarında, ruhsal hastalıklarda ya da sağlıklıyken okuyucuya hikâye, roman, masal, fabl gibi kurgusal metinlerin önerilerek gerçekleştirilen bibliyoterapi çeşididir. Böylelikle kullanıcı özdeşim kurma, yansıtma, katarsis, içgörü kazanma adımlarıyla yaşadığı sorunları çözüme ulaştırabilir.
3. Resmi Olmayan Bibliyoterapi (Informal Bibliotherapy): Genellikle yaratıcı bibliyoterapiyi esas alarak okuma grupları ve kütüphanecilerden alınan önerilerle kaynaklara ulaşmayı sağlayan bibliyoterapi türüdür. Ancak bibliyoterapinin bu türü düşünüldüğünde yetersiz kalmaktadır. Rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, rehabilitasyon merkezleri, eğitim kurumları gibi daha pek çok alanda bibliyoterapinin uygulandığı görülmektedir. Ancak bibliyoterapiyi şimdilik bu üç alanda sınıflandırmak da yanlış olmayacaktır.

Rubin (1979)'e göre ise uygulama alanı ve şekli bakımından bibliyoterapi çeşitleri şunlardır:

1. Geleneksel/Kuramsal Bibliyoterapi: Kitapların akıl hastanelerinde bilgi edinmek, öğrenmek, boş vakti değerlendirmek ve sosyalleşmek için bireysel olarak kullanımını kapsayan bibliyoterapi çeşididir.
2. Klinik Bibliyoterapi: Duygusal veya davranışsal sorunlar yaşayan bir grup danışanla davranış değişimini oluşturmak, içgörüyü teşvik etmek, motivasyonu artırmak, var olan sorunları çözmek için kullanılmıştır.
3. Gelişimsel Bibliyoterapi: Öğretici ve yaratıcı kaynakların herhangi bir ruhsal sıkıntısı, psikolojik problemi olmayan kişilerde mevcut durumu sağlıklı bir şekilde sürdürme, ruh sağlığını koruma amaçlı kullanımudur. Önleyici, koruyucu bir işlevde kullanılmaktadır.

2.2.3. Bibliyoterapinin Amaçları ve Faydaları

Bireyler yaşamın her anında ve alanında sıradan ya da daha karmaşık sorunlarla karşılaşabilmekte, bunların çözümü için de farklı yollar denemektedirler. Bibliyoterapi de bu noktada sorun yaşayan kişilerin, ikinci bir kişiye ihtiyaç duymadan probleme çözüm bulmasında devreye girmektedir. Bireyler psikolojik danışmana, psikiyatra gidecek imkâna her zaman sahip olmayabilirler ama kitaba her zaman ulaşılabilirler. Bibliyoterapinin amacı da bireylerin bu sorunlarını çözmek, kendilerini tanımalarını ve sorunlarla baş edecek güce sahip olmalarını sağlamaktır.

Çocuklarla ve gençlerle onların içinde buldukları gelişim dönemine özgü gereksinimlerini tanıyabilme ve karşılayabilmelerine yardım amacıyla kullanıldığında da yararlı ve etkili bir iletişim aracı olabilmektedir (Öner, 2007:136).

Watson (1980)'a göre bibliyoterapinin amaçlarını şunlardır:

1. Sorun çözme becerilerini geliştirmek,
2. Olumlu ve yapıcı düşünmeyi geliştirmek,
3. Problemler hakkında rahatça konuşup tartışmak için cesaretlendirerek teşvik etmek,
4. Başkalarının da kendi sorunlarına benzer sorunlar yaşayabileceğini görerek yalnız olmadığını düşünmesini sağlamak; başkalarının sorunları ile kendi sorunları arasındaki benzerlikleri görmesine yardım etmek,

5. Bireylerin kendi davranışlarını ve tutumlarını analiz edebilmesi için bireye yardımcı olmak, bireyin kendini tanımasını sağlamak

6. Danışan – toplum çatışması yaşanmadan danışanın uyum sağlamasına yardım etmektir. Danışan bu kazanımları gerçekleştirmeye başladığında olumlu değişmelerle karşılaşır.

Bibliyoterapinin avantajları:

- Herkesin kolayca ulaşabilmesi,
- Çok zaman almaması hatta bekleme süresi vb. gibi kısıtlayıcı ve geciktirici unsurların olmaması,
- Maliyetinin çok düşük olması,
- Bireyin zamandan, mekândan ve danışmandan bağımsız olarak ilerleme imkânına sahip olması,
- Bireyin kimseyle konuşamayacağı özel ve mahremiyet taşıyan konularda kitaplara gönül rahatlığıyla başvurabilmesi,
- Bir danışana ihtiyaç duymadan da kullanılacak bir yöntem olması
- Pek çok sorunun çözümüne uygun kitap seçeneklerinin mevcut olmasıdır.

Bibliyoterapinin danışana sağladığı faydalar şöyle sıralandırılabilir (Öner, 2007: 135-136; Jackson ve Nelson, 2002; Akt. Öner ve Yeşilyaprak, 2006: 559; Forgan, 2002: 76-81; Öner,1987: 143-145; Pardeck ve Pardeck, 1984: Akt: Bulut, 2010:24; Watson, 1980: 205-208):

1. Kendine ve başkalarına ilişkin farkındalık sağlayabilme,
2. Yaşanılan toplumun değerlerine farkındalık sağlayabilme,
3. Kendini tanımasına ve keşfetmesine yardımcı olabilme,
4. Başkaları ile empati kurmalarını ve olaylara diğerlerinin gözüyle bakmalarını sağlayabilme,
5. Farklı ve yeni durumlara uyum sağlamalarına yardımcı olabilme,
6. Bireylerin kendilerini dürüstçe değerlendirmelerini sağlayabilme,
7. Alternatif çözüm önerileri geliştirebilme,
8. Bir sorunun farklı çözüm yolları olduğunu görebilmelerini sağlayabilme,
9. Danışanın toplumla çatışma yaşamamasından uyum sağlayabilmesine yardım edebilme,
10. Bireyin daha olumlu bir benlik duygusu geliştirmesine yardım edebilme,
11. Kendi sorunlarına benzer sorunları olan kişilerin de olduğunu fark edebilmelerine yardımcı olabilme,

12. Sorunlarının çözümüne ilişkin içgörü kazanabilmelerini sağlayabilme,
13. Anne, baba ve çocuk arasındaki çatışmaların çözümünü sağlayabilme,
14. Danışanın kendi sorunları ile başkalarının sorunları arasındaki benzerlikleri görebilmesine yardım edebilme,
15. Duygusal boşalım ve zihinsel stresten kurtulmasını sağlayabilme,
16. Bireylerin tutum ve davranışlarını analiz edebilmeleri için onlara yardım edebilme,
17. Çocuk ve gençlerin gelişimsel ihtiyaçlarıyla baş edebilmelerini sağlayabilme,
18. Yeni değerler, tutumlar ve davranışlar geliştirmelerini sağlayabilmektir.

Bibliyoterapi bireylere hem duygusal değişimler açısından hem de bilişsel değişimler açısından fayda sağlamaktadır.

2.2.3.1. Bilişsel değişimler doğrultusundaki faydaları

- Katılımcıya kendisi ve diğerleri ile ilişkisinde uygun iletişim yolları gösterir.
- Karar verme sonuç çıkarma, problem çözme, analiz etme, yargıda bulunma şeklindeki eleştirel düşünmeyi uyarır.
- Yönetici tarafından yapılan uygun rehberlik ile olası problemlerine seçici teknikler öğretir.
- Hareket etmeden önce plan yapmak için teşvik eder.
- Dolaylı deneyimler sağlar.
- Okuyucunun kendini değerlendirmesini geliştirir.
- İnsan davranışı ve dürtüleri ile ilgili içgörü sağlar.
- Kişinin kendisinin, çekingenlik ya da kıskançlık gibi başka birtakım özelliklerinin daha fazla farkında olmasını sağlar.
- Problemlere uygun oranda bakış açısı sağlar. Okuyucu bu şekilde sorunlarının evrenselliğini görmüş olur.

(Cornett ve Cornett, 1980; Gladding ve Gladding, 1991; McCuliss and Chamberlain, 2013:14-15).

2.2.3.2. Duygusal değişimler doğrultusundaki faydaları

- Öğrencinin benlik algısını geliştirir.
- Bireye empati kurmayı öğretir.
- Bireyin olumsuz tutumlarını değiştirmesine yardımcı olur.
- Bireylerin, kötü olayların sadece kendi başına gelmediğinin farkına varmasını sağlar.
- Bireyin olumlu tutumlar geliştirmesine katkı sağlar.
- Bireyde yeni ilgi alanları oluşturur.
- Bireydeki duygusal baskıyı hafifletir.
- Bireylerin sosyal kabul gören davranışları edinmesine yardımcı olur.
- Bireylere insanları kabulü ve çevresindeki canlı cansız her şeye karşı hoşgörülü olmayı öğretir.
- Bireyde olumlu örneklerle özdeşim kurarak taklit etme isteği yaratır (Cornett ve Cornett, 1980:13).

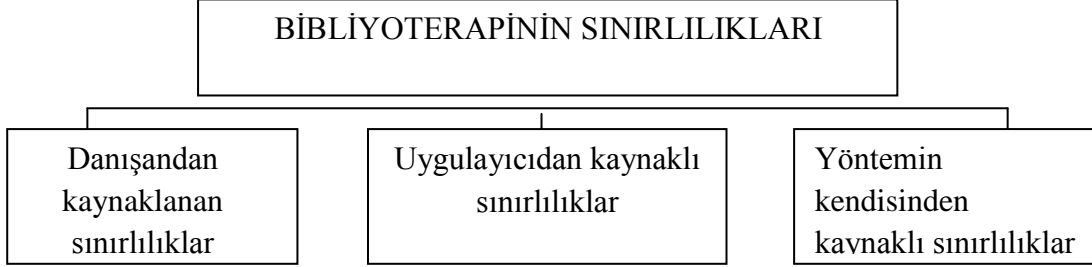
2.2.4. Bibliyoterapinin Sınırlılıkları

Bibliyoterapinin her ne kadar avantajları olsa da sınırlılıkları da mevcuttur. Doğru kişi, doğru kitap ve doğru zaman üçlemesini yapmak çok önemlidir. Bu üçleme sağlıklı bir şekilde yapılmadığında bibliyoterapi danışan üzerinde etkili olmamaktadır.

Bibliyoterapinin faydaları her ne kadar kanıtlanmış olsa da okuyucuya zarar verme, okuyucuyu olumsuz etkileme ihtimali de bulunmaktadır. Özellikle yanlış zamanda yanlış kitap seçimi durumu zorlaştırabilmektedir. Bu durumu önlemek veya olumsuz etkiyi en aza indirmek amacıyla öğretmen tarafından problemle ilgili daha dikkatli bir değerlendirme yapılmalıdır. Sorunun yapısı, derecesi ve içeriği, kullanılan kaynağın probleme uygunluğu, kitabın çocuğa sunuluş ve aktarılış biçimi, çocuğun kitabı kavrama gücü ve anlamlandırma biçimi, öğrencinin içgörüsünü gerçek hayata aktarabilme yeteneği, kitaptaki değer ve unsurları davranış değişikliğine dönüştürebilme gücü, danışman ile okuyucu arasındaki iletişim ve karşılıklı ilişki, danışanın,

danışmanın ve yöntemin sınırlılıkları arasındadır (Cornett ve Cornett, 1980; Akt. İlter, 2015).

Bibliyoterapinin sınırlılıkları şu şekilde sınıflandırılabilir:

Şekil 1. Bibliyoterapinin Sınırlılıkları (Erdemir, 2016)

2.2.4.1. Danışandan kaynaklanan sınırlılıklar

Okuyucu kendi motivasyonunu karaktere yansıtabilir, karakterlere önyargıyla yaklaşım yanlış yorumlayabilir. Böylece kendi algılarını ve çözüm yollarını dar bir çerçeveye oturtarak kısıtlayabilir, soruna odaklanıp çözüm yollarına ulaşmak için hiçbir çaba göstermeyebilir. Bazen de kahramanı günah keçisi olarak görüp özdeşim kuramayabilir. Ayrıca duygusal ve sosyal deneyim eksikliği, daha önce karşılaşmadığı olaylar karşısında ne yapacağını bilememe, kavga, savunma mekanizmasının devreye girmesi, başarısızlık vb. tutumlar da bibliyoterapi için sınırlılık sebepleri olarak görülebilir (Gladding ve Gladding, 1991).

Bazı durumlarda da okuyucular materyallere bakarlar ve kendilerini yanlış değerlendirirler. Değerlendirme sonucunda da yanlış yöntemlere başvururlar. Sorunlarını çözemediklerinde ise duygusal ve fiziksel yönde olumsuz etkilenirler. Ayrıca yaşanan bu olumsuz deneyimler, danışanın bu yönetime olan güvenini yitirmesine sebep olur. Danışanın bir danışmana başvurmasını ve uygun yardım almasını da engeller (Van Lankveld, 1998).

Okuma alışkanlığı kazanmamış ya da okuma düzeyi düşük bireylerde bu yöntemin kullanımı elverişli olmamaktadır. Danışmanlar danışanlarını iyi tanımalı, seçeceği kitapları doğru belirlemelidir. Belirlenen kitaplar danışanın gelişim düzeyine, ilgi ve becerilerine uygun değilse yöntemden istenilen sonuç alınamayabilir.

2.2.4.2. Danışmandan kaynaklanan sınırlılıklar

Psikolojik danışmanın veya öğretmenin insan gelişimine ya da geçiş dönemlerine ait bilgi eksiklikleri olabilir veya kaynaklar hakkında derinlemesine bilgi birikimi olmayabilir. Kullanılan materyalin de çok basit olması okuyucunun ilgisini çekmemesine neden olabilir. Danışman tüm bu olumsuzlukların üstesinden gelebilmek için gelişim psikolojisi dersi alabilir, çocuk ve ergenlerde kullanılacak okuma kaynakları hakkında bilgi toplayabilir ve bu kaynakların listesini yapabilir (Bulut, 2010).

Danışmanın danışanına önerdiği kaynağı önce kendisinin okuması şarttır. Ancak bu durum bazı danışmanlar tarafından, en azından zaman anlamında külfet olarak gözükeceği için bundan kaçınılırlar. Okullarda da Türkçe dersinde bibliyoterapi yönteminin kullanımının elverişli olmasından dolayı Türkçe öğretmenleri tarafından bu yöntem uygulanmaktadır. Ancak bazı öğretmenlerin metinleri sınıfta öğrencilerle birlikte okuması, derse hazırlıksız gelmesi de bibliyoterapinin sınırlılıklarındandır. Danışmanın ya da öğretmenin kaynağı okuması bazen yeterli olmamaktadır. Danışman aynı zamanda kitabı doğru yorumlamalı ve doğru analiz etmeli; danışanlara ve öğrencilere yol gösterici olabilmek için uygun soruları hazırlayıp onları bu sorularla yönlendirmelidir. Ayrıca danışman ya da öğretmen, danışanına hangi durumda hangi kitabı önereceği konusunda yetkin olmalıdır.

2.2.4.3. Yöntemin kendisinden kaynaklanan sınırlılıklar

Bibliyoterapinin tartışılması için uygun ortamların olmayışı ve problemlerle ilgili metinlere ulaşamaması yöntemle ilgili sınırlılıklardır. Ciddi duygusal bir bozuklukta bu yöntemin kullanılmaya çalışılması ve uzman yardımı alınmaması da bu sınırlılıklardandır. Bu yöntem her danışan ve sorun için uygun olmayabilir. Bu nedenle danışanın özelliklerinin iyi belirlenmesi gerekir.

2.2.5. Bibliyoterapi Süreci

Bibliyoterapi süreci öğrenci ile danışan, öğretmen ile danışmanın iş birliği ve etkileşimini gerektirir. Bu süreçte öğrenci ile öğretmen arasında güçlü bir iletişimin kurulmuş olması bibliyoterapide başarının anahtarıdır. Kitap okumak öğrencide bazı travmatik anların canlanmasına, hatırlamak istemediği olayların etkisine yeniden girmesine yol açabilir. Böyle olduğunda birey ya bu durumdan kaçmak için kitabı okumayı bırakabilir ya da mahremiyet ilkesine uygunluğunu da göz önünde bulundurarak sorunun üstüne gidip çözüm bulmak için kitabı okur ve yöntemi uygulamaya başlayabilir. Bu süreç öğrencinin başlangıçta açmaya cesaret edemediği sorunlarını rahat ve güvenli bir ortamda paylaşmasına yardım eder (Wolpow ve Askov, 2002; Akt. Bulut, 2010, s. 21).

Halsted (2002)'e göre bibliyoterapi süreci özdeşim kurma, arınma (katarsis), içgörü ve genelleştirme olmak üzere 4 aşamada gerçekleşmektedir.

2.2.5.1. Özdeşim kurma

Psikolojiye 1899'da Freud tarafından kazandırılan "özdeşleşme" kavramı; basit bir taklit olayı olmayıp bilinç dışındaki ortak bir unsurdan kaynaşarak onunla benzerlik taşıyan bir özümsemeyi içermektedir(<http://sosyolojisi.com/ozdeslesme/993.html>). Bu aşamada bireyin kahramanla özdeşim kurması beklenir. Her yaş düzeyindeki bireyin kitaptaki karakterlerle özdeşim kurması mümkündür. Çocuklar karakterlerle kendi yaşitlarındaki ortak ve benzer yanların farkına kolaylıkla varabilirler. Yetişkinler daha çok benzer duygulara ve duygusal ihtiyaçlara yönelik özdeşim kurmaktadır (Halsted, 2002).

Bu aşamanın başarılı sonuçlanması için danışana/öğrenciye şu sorular sorulabilir:

- Kendini bu hikâyede hangi karaktere benzettin?
- Karakterlerden biri sana tanıdığın birilerini hatırlatıyor mu?
- Öykü/masalda yer alan kahramanlardan hangisi gibi olmak isterdin?
- Bu hikâyenin/masalın hangi bölümünü değiştirmek isterdin?
- Senin değiştirdiğin hikâye/masal nasıl sonlanırdı?
- Hikâye/masalda en beğendiğin bölüm neresiydi?
- Hikâyedeki/masaldaki olaylardan birisi senin de başına geldi mi?

- Önümüzdeki zamanlarda hikâye/masal kahramanlarına ne olacağını düşünüyorsun? (McCuliss ve Chamberlain, 2013: 28, Akt. Erdemir, 2016: 28).

2.2.5.2. Arınma (Katarsis)

Arınma (katarsis), Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (<http://www.tubaterim.gov.tr/>)'nde 1. fel. Ruhun tutkularından temizlenmesi, 2. fel. göst. Eski tragedya izleyenlerin korku, öfke ve acıma duyguları yoluyla ulaştıkları varsayılan duygusal iyileşme, 3. ins. Yasakları çiğnemek, dinsel buyruklara karşı çıkmak, günah işlemek, kötü ruh ve güçlerin etkisi altına girmek yoluyla oluşan ruhsal kirlenmeden hem kendisinin hem de üyesi bulunduğu topluluğun gözünde temizlenmek amacıyla belirli iş ve işlemleri yerine getirmek olarak tanımlanmaktadır.

Bu düzeyde birey kahramanın yaşadığı bir zorluğu ya da karşılaştığı problemle ilgili süreci baştan sona gözlemler, analiz eder, olayın nasıl sonuçlanacağına dikkat çeker ve bununla ilgili tahminlerde bulunur. Çocuklar bu düzeyde duygularını paylaşırken yetişkinlerin verdiği tepki ağlamak ya da gülmek olabilir (Coşkun ve Çetin, 2013).

Bu aşama büyük ölçüde Freudiyen teori tarafından temellendirilmiştir. Geleneksel Freudiyen bakış açısına göre küçük çocuklar, henüz yeterli dil becerilerine sahip olmadıkları için sözel olarak ya da olmayarak duygu değişimlerini ifade etmekte zorluk yaşamaktadırlar. Fakat bibliyoterapi daha küçük çocuklara derinlemesine bir sözelleştirme ve yorumlama olmadan da problemlerin çözüm yollarını görmelerini sağladığı için bu durumun oluşturacağı sınırlılığı yok etmeye çalışmaktadır (Pardeck ve Markward, 1995).

Erdemir (2016:29)'e göre bibliyoterapi; çocuklara derinlemesine bir sözlü anlatım ve yorumlama olmaksızın problemlerini çözmelerine dair yol gösteren, çocukların duygu ve düşüncelerini drama, dans, şarkı söyleme vb. aracılığıyla daha rahat ifade etmelerine yardımcı olabilecek bir yöntemdir.

2.2.5.3. İçgörü

İçgörü, Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (<http://www.tubaterim.gov.tr/>)'nde 1. Kişinin düşünce ve davranışlarıyla bunların altında yatan bilinçli ya da bilinçdışı etmenleri tanıyabilme yetisi 2. Kişinin kendi ruhsal durumunun, davranışlarının, aksayan

yönlerinin bilincinde olması; Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük (2011)'te ise “kendi duygularını, kendi kendini anlayabilme yeteneği” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu aşamada danışan/öğrenci metindeki kahramanın sorunları çözdüğünü görür, sorunların kalıcı olmadığını, çözülebileceğinin farkına varır. Yani karakter bir bakıma oyuncu için rol model olur. Okuyucu bu evrede kendini karakterin yerine koyar ve alternatif çözümler üretmeye başlar. Eğer birey çözüm odaklı düşünme yetisini hayata geçirebilirse bireyin terapi sonrasında hayatı kolaylaşır. Ayrıca ilk kez karşılaşacağı olaylarda vereceği tepkilerin birkaç adım öncesini zihninde canlandırıp olaylara daha temkinli yaklaşabilir. Soruna takılıp kalmak yerine çözüm yollarını düşünür (Erdemir, 2016).

2.2.5.4. *Genelleştirme*

Heath, Sheen, Leavy, Young ve Money (2005: 566-567), dördüncü evre olan genelleştirmeden, bireyin kendi sorunlarını benmerkezci bir şekilde görmesinin, kimsenin kendisiyle empati kuramadığı algısının ötesine geçmesi olarak bahsetmektedirler. Kendisinin yaşadığı zorluklara daha geniş bir bakış açısıyla bakarak başkalarının da benzer sorunlar yaşadığını anlar. Bu evrede birey başkaları tarafından desteklendiğini hissederek yalnızlaşma, ötekileşme ve yabancılaşma gibi olumsuz duygularını kaybeder (Heath vd., 2005).

Bu evrenin küçük çocuklar tarafından uygulanması daha zordur fakat genelleştirme evresi ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin ve yetişkinlerin ulaşabileceği bir düzeydir. Bu düzeyde sıklıkla birey başkalarıyla empati kurabilir ve kendi yaşadığı problemlerin başkalarının da başına gelebileceğini anlar (Coşkun ve Çetin, 2013).

2.2.6. **Bibliyoterapinin Okullarda Uygulanması**

Gelişimsel bibliyoterapinin uzman olmayan kişiler tarafından uygulanabilmesi sebebiyle öğretmenleri okullarda bibliyoterapinin uygulayıcısı konumunda görmek mümkündür. Ancak bibliyoterapiyi sorunları çözmek ya da önlemek için tek yöntem; öğretmeni de kusursuz, mükemmel bir danışman olarak görüp başka çözüm yollarını görmezden gelmek gibi bir yanılığa düşmeden gerçekçi durum değerlendirmelerinin yapılması gerekmektedir. Okullarda bibliyoterapi uygulanırken okulun fiziki şartları göz

önünde bulundurulmalı, zaman yönetime dikkat edilmeli, eş güdümlü çalışmayla bir planlama yapılmalıdır.

Bibliyoterapi hem bireysel hem de küçük veya büyük gruplarda; kütüphanede, okulda, sınıfta ve danışman odasında uygulanabilir (Cook, Earles, Vallrath ve Ganz, 2006, s. 93). Bibliyoterapinin uygulanacağı ortam konusunda iki farklı görüş vardır. Bunlardan biri psikolojik danışmanın odası diğeri de okul kütüphanesidir. Genellikle bibliyoterapi oturumları psikolojik danışmanın odasında yapılmasına rağmen ikinci görüşü destekleyenler, kütüphanenin tarafsız bir ortam olması ve kullanılacak malzemeye çabuk ulaşılabilceği düşüncesiyle savunmaktadırlar (Gladding ve Gladding, 1991:11).

Özellikle gençlerde ve çocuklarda bu teknik kullanıldığında uygulama süreci şu şekilde gerçekleştirilebilir:

1. Danışman çocuğa seçilen öyküyü/masalı okur ve çocuğun öyküyü/masalı en doğru şekilde anlamlandırması ve özdeşim kurmasını kolaylaştırmak için gerektiğinde belli aralıklarla onun duygularını soru ve yorum teknikleriyle ifade etmesine izin verir.
2. Birey/grup kitabı tek başına okuyup danışma ortamına gelir ve tartışır (Öner ve Yeşilyaprak, 2006).

Danışman bu yöntemlerden hangisini uygulayacağına durumu ve süreci inceleyerek karar verir.

Paredeck(1993) ise bibliyoterapinin sınıf ortamında uygulanmasında izlenmesi gereken adımları şöyle sıralanmaktadır (Akt. Taşçılar, 2012):

1. Kazandırılmak istenen beceri ve davranış ile çözülmek istenen sorun veya durumun belirlenmesi
2. Buna uygun kitabın/edebi metnin seçilmesi
3. Öğrencilerden bunu okumalarının istenmesi
4. Okumalardan sonra tartışma yapılması.

Forgan (2002)'a göre ise bibliyoterapi yöntemi kullanılan derslerde şu dört unsurun bulunması gerekir. Bunlar (Akt. Öncü, 2012):

1. Ön okuma
2. Birlikte okuma
3. Okuma sonrası inceleme ve tartışma
4. Problem çözme ve ödüllendirme etkinliği

Bibliyoterapi için kullanılan materyal ne kadar iyi olursa olsun bu basamakların en iyi şekilde gerçekleştirilmesi ve uygulayıcının bu konuda bilgi birikimine sahip olması gerekmektedir.

Bibliyoterapi yöntemi sınıfta uygulanırken kullanılabilecek birkaç etkinlik önerisi de şu şekilde sıralanabilir (Erdemir, 2016: 30-31) :

- Yaratıcı yazma etkinlikleri ile hikâye sonu yazma, hikâye tamamlama gibi etkinlikler yapılabilir.
- Karakterin düşüncelerini ve duygularını doğru ve rahat bir şekilde yansıtmasını sağlamak için yaratıcı drama etkinlikleri düzenlenebilir.
- Oyun hamurlarından parmak kuklalar yapıp bunlar sorunlara ve çözümlere dair konuşturulabilir.
- Bir hikâye ya da masalda yer alan vurucu sahneler resimlenebilir.
- Danışandan/öğrenciden metindeki problemin çözümüne dair bir slogan oluşturması istenip; dergi ve gazeteden kesilen kelimelerle bir kesyap çalışması yaptırılabilir.
- Danışandan özdeşim kurabileceği karakterin yerine geçip “Siz olsaydınız?” çalışması yaptırılabilir.
- Karakterler arası mektup yazdırılabilir.
- Danışandan/ öğrenciden metinde karşılaştığı sorunlar ve bu sorunların çözülme sürecinden sonra bu durumun kendinde yarattığı duyguya(cesaret, sevgi, saygı, hoşgörü vb.) dair bir şarkı seçip söylemesi istenebilir.
- Danışandan/ öğrenciden problemler ve problemlerin çözümüne dair bir liste yapması ve bu listeyi renklendirmesi istenebilir.
- Danışandan problemin çözümüne yönelik bir afiş çalışması yapması istenebilir.
- Danışandan/ öğrenciden metinden çıkardığı özü temel alan bir şiir yazması istenebilir.

Örnek uygulama:

Sınıf düzeyi: İlköğretim 1. sınıf

Rehberlik Kazanımı: İnsanlar arasındaki farklılık ve benzerlikleri anlamak ve kabul etmek.

Ders Kazanımı: Küçük kas motor gelişimini desteklemek, geometrik şekilleri tanımak,

Materyal: “Küçük Mor Balık” adlı kitap (Çınaroğlu, 2004), resim kâğıdı, renkli eliş kâğıtları, uhu.

Süreç:

1. Kitap öğrencilere sunulur.

2. Öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur.
 - Küçük mor balık niçin mutsuz?
 - Küçük mor balık diğerleriyle oyun oynamayı niçin kabul etmiyor?
 - Diğer balıklar küçük mor balıkla niye alay ediyor?
 - Küçük mor balık niçin daha sonra fikrini değiştirip diğerleriyle nasıl arkadaş oluyor?
 - En iyi arkadaşınızı ve onunla neden arkadaş olduğunuzu düşünün. Arkadaşınızla ortak yanlarınız nelerdir?
 - Arkadaşınızla farklı yanlarınız neler?
 - Arkadaşlarınız siz onlardan farklısınız diye sizinle oynamayı reddetselerdi neler hissedirdiniz? Ne yapardınız?
3. İnsanların birbirlerini benzerlik ve farklılıklarıyla kabul etmelerinin önemi üzerinde durulur. Arkadaşlar arasındaki benzerlik ve farklılıkların önemi ve bunların sonuçları üzerine konuşulur.
4. Öğrencilerden bir sonraki derse elışı kâğıtlarından yapılmış çeşitli renk ve boyutlarda hazırlanmış üçgenler ve daireler, yapıştırıcı ve resim kâğıdı getirmeleri istenir.
5. Uygulamacı, önceden üçgen şeklinde keserek hazırladığı yaldızlı kâğıtları derse getirir.
6. Balıklar, kuyruk hariç tamamlandıktan sonra uygulamacının hazırladığı yaldızlı kâğıtlar dağıtılarak balıkların kuyrukları yapılır.
7. Balıklardaki farklılıklara ve benzerliklere dikkat çekilerek bir kez daha kişiler arası farklılıkların ve benzerliklerin kabul edilmesinin ve dostluğun önemi üzerinde durulur.
8. Öğrencilerin etkinlikle ilgili duygularını ifade etmeleri sağlanarak etkinlik tamamlanır.

Bu örnek 2005-2006 A. Ü. PDR Yüksek Lisans, KPRG dersi kapsamında Zeynep Gültekin tarafından Tefvik İleri İlköğretim Okulu 1-C sınıfında yapılan uygulamadan alınmıştır (Öner ve Yeşilyaprak, 2006).

2.2.7. Bibliyoterapi ve Türkçe Eğitimi İlişkisi

Bibliyoterapinin iki türü bulunmaktadır. Okullarda öğretmenlerin uygulayabileceği bibliyoterapi türü gelişimsel bibliyoterapidir. Okul çalışanları, gelişimsel bibliyoterapiyi öğrencilerin ergenlik gibi endişelerini tanımlamak, problemler yahut duygusal sorunlar

meydana gelmeden önce onları öngörebilmek, benzer durumlardaki genç insanlardan örnek vererek yetişkinlik ve çocukluk çağlarının ileriki basamaklarına bir rehber olarak hizmet etmek amaçlarıyla kullanılabilir(Herbert ve Kent, 2000; Akt: Topuzkanamış ve Uysal, 2010: 886).

Bibliyoterapinin ana malzemesi kitaplar olduğu için bibliyoterapi edebi metinlerden dolayısıyla Türkçe dersinden bağımsız düşünülemez. Ülkemizde uygulanan eğitim sisteminde 1. Sınıflar temel alınarak ilköğretim, ortaöğretim ve lisans olmak üzere eğitimin her kademesinde Türkçe dersleri verilmektedir. Türkçe derslerinin amacı öğrenciye sadece dil becerilerini kazandırmakla sınırlı değildir. Aynı zamanda Türkçe Öğretim Programında belirtilen temel becerileri kazandırmayı da amaçlamaktadır. Kazandırılması gereken temel beceriler şunlardır (MEB 2006):

- Girişimcilik
- Yaratıcı düşünme
- Kişisel ve sosyal değerlere önem verme
- Metinler arası okuma
- Bilgi teknolojilerini kullanma
- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
- Araştırma
- İletişim
- Problem çözme
- Karar verme
- Eleştirel düşünme

Bu temel becerilerden kişisel ve sosyal değerlere önem verme, iletişim, karar verme, yaratıcı düşünme, problem çözme bireylerin olumlu benlik algısı geliştirmesine katkıda bulunur. Doğal olarak bu noktada Türkçe öğretmenlere de büyük sorumluluk düşmektedir. Bireyler okuduklarıyla kendilerini bilişsel, duygusal ve kişisel anlamda kendilerini geliştirir. Gelişen bireylerse topluma katkı sağlarlar.

Yenilenen Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018)'nda ise temel becerilerin yerine yetkinliklere yer verilmektedir. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenen sekiz anahtar yetkinlik şunlardır:

- Ana dilde iletişim

- Yabancı dillerde iletişim
- Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler
- Dijital yetkinlik
- Öğrenmeyi öğrenme
- Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler
- İnisiyatif alma ve girişimcilik
- Kültürel farkındalık ve ifade.

Eğitim sistemi yetkinliklerle harmanlanmış bilgi, beceri, davranış ve donanıma sahip bireyler yetiştirmeyi ve onlara hayatın pek çok alanında ihtiyaç duyacakları becerileri sunmayı ve onları sosyal, kişisel hayata ve iş hayatına hazırlamayı amaçlamaktadır.

Türkçe öğretmenleri öğrencileri iyi gözlemlemeli, tanımalı ve problemlerini tespit edebilmelidir. Öğrenciyi doğru kitaba yönlendirebilmeli ve öğrenciye gerek akademik gerek sosyal hayatında fayda sağlayabilmelidir.

Türkçe dersinde bibliyoterapi yöntemi uygulanırken ders kitaplarındaki hem kurgusal hem de bilgilendirici metinlerden faydalanılmalıdır. Eğer ders kitaplarındaki metinler bibliyoterapik unsur anlamında yetersiz kalırsa öğretmen ek kaynaklara da başvurabilir.

Gelişim dönemi olarak ergenlik sürecinde olan ortaokul öğrencilerinin yaşayabilecekleri sorunlar dikkate alınmalıdır. Özellikle hızlı bir bedensel değişimin ve büyümenin yaşandığı bu dönem, duygusal açıdan da çalkantılı geçen bir evredir. Çocuk duygusal, biyolojik ve fiziki değişimler karşısında bocalayabileceği için birinin rehberliğine ihtiyaç duyabilir. Türkçe öğretmenleri de bu aşamada kitapla sağaltım yöntemini kullanarak onların bu dönemi daha rahat geçirmesine ve bu değişimlere ayak uydurmasına yardımcı olabilir.

Fiziksel ve duygusal açıdan hızlı bir değişim sürecinde olan ergenler, bu dönemde en fazla şu problemleri yaşamaktadırlar (Erdemir, 2016):

- Fiziksel görünümüleriyle ilgili problemler (obezite, aşırı zayıflık, orantısız uzunluk, orantısız kısalık, sivilce vb.)
- Bağımlılık (Alkol, sigara, uyuşturucu madde vb.)
- Aileyle çatışma ve aileden utanma,
- Ailenin sosyoekonomik durumunu kabul edememe
- Sürekli kaygı (Sınav stresi, akranları arasında ilgi görememe korkusu)

- Öfke ve stres yönetiminde zorlanma
- Zorbalığa maruz kalma ve zorbalık uygulama
- Aileden yahut sosyal çevreden fiziksel ve psikolojik şiddet görme
- Beğenilme isteği karşısında aldığı tepkinin beklentiyi karşılamaması
- Aile içi veya yakın çevreden herhangi birisinin şiddetine maruz kalma
- İkili ilişkiler
- Duygusal karmaşa
- Günlük bakıma hiç özen göstermeme ya da aşırı özen gösterme

Ergenlik dönemindeki bu bireylerin bir psikiyatristle karşılaşmalar bile mutlaka en az bir öğretmenle etkileşim içinde olacakları ve tüm bu bireylerin Türkçe ders kitabına sahip olacakları düşünüldüğünde, çocuklara bu dönemdeki sorunlarıyla başa çıkmaları için tavsiye niteliğinde kuru birkaç cümle kurmak yerine edebi metinlerden faydalanmak daha etkili olabilir.

2.2.8. Bibliyoterapi ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu çalışma için literatür ve örneklem taranırken değerlerin ve bibliyoterapik unsurların birbiriyle iç içe olduğu, birbirinden ayırmanın çok zor olduğu görülmüştür. Bu iki kavram birbirini destekleyen ve tamamlayan kavramlardır.

Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük (2011)'te "değer" kavramı, "1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha, valör. 3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet. 4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse. 5. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. 6. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayısı ile anlatımı. 7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü." şeklinde tanımlanmaktadır.

Bibliyoterapik unsurlarla iç içe olan, yani çalışma kapsamında incelenen değer kavramı, Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük (2011)'te tanımı ise "Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" olarak ifade edilmektedir.

Değerler toplumu bir arada tutan, birleştirici, bütünleştirici bir kuvvettir. Köklerini dünden, geçmişten alarak beslenir ve geleceğe yön verip bir ulusun rotasını

belirlemesine, insanların birbirini anlayıp sağlıklı iletişim kurmasına, toplumun huzurlu bir ortamda yaşamasına yardımcı olur. Bazı değerler ise yalnızca tek bir ulusla sınırlı değildir, tüm insanlığı ilgilendirir: sevgi, hoşgörü, yardımseverlik vb. değerler tüm insanlığı iyileştirecek ve yükseltecek; dünyaya iyiliğin hâkim olmasını sağlayacak evrensel değerlerdir. Bibliyoterapi ile ilişkisi de bu noktalardadır. Bibliyoterapinin iki amacı vardır:

- Var olan sorunu çözmek, ortadan kaldırmak
- Sorun henüz oluşmadan önleyici tedbirler alıp sorunun oluşmasına fırsat vermemek.

Bibliyoterapi; kelimelerin ve edebiyatın gücünü kullanarak toplumun mihenk taşı olan bireyi iyileştirmeyi amaçlıyor; bireylere bilişsel ve duyuşsal yönden fayda sağlıyor; bireylerin olumlu tutum, değer ve davranışlar kazanmasını hedefliyor. Bütün bunlar bibliyoterapi yöntemi ile gerçekleştirilebileceği gibi değerler eğitimi ile gerçekleştirilmesi de mümkündür. Çünkü değerler eğitiminin amacı da olumlu tutum, davranış ve düşüncelere sahip bireyler yetiştirip sağlıklı bir toplumun oluşmasını amaçlamaktadır. Değerler eğitiminin amacı kalbi ve aklı, iyilik ve sevgiyle donatmak ve beslemektir. Bu amaçlara ulaşmak için değerler eğitiminde nasıl araçların kullanılacağı son derece önemlidir. Kullanılan edebi metinlerde öğütler, nasihatler bireye doğrudan dikte edilmemeli, sezdirilerek verilmelidir.

Değerler eğitimini Bacanlı ve Dombaycı (2014), kişinin kendi değerinin farkına varmasını ve kendisini tanımasını sağlamaya yönelik çalışmaları olarak tanımlarken Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), “Çocukların ve gençlerin pozitif değerleri keşfedip geliştirmeleri ve kendi potansiyellerine göre ilerlemeleri için yürütülen eğitimsel gayretler” olarak açıklamaktadır. Okullarda okutulan kaynak kitaplardaki okuma parçalarının çoğu, sadece dil gelişimini ve okumayı geliştirmeyi amaçlamakla kalmayıp, genç insanların olumlu değerler kazanabilmelerini, kişiliklerini en iyi şekilde biçimlendirebilmelerini, içinde buldukları çevreye uyumlarını sağlayacak şekilde yazılmıştır (Öner, 2007: 136). Öğretim programlarında değerler bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmeyip tam aksine eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu sayılabilecek değerler olarak tüm eğitim öğretim sürecini kapsayacak nitelikte; öğretim programlarının her birinde ve her biriminde yer almaktadır. Öğretim programlarında

yer alan “kök değerler” şunlardır: vatanseverlik, öz denetim, dostluk, yardımseverlik, sabır, dürüstlük, adalet, saygı, sevgi, sorumluluk. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem ilişkili olduğu alt değerlerle, hem öteki kök değerlerle birlikte, hem de kendi başlarına ele alınarak hayat bulacaktır (MEB, 2018).

İlköğretim kademesinde genel olarak 7-15 yaş aralığında olan öğrenciler, değerler aktarımı açısından ideal bir dönemdedir. Bu dönemde öğrenciler bu değerleri almaya açıktır ve bu dönem kişilik, inanç, değer sisteminin yapılandırıldığı bir dönemdir. İlköğretimin son sınıflarında öğrencilerin ergenliğe adım atmaktadırlar. Ergenlik dönemiyle beraber bireylerin şiddete eğilim, aykırı olma, itaatsizlik, duygu ve davranışlarda abartılı hareket etme, başına buyruk davranma, agresif olma, sürekli kaygı vb. davranışlar içerisine girdiği görülmektedir. Bu olumsuz davranışların yoğunlaştığı dönemi, bireyin ruhsal anlamda zarar görmeden atlatması için ailenin, öğretmenlerin, yetişkinlerin desteği gerekmektedir. Bireye olumlu uyarıcılar yani değerler gösterilerek, başına buyruk olma, itaatsizlik, şiddete eğilim gibi olumsuz tavır ve davranışlar yerini hoşgörü, güven, özgüven, sevgi, saygı vb. gibi tutum, beceri ve davranışlara bırakabilir. Eğer öğrenciye bu dönemde duyuşsal davranış eğitimiyle beraber değerlerin aktarımı sağlam bir şekilde yapılırsa öğrencinin hem kendiyile hem çevresiyle barışık ve sorunsuz bir ergenlik dönemi geçirmesi mümkün olabilir (Şen, 2008). Bu dönemin sorunsuz atlatılabilmesi için hem bibliyoterapiden hem de değerler eğitiminden faydalanılabilir.

2.2.9. Yurt Dışında Önerilen Bibliyoterapi Listesi

Erin E. Moulton, "Bibliotherapy for Teens" adlı çalışmasında belli sorunlara yönelik örnek bir bibliyoterapi listesi önermiştir. Bu çalışmaya eğitimciler, kütüphaneciler, yazarlar da olumlu geribildirimler vermişlerdir. Bu liste şöyledir:

Anksiyete Bozukluğu

- Deb Caletti – The Nature of Jade
- Nora Raleigh Baskin – Anything but Typical
- Susane Colasanti – Waiting for You
- Geoff Herbach – Stupid Fast
- Samantha Schutz – I Don't Want to Be Crazy

Otizm Spektrum Bozuklukları

- Beverly Brenna – Wild Orchid
- Gennifer Choldenko – Al Capone Does My Shirts
- Kathryn Erskine – Mockingbird
- Emily Franklin and Brendan Halpin – The Half-Life of Planets
- Jacqueline Houtman – The Reinvention of Edison Thomas
- Evan Jacobs – Screaming Quietly
- Tara Kelly – Harmonic Feedback
- Lyn Miller-Lachmann – Rogue
- Ashley Edward Miller – Colin Fischer
- Jennifer Roy – Mindblind
- Holly Goldberg Sloan – Counting By 7s

Dikkat Eksikliği (ADD) / Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)

- T. L. Costa – Playing Tyler
- Katherine Hall Page – Club Meds
- Nancy Rue – Motorcycles, Sushi and One Strange Book

Bipolar Bozukluk

- Ellen Hopkins – Impulse
- Jennifer Niven – All the Bright Places
- Amy Reed – Crazy
- Sara Polsky – This Is How I Find Her
- Hilary T. Smith – Wild Awake
- Jacqueline Wilson – The Illustrated Mum
- Wendy Wunder – Museum of Intangible Things

Sınırdaki Kişilik Bozukluğu (Borderline personality disorder)

- Patrick Jones – Controlled

Depresyon

- Jay Asher – Thirteen Reasons Why

- Annie Cardi – The Chance You Won't Return
- Sharon M. Draper – “Hazlewood High Trilogy”
- Michael Thomas Ford – Suicide Notes
- Julie Halpern – Get Well Soon
- Jennifer R. Hubbard – Try Not to Breathe
- A. M. Jenkins – Damage
- Nina LaCour – Hold Still
- Amy McNamara – Lovely, Dark and Deep
- Matheww Qick – Sarta Like a Rock Star
- Julie Schumacher – Black Box
- Ned Vizzini - It's Kind of a Story
- Jasmine Warga- My Heart and Other Black Holes
- Meg Wolitzer – Belzhar
- Amy Zhang - Falling Into Place

Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Otizm

- John M. Cusick – Girl Parts
- Ellen Hopkins – Identical

Travma Sonrası Stres Bozuklukları, Alkolizm ve Yeme Bozuklukları

- Laurie Halse Anderson – Wintergirls
- Julia Bell – Massive
- Brandy Colbert – Pointe
- Dora Cooner – Skinny
- Beth Fehlbauer – My Big Fat Disaster
- Robin Friedman – Nothing
- Natasha Friend – Perfect
- Denise Jaden – Never Enough
- Ibi Kaslik – Skinny
- Sarah Darer Littman – Purge
- Lois Metzger Lois - A Trick of Light
- Amy Reed – Clean
- Shery Shahan – Skin and Bones

- Adrienne Maria Vrettos – Skin

Obsesif Kompulsif Bozukluk

- Heidi Ayarbe – Compulsion
- Crissa-Jean Chappell – Total Constant
- Kate Ellison – The Butterfly Clues
- George Harrar – Not as Crazy as I Seem
- Corey Ann Haydu – OCD Love Story
- Ellen Hopkins – Fallout
- Rachel Joyce – Perfect
- Aaron Karo – Lexapros and Cons
- Cammie McGovern – Say What You Will
- Lauren Roedy Vaughn – OCD, the Dude and Me
- Rachel Wilson – Don't Touch
- Janet Ruth Young – The Babysitter Murders

Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Savaş ve Ölüm

- Laurie Halse Anderson – Impossible Knife of Memory
- Swati Avashti – Chasing Shadows
- Trish Doller – Something Like Normal
- Geoff Herbach – Reinstein Trilogy
- Kate Morgenrioth – Echo
- Steven Parlato – The Namesake
- Matheww Qick – Boy21
- Dana Reinhardt – The Things a Brother Knows
- Sarah Skilton – Bruised

Taciz ve Saldırı

- Helen Dunbar – These Gentle Wounds
- Beth Fehlbaum – Courage in Patience
- A. S. King – Reality Boy
- Jo Knowles – Lessons from a Dead Girl

- Stephanie Kuehn – Charm&Strange
- Carrie Mesrobian – Sex and Violence
- Matheww Quick – Forgive Me, Leonard Peacock
- Jolene Perry – Stronger Than You Know
- Cherly Rainfield – Stained

Endişe, Depresyon, Kendine Zarar Verme/Yaralanma, Şizofreni

- Edward Averett – Cameron and the Girls
- Caroline Bock – Before My Eyes
- Matt de la Pena – I Will Save You
- Brian James – Life is But a Dream
- Holly Schindler – A Blue So Dark
- Nic Sheff – Schizo
- Nova Ren Suma – 17 & Gone
- Terry Trueman – Inside Out

Tourette Sendromu

(Bedensel ve sesli tiklerin bir arada bulunduğu bir hastalığa tourette sendromu denir.

<http://www.psikiyatri.net/tikler-ve-sesler-tourette-sendromu/>)

- Brian Conaghan – When Mr. Dog Bites
- Jonathan Friesen – Jerk, California
- Jason Reynolds – When I Was the Greatest

(Bu liste <http://www.slj.com> adresinden alınmıştır.)

2.2.10. Bibliyoterapinin Ele Aldığı Sorunlar ve Kullanım Alanları

İlgili literatürler tarandığında bibliyoterapinin ele aldığı sorunlar şu başlıklar altında sıralanabilir:

1. Yaşam becerilerini geliştirememekten kaynaklanan sorunlar
 - Karar verme
 - Sorumluluk alma
 - Kararlı olma

- Farklı açılardan bakma
 - Korkunun üstesinden gelme
 - Başarıya ulaşma
2. Problem çözme becerilerini geliştirememekten kaynaklanan sorunlar
 - Zorlukların üstesinden gelme
 - İş birliğiyle problemi çözme
 3. Yaşamın zor anlarıyla ve duygusal değişimlerle mücadele etme
 - Zorbalıkla mücadele
 - Hastalıkla mücadele
 - Taciz
 - Doğal afetler, savaşlar ve felaketlerle mücadele
 - Aile içi ya da sosyal çevrede şiddetle mücadele
 - Yakınlarının ölümü
 - Uyum zorluğu
 - Taşınma sebebiyle okul ve çevre değişikliği
 - Boşanmış ebeveynlere sahip olma
 - Üvey anne – üvey babaya sahip olma
 4. Engel durumları
 - Fiziksel engel
 - Zihinsel engel
 - Psikolojik engel
 - Sosyal bozukluklar
 5. Aşırı mükemmeliyetçilik
 6. Bağımlılık
 - Madde bağımlılığı
 - Alkol bağımlılığı
 7. İletişim sorunları yaşama
 8. Kalıp yargılar
 9. Depresyon
 10. Kaygı (anksiyete) bozukluğu
 11. Sosyal beceri problemleri
 12. Uyku zamanı problemleri
 13. Karanlık korkusu

14. Diğerlerinden farklı görünmek ve bu durumu kabullenme süreci
15. Kronik hastalıklar ve uzun süren tedavi süreci
16. Özgüven eksikliği ve çekingenlik
17. Matematik kaygısı

Çocuklar, ergenler ve yetişkinler gelişim dönemlerine özgü farklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bir çocuğun “uyuma saatine gösterilen direnç ve geç sık uyanma” sorunu varken; bir ergenin “sınav kaygısı”; bir yetişkinin ise “çocuğunu kaybetme, inatçı çocuklara ebeveynlik yapma vb.” gibi sorunları olabilmektedir. Ülkemizde bununla ilgili zengin bir çalışma alanı yokken aşağıdaki tablolarda da görüleceği gibi yurt dışında daha zengin sayılabilecek bir alan mevcuttur.

Tablo 2

Çocuklarda Bibliyoterapinin Kullanım Alanları (İlter,2015).

Pardeck (1993)	Engelli ve evlat edinilmiş çocuklar
Pardeck ve Pardeck (1984)	Taciz
Pardeck ve Pardeck(1989) (1989) (1997)	Evlat edinmede uyumu kolaylaştırmak Değişen rol modellerine alıştırmak Aile ilişkileriyle ilgili gelişimsel değişimlerin üstesinden gelme
Wood, Theron, Mayaba (2012)	Aids
Honig (2007) Shetzman (1999) Jones (2006)	Agresyon
Prater, Johnstun, Dyches ve Johnstun (2006)	Risk grubu
Stringer, Reynolds ve Simpson (2013)	Özgüven geliştirme
Betzalel ve Shetzman (2010)	Uyum zorluğu
McTague (1998) Prater ve Ark. (2006)	Öğrenme güçlüğü
Schreur (2006)	Okuldan uzaklaştırılmış çocuklar
Forgan (2002)	Problem çözme

Forgan ve Gonzales DeHass (2004)	Sosyal beceri eğitimi
Burke, Kuhn ve Peterson (2004)	Uyuma saatine gösterilen direnç ve gece sık uyanmaları önleme
Santacruz, Mendez ve Sanchez-Meta (2006)	Karanlık korkusu
Rapee, Abbott ve Lyneham (2006)	Kaygı durumları
Small(2006)	Ebeveyn kaybı
Weimer (2010)	Hastanede tedavi görenler
Kim,Green ve Klein (2006)	Çok kültürlü hassasiyeti destekleme
Wilson ve Thornton (2007)	Matematik kaygısı
Amer (1999)	Diyabet ve boy kısalığı

Tablo 3

Ergen gruplarında bibliyoterapinin kullanım alanları (İlter, 2015).

Fu (2010)	Stresle baş etme
Regan ve Page (2008)	Karakter inşası
Karacan ve Yerin Güneri (2010)	Özgüven artırma
Harbaugh (1984)	Suçlulara problem çözme becerisinin kazandırılması
Tussing ve Valentine (2001)	Ailesinde ruhsal hastalığı olanlar
Thompson (2009)	Kaygı
Register, Beckham, May ve Gustafsch (1991)	Sınav kaygısı
Phersson, Allen, Folger, McMillen ve Lowe (2007)	Ebeveynleri boşanan önergeler

Tablo 4

Yetişkinlerde bibliyoterapinin kullanım alanları (İlter, 2015).

Forehand, Merchant, Long ve Garai (2015)	İnatçı çocuklara ebeveynlik yapılması konusunda
Samll (1985)	Çocuğunu kaybetmiş ailelerde
Bowman, Scogin ve Lyrene(2010)	Hafif ve orta derecedeki depresyon
Bilich,Deane, Phipps, Barisic ve Gould (2008)	Depresyon
Menchola, Arkowitz ve Burke (2007)	Depresyon ve kaygı
Hirai ve Clum (2006)	Kaygı problemleri
Brenes, McCall, Williamson ve Stanley(2010)	İleri yaşlardaki anksiyete bozuklukları
Carlbring, Furmark, Steczko, Ekseluis ve Anderson (2006)	Sosyal fobi
Febbraro (2005)	Panik atak
Reeves ve Stace (2005)	Hafif ve orta derecede stres ve kaygı
Malouff, Noble, Schutte ve Bhullar (2010)	Kulak çınlamasından kaynaklanan sıkıntılar
Johnson (2012)	Madde kullanımı
Lankveld, Grotjohann, Lokven ve Everaerd (1999)	Cinsel işlev bozuklukları
Monti, Fink, Noman, Curran, Hayes ve Caldwell (1979)	Psikiyatrik hastalarda sosyal beceri eğitimi
McCann ve diğ. (2012)	Tek epizotlu psikozlar
Apodaca ve Miller (2003)	Alkol bağımlılığı

2.2.11. Bibliyoterapi ile İlgili Çalışmalar

2.2.11.1. Bibliyoterapi ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalar

Yurt dışında bibliyoterapi ile ilgili özellikle şu problemler üzerine çalışılmıştır:

- Fobiler (Santacruz, Mendez ve Sanchez, 2006)
- Matematik kaygısı (Furner, 2004)
- Duygusal zeka (Sullivan ve Strang, 2003)
- Çocukluk Anksiyetesi (Rapee, Abbott ve Lyneham, 2006)
- Ölüm (Todahl, Smith, Barnes ve Pereira, 1998; Guy, 1993)
- Sınıf rehberliği (Borders ve Paisley, 1992)
- Sinirlilik ve öfke kontrolü (Shechtman ve Achshol, 1996; Daniel, 1992)
- Boşanma sonrasında çocukların yaşadığı sorunlar (Kramer ve Smith, 1998)
- 11 Eylül'de travma yaşayan çocukların sıkıntıları (Lowe, 2009)
- İntihar girişimi ve suça yönelik eğilimler (Sullivan ve Strang, 2002)
- Öğrenme güçlüğü (Hieb, 1997)
- Mahkumların psikolojileri (Pardini, Schriver, Domino, Wilson, LaRocca, 2013)
- Panikatak tedavisi (Febbaro, 2005)

Prater, Dyches, M. L. Johnstun ve M. R. Johnstun (2006) ise çalışmalarında sınıfta öğrenci sayısının fazla olması, ailelerin sosyal, ekonomik, kültürel özellikleri gibi etmenlerin çocukların ve ergenlerin psikolojisi üzerinde büyük bir etkisi olduğundan bahsetmişlerdir. Bu etmenlerin bazı çocuklarda krize sebep olabileceğinden, sınıfta dikkatsizlik ve motivasyon eksikliği, başarısızlık gibi sonuçların gözlemlenebileceğinden söz etmişlerdir. Çocukların endişe dolu bir ortamda büyümesinin akademik başarısı üzerindeki olumsuz etkisi olduğunu, bu noktada da çocuk edebiyatının çocukların kendi sorunlarıyla başa çıkmalarında yardımcı olabileceğini tespit etmişlerdir.

Furner (2004), matematik kaygısının üstesinden gelmek için bibliyoterapi kullanımı ile ilgili yaptığı çalışmada bibliyoterapi yöntemini kullanarak matematik kaygısını en aza indirmeyi hedeflemiştir. Edebiyattan yararlanarak öğrenciler üzerindeki matematiğe dair

olumsuz algının kalkabileceğini ve öğrencilerin bu yöntemlerle sorunların üstesinden gelebileceğini savunmuştur.

Tussing ve Valentine (2001) ise Amerika'da ebeveynleri akıl hastası olan ergenlere yardım etmek amacıyla birçok psikolojik bozukluk konusu içeren kitaplarla bibliyoterapi uygulamaları yapmıştır. Bu çalışma sonucunda kitapların ergenler üzerinde iyileştirici etkisi olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Febbaro (2005), çalışmasında bibliyoterapinin panik atak üzerinde etkisini araştırmıştır. Hastalar üç gruba ayrılmıştır. İlk gruba sadece kitap okutulmuş ikinci gruba hem kitap okutulmuş hem de hastalarla telefon görüşmeleri yapılmış üçüncü gruba ise yalnızca telefon görüşmesi yaparak danışmanlık yapılmıştır. Çalışmadan sonra hem bibliyoterapi uygulanan bireylerde hem de telefonla danışmanlık yapılan bireylerde olumlu gelişmeler gözlemlenmiştir.

Borders ve Paisley (1992)'in ilkokul öğrencileri üzerinden yürüttükleri çalışmada bibliyoterapi yöntemine yer verilen rehberlik çalışmalarının klasik rehberlik çalışmalarına göre öğrencinin ruhsal ve kişilik gelişimine göre daha fazla etkisi olduğu görülmüştür (Akt. Erdemir, 2016).

2.2.11.2. Bibliyoterapi ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar

Ülkemizde bu alanda pek fazla çalışma olmamakla birlikte araştırma yapılan konu da sınırlıdır. Ancak son yıllarda üzerinde daha fazla durulmaktadır. Yapılan çalışmalarda genellikle ele alınan konular: üstün zekâlıların yaşadığı problemler, üvey anne babayla yaşayan ve cinsel istismara uğrayan çocukların yaşadığı sorunlar, anne babası ayrılmış çocukların yaşadığı sorunların çözümünde bibliyoterapinin nasıl kullanacağına yönelik çalışmalardır.

Türk diline ilk "fereç" kitabını Kasım İbn Mehmed Farsçadan çevirerek kazandırmıştır. Bu kitaptaki destanlar, masallar ve gerçek olaylar sözlü iletişimin etkisiyle karışık bir hâlde işlenmektedir. Hikâyelerdeki olay kahramanları dürüst, ahlaklı, saygın, temiz karakterli ve yüksek statüdeki kişilerdir. Anlatılan olaylarda daima dürüstlük ahlaksızlığa, iyilik kötülüğe, hak haksızlığa üstün gelmiştir. Hikâyeler daima olumlu

bitmekte, dinleyicileri ve okuyucuları düşünmeye sevk etmektedir (Pala, 2004; Öncü, 2012).

Türkiye’de bibliyoterapi ile ilgili ilk makale 1969 yılında yazılmıştır. Bu makale Gülçin Altay tarafından yazılmış olup bibliyoterapide kütüphaneciler ve hastalar için seçilecek kitaplarda bulunması gereken özellikler konusu işlenmiştir.

Öner’in yazdığı “Bibliyoterapi” adlı makale ise psikolojik danışma ve rehberlik alanında yapılan ilk çalışma olmakla birlikte anne babası ayrılmış, üvey anne babayla yaşayan ve cinsel istismara uğrayan çocuklara bibliyoterapinin nasıl uygulanacağına dair çıkarımlarda bulunmuştur.

Öner ve Yeşilyaprak (2006), psikolojik rehberlik ve danışma programlarında çocuk edebiyatından nasıl yararlanılacağı, nelere dikkat edilmesi gerektiği; Bulut (2010) ise bibliyoterapinin okullarda psikolojik danışmanlar ve öğretmenler tarafından nasıl uygulanacağıyla ilgili çalışma yapmışlardır.

Aracı (2007), davranışçı ve bilişsel yaklaşımla bütünleştirilmiş bibliyoterapi uygulamasının kendini gerçekleştirme düzeyi üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmada bibliyoterapi, “Sufi Hikayeleri” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda işlevsel olmayan tutumların azaldığı, kendini gerçekleştirme ve zamanı iyi kullanma eğilimlerinin ise anlamlı bir şekilde arttığı tespit edilmiştir.

Bulut (2010), “Yetişkinlerle Yapılan Psikolojik Danışmada Bibliyoterapi (Okuma Yoluyla Sağaltım) Yönteminin Kullanılması” adlı çalışmasında, yetişkinlerde bibliyoterapi kullanımını değerlendirmiş, bu yöntemle ilgili teorik bilgileri sunmuş, danışmanın ve danışanın özelliklerini incelemiştir.

Öncü (2012), okullarda bibliyoterapi yönteminin psikolojik danışma ve rehberlik amacıyla nasıl kullanılacağını teorik açıdan incelemiştir.

Taşçılar (2012), üstün zekalı ve yetenekli öğrencilerin de bulunduğu sınıflarda bibliyoterapinin kullanımına ilişkin yaptığı çalışmada öğretmenlere önerilerde bulunmuş, model önerisi sunmuş; ancak ülkemizde öğretmenlerin bibliyoterapi konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını da vurgulamıştır.

Coşkun ve Çetin (2013), “Cevat Şakir Kabaağaçlı’nın Öykülerinde Bibliyoterapik Unsurlar ve Türkçe Eğitimi” adlı çalışmalarında Cevat Şakir Kabaağaçlı’nın öykülerini bibliyoterapiyi temel alarak incelemişler ve Türkçe öğretiminde faydalanılmasına

yönelik öneriler sunmuşlar, bibliyoterapi ve Türkçe öğretimi arasında ilişki kurmuşlardır.

Yılmaz (2014), “Bilgi ile İyileşme: Bibliyoterapi” adlı makalesinde teorik bilgiler vermiş, bu yöntemin Türkiye’de tanıtımı için neler yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

İlter (2015), tarafından bibliyoterapinin üstün yetenekli çocukların mükemmeliyetçilik düzeylerine etkisi ele alınmış ve bibliyoterapinin bu etkiyi anlamlı bir şekilde azalttığı tespit edilmiştir.

Erdemir (2016), ise 100 temel eser listesinde bulunan masallardaki bibliyoterapik unsurları incelemiştir. İnceleme sonucunda masal kitaplarında “sorun çözme becerileri, iletişim becerilerini geliştirme, yardımseverlik ve iş birliği, daha olumlu benlik algısı geliştirme, kararlılık, bağışlayıcılık ve hoşgörü, umudunu yitirmeme, yeni değer, tutum ve davranış geliştirme” gibi unsurların ön planda olduğunu tespit etmiştir. 100 temel eser listesindeki masallar da dahil olmak üzere tüm masalların içerdikleri mesajların doğrudan bibliyoterapik unsurlarla örtüştüğü sonucuna varmıştır.

Belen (2016), manevi metinlerle yapılandırılmış bibliyoterapinin stres ve dini başa çıkma üzerindeki etkisini araştırmış ve bibliyoterapinin etkili olduğunu; stres ve olumlu dini başa çıkma ölçeklerinin negatif yönlü bir ilişkisi bulunurken; algılanan stres ve olumsuz dini başa çıkma arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit etmiştir.

İpek Eğilmez ve Erdemir (2016), “Eflatun Cem Güney In Terms Of Bibliotherapeutic Elements: Once Upon A Time” adlı çalışmalarında “Evvel Zaman İçinde” adlı kitapta bulunan yedi masalı gelişimsel bibliyoterapi tekniği açısından inceleyip değerlendirmişler ve bu masalların Türkçe eğitiminde nasıl kullanılacağına dair önerilerde bulunmuşlardır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi tanıtılmaktadır. Araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

“5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bibliyoterapi Açısından İncelenmesi” çalışması var olan durumu açıklamayı ve ortaya koymayı amaçladığından durum çalışmasıdır. Çalışmada araştırma yöntemi olarak içerik analizi yöntemi, veri toplama tekniği olarak da doküman analizi kullanılmıştır.

Durum çalışması yöntemi, araştırılan bir konunun ayrıntılı incelenmesine fırsat veren, bazı genel teorileri aydınlatma amacı güden hem nicel hem nitel verilerin kullanılmasına imkân tanıyan, çalışmanın odağında “nasıl, niçin, ne?” soruları olduğunda tercih edilen bir yöntemdir. Birden çok veri toplama aracının bir arada kullanılabilirdiği, mevcut alanyazının iyi bir şekilde tarandığı, araştırılacak durumun derinlemesine incelendiği bu yöntem oldukça kapsamlıdır ve konuları da değişkenlik gösterir (Kaleli Yılmaz, 2014: 282). Kazak (2001: 146)’a göre ise toplumsal bir birimin şimdiki durumunun, geçmişinin ve çevreyle ilişkisel özelliklerinin oldukça ayrıntılı bir biçimde incelenmesi durum çalışması yöntemi ile yapılabilir. Durum çalışması; bir ortamın, olayın, tek bir kişinin, tek bir dokümanın ayrıntılı olarak incelenmesidir.

Gözlemden çok çözümleme yöntemi olan içerik analizi, mevcut verileri özetleyerek standardize eden, karşılaştıran veya başka bir şekle dönüştüren bir yöntemdir (<https://www.icerik.net>). Berelson (1952)'a göre içerik analizi, iletişimin açık/belirgin içeriğinin nesnel, sistematik ve nicel tanımlanmasına yönelik bir araştırma tekniğidir (Akt: Gökçe, 2006).

İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir (Selçuk, Kandemir, Palancı ve Dündar, 2014). İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek ve bu verileri okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu çalışmada da elde edilen verilerden yola çıkılarak ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan bibliyoterapik unsurların toplam sayısı, frekans ve yüzde değerleri belirtilmiş; öne çıkan bibliyoterapik unsurlar üzerinde durulmuş ve metinlerin yeniden kullanılıp kullanılmaması hususunda önerilerde bulunulmuştur.

3.2. Araştırmanın İncelenen Dokümanları

Araştırmada;

- Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 18.12.2009 gün ve 295 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul ettiği, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.03.2014 gün ve 1310094 sayılı yazısı ile beşinci defa basılan 2014-2015 Eğitim Öğretim yılında kullanılan MEB Yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 48 metin (16'sı serbest okuma metni, 8'i dinleme metni)
- Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 17.12.2010 gün ve 240 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul ettiği, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.03.2014 gün ve 1310094 sayılı yazısı ile dördüncü defa basılan 2014-2015 Eğitim Öğretim yılında kullanılan MEB Yayınları 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 36 metin (12'si serbest okuma metni, 6'sı dinleme metni)

- Millî Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulunun 08.12.2011 gün ve 263 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul ettiği, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.03.2014 gün ve 1310094 sayılı yazısı ile üçüncü defa basılan 2014-2015 eğitim öğretim yılında kullanılan MEB Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 36 metin (12'si serbest okuma metni, 6'sı dinleme metni)

- Millî Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulunun 29.11.2013 gün ve 182 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul ettiği, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.03.2014 gün ve 1310094 sayılı yazısı ile üçüncü defa basılan 2014-2015 eğitim öğretim yılında kullanılan MEB Yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 36 metin (12'si serbest okuma metni, 6'sı dinleme metni) olmak üzere toplam 156 metin incelenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri toplanırken üç Türkçe öğretmeni ve iki psikolojik danışman ve rehberin fikirleri alınarak, literatür taranarak ve Erdemir (2016)'in geliştirdiği listeden faydalanılarak oluşturulan yeni rubrik kullanılmıştır. Literatür taranarak ve Türkçe ders kitapları incelenerek tespit edilen bu problemler doğrultusunda oluşturulan rubrik şu şekildedir:

Tablo 5

Bibliyoterapik Unsur Rubriği

Metnin Adı:

Metin Türü:

Sınıf Düzeyi:

Metnin Konusu:

	Bibliyoterapik Unsurlar	F	%
1	İletişim becerilerini geliştirme		
2	Empati (duygudaşlık) kurma		

- 3 Sorun çözüme becerilerini geliştirme
- 4 Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma
- 5 Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma
- 6 Topluma faydalı birey olma bilincini geliştirme
- 7 Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama
- 8 Kendini tanıma
- 9 Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının başına da geleceğini düşünerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma
- 10 Millî ve manevî değerlere sahip olma
- 11 Dünya sorunlarına duyarlı olma
- 12 Doğaya ve tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma
- 13 Engelli bireylere karşı duyarlı olma
- 14 Olumlu benlik algısı geliştirme
- 15 Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme
- 16 Öfke, stres ve zaman yönetimi becerisi
- 17 Ebeveyn ve çocuk arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması
- 18 Kalıp yargıların yumuşatılması
- 19 Rol model bulma/ Doğru rehber seçme
- 20 Olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme

TOPLAM

Metinde Öne Çıkan
Bibliyoterapik Unsurlar

Metnin Önerilme Durumu

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın bu kısmında, ilk olarak 2014- 2015 eğitim öğretim yılında kullanılan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları, öğretmen kılavuz kitaplarıyla birlikte incelenmiş; internet ortamında ve kütüphanede bibliyoterapi, ders kitapları, çocuk edebiyatı, edebî metinler, gelişim psikolojisi, değerler eğitimi gibi konularda da araştırmalar yapılmıştır.

İlgili kaynaklar tarandıktan ve örneklem incelendikten sonra üç Türkçe öğretmeni ve iki psikolojik danışman ve rehberin de fikirleri alınarak ve Erdemir (2016)'in de literatürü tarayıp gerekli uzmanların görüşünü alarak oluşturduğu on beş maddelik rubrikten yararlanılarak bir rubrik geliştirilmiştir. Bu rubrik oluşturulduktan sonra 156 metin bu rubriğe göre yeniden incelenmiştir. İnceleme sonuçları Türkçe öğretmenleri ve psikolojik danışmanlarla birlikte tekrar görüşülüp tartışılmış, fikir alışverişi yapılmış ve ortak karara varılmıştır.

Araştırma sonucunda metinlerde öne çıkan bibliyoterapik unsurları tespit etmek için tablo oluşturulmuştur. Tablo sonucunda elde edilen veriler betimsel istatistiki yöntemler kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin frekansları ve bu frekanslara bağlı olarak yüzde oranları hesaplanmıştır. Bu sonuçlar çizelgeler halinde sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu araştırmanın amacı 2014-2015 eğitim öğretim yılında kullanılan MEB Yayınları'nın 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan bibliyoterapik unsurları tespit etmektir. Bu bölümde, araştırmanın temel amacı ve alt amaçları doğrultusunda ilgili bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan ve öne çıkan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?
- 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan ve öne çıkan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?
- 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan ve öne çıkan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?
- 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan ve öne çıkan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?

4.1. Türkçe Ders Kitaplarındaki Bibliyoterapik Unsurlara Dair Bulgular

156 metin oluşturulan rubrikle incelenmiş, ulaşılan veriler betimsel istatistikî yöntemler kullanılarak çözümlenmiştir. Tüm bu sayısal veriler (frekans ve yüzde oranları) çizelgeler hâlinde sunulmuştur. Çalışma kapsamındaki metinler ile yazar ve şairleri şunlardır:

Tablo 6

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Metinler

Tema	Metin Sayısı	Metnin Adı	Yazarın/Şairin Adı
BİREY VE TOPLUM	6	Uçurtma	Adnan ÇAKMAKÇIOĞLU
		Pireyi Deve Yapmak	Hamdi TOPÇU
		Öğretmenim	Selma ERDEM
		Arkadaşım Sarmaşık	Bestami YAZGAN
		Şeker Dede	Mehmet GÜLER
		Semender Toplantısı	Aytül AKAL
ATATÜRK	6	Merhaba Asker	E. Behnan ŞAPOLYO
		Atatürk'ün Çalışmaları	Muzaffer ERENDİL
		Atatürk'le Doğuş	Süleyman HAVADAR
		Basın ve Atatürk	Prof. Dr. Yücel ÖZKAYA
		Atatürk ve Türk Dili	Şükrü Haluk AKALIN
		O Mustafa Kemal'di	Suna DOĞANAY
SAĞLIK VE ÇEVRE	6	Çöp Ev	Miyase SERTBARUT
		Tırtıldan Kelebeğe	Burcu Meltem ARIK
		Orman Konuşuyor	Tahsin BİLENGİL
		Yaşlı Kadın ile Meşe Ağacı	Şevki Şen ÜMİT
		Yeterli ve Dengeli Beslenme	www.beslenme.saglik.gov.tr
		Kanatlı Bal Kutusu	A. Başak SEZGİN
DEĞERLERİMİZ	6	Dilim Dilim Güzel Dilim	Miyase SERTBARUT
		Hacı Bektaş Veli	Necdet KURU
		Türkiye	Adil TURHAN
		Konuğa İkrâm	Mehmet ÖNDER
		Karagöz Baba ile Hacivat Usta	Bir çocuk dergisinden alınmıştır.
		Tekerlemeci Dayı	Miyase SERTBARUT

DÜNYA'MIZ VE UZAY	6	Küçük Kar Tanesi Uzayda Yaşam Ay'da Bir Küçük Serçe Yıldızlara Uzanan Asansör Güzel Bulut Uzay Teleskobu ve Edwin Powell Hubble	Şirin ALTINYÜZÜK Alp AKOĞLU Çiğdem SUNA Sinan ERDEM Ayla ÇINAROĞLU Bilgin ERSÖZLÜ
GÜZEL ÜLKEM VE TÜRKİYE	6	Burada Dur Dört Mevsimde Dört Güzellik: Abant Güzel Yurdum Türkiye'm Isparta ve Güller Anadolu Sevgisi Bin Pınarlı İda Dağı'nın Etekleri: Zeytinli	Saim SAKAOĞLU Ahmet ARSLAN M. Zeki TAŞKIN Behçet Kemal ÇAĞLAR Abdurrahim KARAKOÇ Hakan DİRİK
YENİLİKLER VE GELİŞMELER	6	Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı Bir Tıkla Elektronik Posta Bilgi Çağı Kuyruklu A İşaretinin Öyküsü Bilim ve Teknoloji Güneşin Doğduğu Yer	Aslı ZÜLAL Levent DAŞKIRAN Bestami YAZGAN Meltem CEYLAN ALİBEYOĞLU Naim YALNIZ Bestami YAZGAN
GÜZEL SANATLAR	6	Çocuk Doğru Söyledi Şu Heykellere Bak Sinemaya Gitme Günü Ebru Sanatı Küçük Ebru Ustası Sanat Eğitimi	Bir çocuk dergisinden alınmıştır. Tuğba CAN Salih MERCANOĞLU Güneş GÜRSON İLİCAK Rıfki KAYMAZ Refik Ahmet SEVENGİL

Tablo 7

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Metinler

Tema	Metin Sayısı	Metnin Adı	Yazarın/Şairin Adı
OKUMA KÜLTÜRÜ	6	Kütüphane Tartışması	M. Nihat MALKOÇ
		Çocuk Kitaplığında Sabah	Mehmet GÜLER
		Canım Kitap	Suut Kemal YETKİN
		Simyacı	Sadi BÜLBÜL
		Kitap	Muzaffer HACIHASANOĞLU
		Vitrindeki Masal Kitabı	Üzeyir GÜNDÜZ
ATATÜRK	6	Mustafa Kemal Atatürk	Komisyon
		Atatürk'ün Fikir Dünyası	Asım ONAT
		Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi	Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK
		Atatürk'ten Anılar	Ahmet Bekir PALAZOĞLU
			Songül SAYDAM
			Kazım ÖZALP
SEVGİ	6	100. Yıl Marşı	Fazıl Hüsnü DAĞLARCA
		Anadolu'nun Sesi	İsmet KÜR
		Soylu Bilgi Ağacı	Bestami YAZGAN
		Eskici	Refik Halit KARAY
		Anadolu	Mustafa Ruhi ŞİRİN
		Kuğular	Ziya GÖKALP
DUYGULAR	6	Bayrak	Arif Nihat ASYA
		Forsa	Ömer SEYFETTİN
		Meşe ile Saz	La Fontaine

		Dijon'dan Trabzon'a	Sabahattin Rahmi EYUBOĞLU
		Nasrettin Hoca	Aydın SU
		Anne	Arif Nihat ASYA
		Yaşamımızdaki Renkler	Atilla BİRKİYE
		Sahibini Unutmayan Köpek	Hasan Latif SARIYÜCE
ZAMAN VE	6	Anadolu'da Bahar	Abdurrahim KARAKOÇ
MEKÂN		Bayram Yeri	Muzaffer İZGÜ
		Hoşgörüler Diyarı Mardin	Adnan AVUKA
		Momo	Michael ENDE
		İnsanı Selçuklu Devrine Götüren Şehir: Kayseri	Yaşar KEMAL
		Atasözü ve Deyimlerde Kalan Mahalleler	Rıdvan CANIM
DOĞA VE	6	Boş Arsa	Mustafa KUTLU
EVREN		Kınalı Keklik	Miyase SERTBARUT
		Orman Küstü Bize	Cemalattin ŞENOCAK
		Uzay	Beril AÇIKGÖZ
		Hayvan Olimpiyatları	Banu BİNBAŞARAN TÜYSÜZOĞLU
		Yıldızlar, Evren ve Galileo	Bilgin ERSÖZLÜ

Tablo 8

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Metinler

Tema	Metin Sayısı	Metnin Adı	Yazarın/Şairin Adı
İLETİŞİM	6	Tatlı Dil	Şevket RADO
		Öyle Denmez	Cevdet KUDRET

		Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür	Hakkı USLU
		Balkondaki Muhabbet Kuşu	Miyase SERTBARUT
		Yolcu Konmaz Oteli	Cemil MİROĞLU
		Oya	Mine ERBEK
ATATÜRK	6	Unutulmayan Hafta	İbrahim GÜLTEKİN
		Atatürk ve Türk Dili	Hasan SANCAK
		Atatürk ve Türk Tiyatrosu	Lütfi AY
		Millî Kültür	www.meb.gov.tr
		Atatürk'ün Okuttuğu Mustafa	Selahaddin GÜNGÖR
		Mustafa Kemal'i	Ümit Yaşar OĞUZCAN
		Düşünüyorum	
KAVRAMLAR VE ÇAĞRIŞIMLAR	6	Bakardım Güneş Avuçlarımda	Beşir AYVAZOĞLU
		Hayata Açılan Kapılar	Oya BERK
		Pembe İncili Kaftan	Ömer SEYFETTİN
		Yiğitlerimiz Bekliyor	Cephane Osman ALAGÖZ
		İyimserlik, Kötümserlik	Şevket RADO
		Anadolu'da Renkler Üstüne	Mehmet ÖNDER
MİLLÎ KÜLTÜR	6	Miras Keçe	Kenan Hulusi KORAY
		Oğuz Destanı	Türk Destanı
		Mehmet Akif Ersoy	Abuzer KALYON
		Yüksek Yüksek Tepelere	Anonim – Rumeli
		Tatlı Bir Gelenek Lokum	Şebnem TÜRKOĞLU
		Bol Deyimli Bir Yazı	Elif ŞAFAK
DOĞA VE EVREN	6	Sular	Aşık Veysel ŞATIROĞLU

		Son Kuşlar	Sait Faik ABASIYANIK
		Kutup Yıldızı	Alp AKOĞLU
		Bir Kavak ve İnsanlar	Haldun TANER
		Ormanda	Hikmet BİRAND
		Yeşil Gözlü Kardan Adam	Tacettin ŞİMŞEK
TOPLUM	6	Osmanlı Dürüstlüğü	Zehra AYDÜZ
HAYATI		Odcu Haftası Şenlikleri	Servet SOMUNCUOĞLU
		Anadolu'da Konukseverlik	Mehmet ÖNDER
		Gelenekseldir	
		Emine Teyze'nin Çilek Reçeli	Miyase SERTBARUT
		Komşusuzluk	Ali ÇOLAK
		Bir Şekerli Bir Ispanaklı	Ayşe İLKER

Tablo 9

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Metinler

Tema	Metin Sayısı	Metnin Adı	Yazarın/Şairin Adı
OKUMA KÜLTÜRÜ	6	Kitaplarla Kurulan Dostluk	Coşkun ERTEPİNAR
		Okuma Serüvenim Nasıl Başladı?	Rasim ÖZDENÖREN
		Sarı Traktör	Fethi NACİ
		Benim Elli Beş Yıllık Türk Dili'm	Saim SAKAOĞLU
		Okumak	Hasan Ali YÜCEL
		Sözlükle Muhabbet	Ali ÇOLAK

ATATÜRK	6	İşte Onun Evrensellik Anlayışı	İlknur Güntürkün KALIPÇI
		Onuncu Yıl Nutku	Ankara, 29 Ekim 1923
		Atatürk ve Bilim	Ord. Prof. Aydın SAYILI
		Dil Devrimi	İsmet Zeki EYÜBOĞLU
		Atatürk'te Millet Sevgisi	Prof. Dr. Muzaffer GÖKER
		Gazi	Falih Rıfki ATAY
MİLLÎ KÜLTÜR	6	Türküler Dolusu	Bedri Rahmi EYÜBOĞLU
		Evliya Çelebi	Mehmet ÖNDER
		Orta Oyunu	Halit Fahri OZANSOY
		İhtiyar Çilingir	Memduh Şevket ESENDAL
		Yunus Emre	Mehmet ÖNDER
		Bağlamacıya	Ahmet Kutsi TECER
KİŞİSEL GELİŞİM	6	Empati ile Yaşamak	İdris BİLEN
		Karanfiller ve Domates Suyu	Sait Faik ABASIYANIK
		Martı	Richard BACH
		Su Gibi	Can YÜCEL
		Hellen Keller	Nuray BARTOSCHEK
		Adam Olmak	Rudyard KIPLİNG
TOPLUM HAYATI	6	Ergenekon Destanı	Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU
		Misafirliklerimiz	Şevket RADO
		İmece	Yaşar KEMAL
		Türk Çayı	Katharina BRANNING
		Tasmalı Güvercin	Beydeba
		Seyfi Baba	Mehmet Akif ERSOY

ZAMAN VE MEKÂN	6	Güney İlleri	Abdurrahim KARAKOÇ
		Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?	Hasan Latif SARIYÜCE
		Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek	Şevket RADO
		Kız Kalesi	Saim SAKAOĞLU
		Türk Evinde Türk Dili, Türk Dilinde Türk Evi	Üstün DÖKMEN
		Dağın Şiiri	Ali ÇOLAK

5. sınıf Türkçe ders kitabı 8; 6, 7 ve 8.sınıf ders kitapları 6 temadan oluşmaktadır. Her sınıfta 1'i zorunlu "Atatürk" teması olmak üzere 6 ana tema bulunmaktadır. 6. sınıfta "sevgi", 7. sınıfta "millî kültür", 8. sınıfta "toplum hayatı" zorunlu ana temalardır. 5. sınıf Türkçe ders kitabında 48, diğerlerinin her birinde ise 36 metin bulunmaktadır. Her temada toplam 6 metin vardır. Bunlardan 1 tanesi dinleme, 2 tanesi serbest okuma metnidir. İncelenen 156 metnin 26'sı dinleme metni, 52'si serbest okuma metnidir.

37	Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı			1	1	1								1					1	5	3.4		
38	Bir Tıkla Elektronik Posta					1														1	0.6		
39	Bilgi Çağı																	1		1	0.6		
40	Kuyruklu A İşaretinin Öyküsü					3														3	2.05		
41	Bilim ve Teknoloji																			-	-		
42	Güneşin Doğduğu Yer	1												2	1			1		5	3.4		
43	Çocuk Doğru Söyledi	1		1										1						3	2.05		
44	Şu Heykellere Bak																			-	-		
45	Sinemaya Gitme Günü																			-	-		
46	Ebru Sanatı					1				1										2	1.3		
47	Küçük Ebru Ustası					1														1	0.6		
48	Sanat Eğitimi						1												1	2	1.3		
	Toplam	7	3	6	6	26	4	2	2	-	10	1	5	1	7	44	3	-	2	7	10	146	100

Tablo 10’da “yeni değer, tutum ve davranış geliştirme (44)”, “çevreyi toplumu ve dünyayı tanıma (26)”, “olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme (10)”, “millî ve manevî değerlere sahip olma (10)” en fazla tespit edilen bibliyoterapik unsurlardır.

“Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının da başına geleceğini düşünerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma” ve “ebeveyn ve çocuk arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması” unsurlarına ise hiç rastlanmamıştır.

Tablo 10’da en fazla bibliyoterapik unsur barındıran metinler %6.1 oranla (9 unsur) “Arkadaşım Sarmaşık” ve “O Mustafa Kemal’di”; %5.5 oranla (8 unsur) “Hacı Bektaş Veli”; %4.8 oranla (7 unsur) “Atatürk ve Türk Dili”, ve “Dilim Dilim Güzel Dilim” metinleridir.

“Güzel Bulut”, “Anadolu Sevgisi”, “Bilim ve Teknoloji”, “Şu Heykellere Bak”, “Sinemaya Gitme Günü” olmak üzere toplam beş metinde ise bibliyoterapik unsurun olmadığı görülmektedir.

Tablo 11

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bibliyoterapik Unsurlar

Metinler		İletişim becerilerini geliştirme	Empati (duygudaşlık) kurma becerilerini geliştirme	Sorun çözüme becerilerini geliştirme	Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma	Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma	Topluma faydalı birey olma bilincini geliştirme	Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmamak	Kendini tanıma	Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının da başına geleceğini düşünerek yalnız olmadığını düşünmeye başlaması	Millî ve manevî değerlere sahip olma	Dünya sorunlarına duyarlı olma	Doğaya, tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma	Engelli bireylere duyarlı olma	Olumlu benlik algısı geliştirme	Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme	Öfke, stres ve zaman yönetimi becerisi	Ebeveyn ve çocukların arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması	Kalıp yarğaların yumuşatılması	Rol Model Bulma / Doğru rehber seçme	Olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme	Bibliyoterapik Unsurlar Toplamı (f)	Yüzde (%)	
1	Kütüphane																					1	1.05	
2	Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması					1				1												2	2.1	
3	Canım Kitap									1												1	1.05	
4	Simyacı																				1	1	1.05	
5	Kitap																					-	-	
6	Vitrindeki Masal Kitabı	1											1			1						3	3.1	
7	Mustafa Kemal Atatürk			1	1	1	1				1	1				6					1	1	14	14.7
8	Atatürk'ün Fikir Dünyası															1	1				1	3	3.1	
9	Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi										1											1	1.05	
10	Atatürk'ten Anılar				1						1					1						3	3.1	
11	100. Yıl Atatürk Marşı															1						2	2.1	
12	Anadolu'nun	1			1						1					1	1	1	1		7	7.3		

Tablo 11, en fazla görülen bibliyoterapik unsurlar açısından Tablo 10 ile büyük benzerlik göstermektedir. Bu tabloda “yeni değer, tutum ve davranış geliştirme” maddesine 18, “çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma” maddesinde 10, “millî ve manevi değerlere sahip olma” maddesinde 10 tane unsur tespit edilmiştir.

“Kendini tanıma”, “engelli bireylere saygılı olma”, “ebeveyn ve çocuklar arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması” unsurları ise görülmemektedir.

%14.7 oranla “Mustafa Kemal Atatürk”, %7.3 oranla “Anadolu’nun Sesi”, %6.3 oranla “Yıldızlar, Evren ve Galileo” metinleri en fazla bibliyoterapik unsur barındıran metinlerdir.

“Kitap”, Dijon’dan Trabzon’a” ve Nasrettin Hoca” metinlerinde ise bibliyoterapik unsura rastlanmadığı görülmektedir.

Tablo 12

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bibliyoterapik Unsurlar

Metinler		İletişim becerilerini geliştirme	Empati (duygudaslık) kurma becerilerini geliştirme	Sorun çözüme becerilerini geliştirme	Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma	Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma	Topluma faydalı birey olma bilincini geliştirme	Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmamak	Kendini tanıma	Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının da başına geleceğini düşünerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma	Millî ve manevî değerlere sahip olma	Dünya sorunlarına duyarlı olma	Doğaya, tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma	Engelli bireylere duyarlı olma	Olumlu benlik algısı geliştirme	Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme	Öfke, stres ve zaman yönetimi becerisi	Ebeveyn ve çocukların arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması	Kalıp yargıların yumusaitilmesi	Rol Model Bulma / Doğru rehber seçme	Olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme	Bibliyoterapik Unsurlar Toplamı (f)	Yüzde (%)
1	Tatlı Dil	1																			1	1.3	
2	Öyle Denmez	1																				1	1.3
3	Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür	1																		1	2	2.6	
4	Balkondaki Muhabbet Kuşu	1		1		1							1				1					5	6.6

32	Odcu Haftası Şenlikleri					1															2	2.6	
33	Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir					1																2	2.6
34	Emine Teyze'nin Çilek Reçeli		1									1										3	4
35	Komşusuzluk	1																				2	2.6
36	Bir Şekerli Bir Ispanaklı		1																			2	2.6
	Toplam	6	2	4	2	10	2	-	-	1	4	-	11	-	5	21	5	-	-	1	1	75	100

Tablo 12 incelendiğinde en fazla tespit edilen bibliyoterapik unsurlar “yeni değer, tutum ve davranış geliştirme”, “doğaya, tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma”, “çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma” unsurlarıdır. Tablo 10 ve Tablo 11’de “millî ve manevi değerlere sahip olma” unsuru ilk üçte yer alırken bu tabloda durum değişmektedir.

“Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmamak”, “kendini tanıma”, “dünya sorunlarına duyarlı olma”, “engelli bireylere duyarlı olma”, “ebeveyn ve çocukların arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması” ve “kalıp yargıların yumuşatılması” unsurları ise bu tabloda görülmemektedir.

Tablo 12’de en fazla bibliyoterapik unsur içeren ilk üç metin %9.3 oranla “Unutulmayan Hafta”, %8 oranla “Yiğitlerimiz Cephane Bekliyor”, %6.6 oranla “Balkondaki Muhabbet Kuşu” metinleridir.

“Atatürk ve Türk Tiyatrosu”, “Mustafa Kemal’i Düşünüyorum”, “Bakardım” ve “Yüksek Yüksek Tepelere” metinlerinde ise bibliyoterapik unsur bulunmamaktadır.

14	Evliya Çelebi							1													2	2.8			
15	Orta Oyunu																				-	-			
16	İhtiyar Çilingir												2								2	2.8			
17	Yunus Emre												2								1	3	4.2		
18	Bağlamacıya												1									1	1.4		
19	Empati ile Yaşamak	1	1							1												4	5.7		
20	Karanfiller ve Domates Suyu					1										1	1	1				4	5.7		
21	Martı					1				1	1	1									1	1	6	8.5	
22	Su Gibi																					-	-		
23	Helen Keller					1				1											1	1	1	6	8.5
24	Adam Olmak																				1	1	2	2.8	
25	Ergenekon Destanı												1								1	2	2.8		
26	Misafirliklerimiz																				1	1	2	2.8	
27	İmece					1															1	2	2.8		
28	Türk Çayı												1									1	1.4		
29	Tasmalı Güvercin																				4	1	5	7.1	
30	Seyfi Baba																				1	2	3	4.2	
31	Güney İlleri																					-	-		
32	Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?					1																1	1.4		
33	Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek									1											1	2	2.8		
34	Kız Kalesi					1																1	1.4		
35	Türk Evinde Türk Dili, Türk Dilinde Türk Evi					1															1	3	4.2		
36	Dağın Şiiri					1																1	1.4		
	Toplam	1	1	-	5	9	3	1	2	4	9	1	1	2	5	19	4	-	-	1	2	70	100		

Tablo 13 incelendiğinde en fazla görülen bibliyoterapik unsurlar ise “yeni değer, tutum ve davranış geliştirme (19 unsur)”, “millî ve manevi değerlere sahip olma (9)”, “çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma (9)” unsurlarıdır. Bu durumda Tablo 10, 11, 12 ve 13’te en fazla tespit edilen bibliyoterapik unsurun “yeni değerler, tutumlar ve davranışlar” olduğu görülmektedir.

“Sorun çözme becerilerini geliştirme”, ebeveyn ve çocukların arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması” ve “kalıp yargıların yumuşatılması” unsurlarının ise bu tabloda olmadığı görülmektedir.

%8.5 oranla “Martı” ve “Hellen Keller”; %7.1 oranla “Tasmalı Güvercin”, bu tablodaki bibliyoterapik unsur açısından en zengin metinlerdir.

“Kitaplarla Kurulan Dostluk”, “Gazi”, “Orta Oyunu”, “Su Gibi” ve “Güney İlleri” metinlerinin ise bibliyoterapik unsur taşımadığı görülmektedir.

Frekans değeri düşük olan her metin faydasız veya niteliksiz olarak değerlendirilmemelidir. Özellikle şiirlerde çok fazla unsur olmamasına rağmen okuyucuya estetik zevk ve duygusal yoğunluk kazandırmaktadır. Örneğin: 6 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki “Okuma Kültürü” temasında bulunan metinlerin frekans değerlerinin çok yüksek olmadığı tespit edilmiştir. Ancak bu metinler kitap sevgisi aşılacak, okuma alışkanlığı kazandıracak, öğrencide merak uyandıracak düzeyde metinlerdir. Kitabı seven, kitabın gücüne inanan, okuma alışkanlığına sahip bireylerde bibliyoterapiyi uygulamak ve istenilen sonucu almak çok daha kolay olabilir. 8. sınıf ders kitabında bulunan “Okuma Serüvenim Nasıl Başladı?” adlı metinde “Binbir Gece Masalları, İncili Çavuş, Köroğlu Destanı, Şahmeran Masalı, Leyla ile Mecnun, Nasrettin Hoca”ya; “Karacaoğlan, Abdullah Ziya Kozanoğlu-Kolsuz Kahraman, Hüseyin Nihal Atsız-Bozkurtların Ölümü/Bozkurtlar Diriliyor, Hemingway-Çanlar Kimin İçin Çalışıyor?, Xaviye de Montepin-Ekmekçi Kadın, Faruk Nafiz Çamlıbel-Bir Ömür Böyle Geçti”ye satır aralarında yer verilmiştir. Öğrencinin bu isimlerden, eserlerden birini merak edip bunlara ulaşmaya çalışabilir. Metnin frekans değeri “3” olarak tespit edilmiştir ancak öğrenciye sağlayacağı kazanımlar çok daha fazladır.

En fazla bibliyoterapik unsura sahip metinler 5. sınıf Türkçe ders kitabında “Arkadaşım Sarmaşık (f:9), Atatürk ve Türk Dili (f:9), Hacı Bektaş Veli(f:8), Dilim Dilim Güzel Dilim (f:7), Uçurtma (f:6), Basın ve Atatürk (f:6), Uzay Teleskobu ve Edwin Powell Hubble (f:6), Şeker Dede (f:6)”; 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Mustafa Kemal Atatürk

(f:14), Anadolu'nun Sesi (f:7), Yıldızlar, Evren ve Galileo (6)"; 7. sınıf Türkçe ders kitabında "Unutulmayan Hafta (f:7), Yiğitlerimiz Cephane Bekliyor (f:6)"; 8. sınıf Türkçe ders kitabında "Martı (f:7), Helen Keller (f:7)" olarak belirlenmiştir.

Tablo 14

Bibliyoterapik Unsurların Sınıflara Göre İncelenmesini Gösteren Tablo

Sınıf	İletişim becerilerini geliştirme	Empati (duygudaşlık) kurma becerilerini geliştirme	Sorun çözme becerilerini geliştirme	Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma	Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma	Toplumla faydalı birey olma bilincini geliştirme	Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama	Kendini tanıma	Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının da başına geleceğini düşünerek davranış olmadığı durumlara kanunlaşma	Millî ve manevî değerlere sahip olma	Dünya sorunlarına duyarlı olma	Doğaya, tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma	Engelli bireylere duyarlı olma	Olumlu benlik algısı geliştirme	Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme	Öfke, stres ve zaman yönetimi becerisi	Ebeveyn ve çocukların arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması	Kalıp yargıların yumuşatılması	Rol Model Bulma / Doğru rehber seçme	Olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme	Bibliyoterapik Unsurlar Toplamı (f)	Yüzde (%)
5	7	3	6	6	26	4	2	2	-	10	1	5	1	7	44	3	-	2	7	10	146	37.8
6	3	1	2	5	10	3	1	-	5	10	1	7	-	3	28	4	-	1	6	5	95	24.6
7	6	2	4	2	10	2	-	-	1	4	-	11	-	5	21	5	-	-	1	1	75	19.5
8	1	1	-	5	9	3	1	2	4	9	1	1	2	5	19	4	-	-	1	2	70	18.1
T (f)	17	7	12	18	55	12	4	4	10	33	3	24	3	20	112	16	-	3	15	18	386	
T (%)	4.4	1.8	3.1	4.6	14.2	3.1	1	1	2.6	8.5	0.7	6.2	0.7	5.2	29	4.1	-	0.7	3.9	4.6	100	

Sınıf seviyesi ve bibliyoterapik unsur arasında ters bir orantı göze çarpmaktadır. Sınıf seviyesi yükseldikçe bibliyoterapik unsurların azaldığı görülmektedir. Ancak 5. sınıf Türkçe ders kitabında 8 tema 48 metin varken; diğer sınıflarda 6 tema 36 metin olduğu

da göz önünde bulundurulmalıdır. 5. sınıf Türkçe ders kitabında %37.8 oranla 146; 6. sınıf Türkçe ders kitabında %24.6 oranla 95; 7. sınıf Türkçe ders kitabında %19.5 oranla 75; 8. sınıf Türkçe ders kitabında %18.1 oranla 70 bibliyoterapik unsura rastlanılmıştır.

Tablo 15

Bibliyoterapik Unsurların Temalara Göre İncelenmesini Gösteren Genel Tablo

No	Tema	Sınıf	Bibliyoterapik Unsur	
			F	%
1	Birey ve Toplum	5	29	7.5
2	Atatürk	5	32	8.2
3	Sağlık ve Çevre	5	14	3.6
4	Değerlerimiz	5	29	7.5
5	Dünya'mız ve Uzay	5	14	3.6
6	Güzel Ülkem Türkiye	5	5	1.2
7	Yenilikler ve Gelişmeler	5	15	3.8
8	Güzel Sanatlar	5	8	2.07
9	Atatürk	6	30	7.7
10	Okuma Kültürü	6	8	2.07
11	Sevgi	6	20	5.1
12	Duygular	6	7	1.8
13	Zaman ve Mekân	6	9	2.3
14	Doğa ve Evren	6	21	5.4
15	Atatürk	7	14	3.6
16	Doğa ve Evren	7	11	2.8
17	İletişim	7	12	3.1
18	Kavram ve Çağrışımlar	7	15	3.8
19	Millî Kültür	7	7	1.8
20	Toplum Hayatı	7	16	4.1
21	Atatürk	8	9	2.3
22	Okuma Kültürü	8	7	1.8
23	Zaman ve Mekân	8	8	2.07
24	Millî Kültür	8	9	2.3

25	Toplum Hayatı	8	15	3.8
26	Kişisel Gelişim	8	22	5.6
	TOPLAM		386	100

En fazla bibliyoterapik unsur içeren temanın “Atatürk” teması olduğu görülmektedir. “Birey ve toplum”, “değerlerimiz”, “kişisel gelişim” temaları da “Atatürk” temasını takip etmektedir. “Güzel Ülkem Türkiye” ise en az bibliyoterapik unsur barındıran tema olarak belirlenmiştir.

Aşağıdaki çizelgede tespit edilen bibliyoterapik unsurlar en çoktan en aza doğru sıralanmıştır:

Tablo 16
Tespit Edilen Bibliyoterapik Unsurlar

	Bibliyoterapik unsur	F	%
1	Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme	112	29
2	Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma	55	14.2
3	Millî ve manevi değerlere sahip olma	33	8.5
4	Doğaya ve tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma	24	6.2
5	Olumlu benlik algısı geliştirme	20	5.2
6	Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma	18	4.6
7	Olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme	18	4.6
8	İletişim becerilerini geliştirme	17	4.4
9	Öfke, stres ve zaman yönetimi	16	4.1
10	Rol model bulma/ Doğru rehber seçme	15	3.9
11	Sorun çözme becerilerini geliştirme	12	3.1
12	Toplumla faydalı birey olma bilincine sahip olma	12	3.1
13	Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının başına da geleceğini düşünerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma	10	2.6
14	Empati (duygudaşlık) kurma becerilerini geliştirme	7	1.8
15	Kendini tanıma	4	1
16	Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama	4	1
17	Dünya sorunlarına duyarlı olma	3	0.7
18	Engelli bireylere duyarlı olma	3	0.7
19	Kalıp yargıların yumuşatılması	3	0.7
20	Ebeveyn ve çocukların arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması	-	-
	Toplam	386	100

İncelenen Türkçe ders kitaplarında en fazla yer verilen unsur %29 oranla “yeni değer, tutum ve davranış geliştirme” olmuştur. %14.2 oranında “çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma”; %8.5 oranında “millî ve manevi değerlere sahip olma”; %6.2 oranında “doğaya, tüm canlılara duyarlı olma ve çevreyi koruma”; %5.2 oranında “olumlu benlik algısı geliştirme”; %4.6 oranında “hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma”, “olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme”; %4.4 oranında “iletişim becerilerini geliştirme”; %4.1 oranında “öfke, stres ve zaman yönetimi”; %3.9 oranında “rol model bulma/doğru rehber seçme”; %3.1 oranında “sorun çözme becerilerini geliştirme”, “topluma faydalı birey olma bilincine sahip olma”; %2.6 oranında “kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının başına da geleceğini düşünerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma”, %1.8 oranında “duygudaşlık (empati) kurma becerilerini geliştirme”; %1 oranında “kendini tanıma”, “toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama”; %0.7 oranında “dünya sorunlarına duyarlı olma”, “engelli bireylere duyarlı olma”, “kalıp yargıların yumuşatılması” unsurları tespit edilmiştir. İncelenen 156 metnin hiçbirinde “ebeveyn ve çocukların arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması” unsuruna rastlanılmamıştır.

4.2. Tespit Edilen Bulgulara Dair Örnekler

4.2.1. Yeni Değer, Tutum ve Davranış Geliştirme

Misafirperverlik, yardımseverlik, sorumluluk, cesaret, iş birliği, dayanışma, umudunu kaybetmeme, hoşgörü, sevgi, özgüven, fedakârlık, alçakgönüllülük ve kibirlenmeme unsurları yeni değer, tutum ve davranış geliştirmeye ilişkindir.

4.2.1.1. Misafirperverlik

Türk halkının, Anadolu insanının en bilindik özelliklerinden birisi misafirperverliktir. Türk kültüründe misafire saygıda kusur edilmez; misafir mümkün olduğu kadar memnun edilmeye, güzel ağırlanmaya çalışılır. Başköşeye oturtulup evdeki en güzel yiyecekler ikram edilir. En önemlisi ise ev sahibinin güler yüzü ve hoş sohbetidir.

“...Konuk sevmek, konuğa ikramda bulunmak, insan sevgisinin başında gelir. Anadolu insanı, yemeğini konuğuna yedirmekten, konuğunu memnun etmekten zevk alır. Bir görevi yapmış olmanın rahatlığını duyar.

Şekerin hemen hiç bulunmadığı yıllarda bir öğretmen, bir köye konuk olur. Akşam yemekten sonra evde bir telaştır başlar. Ev sahibi sandığının anahtarını bir türlü bulamaz. Evin her köşesi aranır, taranır, anahtar yok. Sonunda sandığı kırmaya karar verirler, sandık kırılır, öğretmen işin farkına o zaman varır. Ev sahibi kırdığı sandıktan küçük bir çikin çıkarır, içerisinde üç şeker vardır. Evet, konuğuna şekerli bir kahve ikram etmek için sakladığı üç şeker...” (Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir, 7. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 117)

4.2.1.2. Umudunu kaybetmeme

“...Bütün ümidi memleketine, Edremit’e kavuşmaktı. Otuz sene içinde hiçbir an ümidini kesmedi. ‘Öldükten sonra dirileceğime nasıl inanıyorsam elli yıl esirlikten sonra da memleketime kavuşacağıma öyle inanırım!’ derdi.” (Forsa, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, s.59).

Kara Memiş, özgürlüğü elinden alınıp uzun yıllar tutsak edilen bir denizcidir. Vatanına dönmeyi, birilerinin onu bulmasını, özgürlüğüne kavuşmayı istemiş ve ümit etmiştir. Esaretinin kırk yıl sürmesine rağmen hiçbir zaman ümitsizliğe kapılmamıştır.

“.... Üç yüz metreye tırmandı. Önce bütün gücüyle ileri atılıp kanatlarını çırparak dimdik bir pikeye geçti ama her seferinde sol kanadı bocalayıp şiddetle sola yuvarlanıyor, sağ kanadı ile dengesini sağlamaya çalışıyorsa da sağa dönerek alabora oluyordu.

Bu savruluşta, bir türlü yeteri kadar dikkatli olamıyordu. On kez denedi. Onunda da hızı saatte yetmiş mili aştığında, kontrolden çıkıp çalkalanan bir tüy yığını biçiminde suya çakıldı.” (Martı, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 63).

Jonathan adlı martı sadece karnını doyurmak için değil; zevk almak, sınırlarının farkına varmak için uçmak ister. İsteddiği uçuşa yapana kadar çabalar. Hedefine ulaşmakta zorlanır, pek çok denemesinde başarısız olur, canı yanar ancak pes etmez ve ümidini kaybetmeden denemeye devam eder.

4.2.1.3. Yardımseverlik

“...İhtiyaç sahibi olanların, maddi manevi zor durumda kalanların imdadına önce o mahallenin hâli vakti yerinde eşrafi yetişir, gizlice toplanan yardımlar yine gizlice ihtiyaç sahiplerinin kapısına bırakılırdı. İhtiyaç sahipleri bu yardımların kimden geldiğini bile bilmezdi.” (İnsanı Selçuklu Devrine Götüren Şehir: Kayseri, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 99).

“... Yeşil ışık yanınca arabalar durdu. ‘Elimi bırakma.’ dedi dedeye, ‘Karşıya geçiyoruz.’ İleriye doğru adım attılar. Kaldırımdan ana yola inerken adam sendeledi, düşecek gibi oldu. Ogün koluna girip yardım etti.” (Şeker Dede, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 20).

Şeker Dede metninde Ogün adındaki çocuk, okula giderken karşıdan karşıya geçmek isteyen görme engelli yaşlı birine, Şeker Dede’ye, yardım eder. En başında okula geç kalacağı için telaşlanan Ogün, Şeker Dede’ye yardım ettikten sonra o korkuyu içinden atmış ve rahatlamıştır.

4.2.1.4. Öz güven

“... Kendisine duyduğu sonsuz güvenle ‘Bir başkası başardıysa ben de başarabilirim.’ diyordu. Böylece Horace Mann(Horis Men) okulundan gelen bayan Sarah Fuller (Sera Füllır) ile konuşma derslerine başladı.” (Hellen Keller, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 65).

Bu metinde görme, işitme, konuşma engelli Hellen Keller’in hayat ve başarı öyküsü anlatılmaktadır. Kendine olan güveni ve azmiyle hedeflerine nasıl ulaştığı gösterilmektedir.

“... Hilal’in sınıf içerisinde bu derece rahat konuşması hatta soru sorması herkesi şaşırtmıştı. Onu benden daha çok tanıyan sınıf arkadaşları Hilal’deki bu değişimden cesaret alarak sorusuna istekle cevap verdiler. Hilal arkadaşlarımızı dinledi ve söz almak isteyenlere sırasıyla söz hakkı verdi. Artık sesi daha gür çıkıyordu. Konuştukça kendine güveni geliyor, arkadaşlarının gözlerinin içine bakmaktan çekinmiyordu...” (Unutulmayan Hafta, 7. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 32).

Sessiz, içine kapanık, sakin biri olan Hilal'in çekingenliğinden sıyrılıp öz güven kazanması anlatılmaktadır.

4.2.1.5. Alçakgönüllülük ve Kibirleşmeme

"...Bir de benim şu dağ gibi gövdeme bak!

Güneş bile zor giriyor içime,

Fırtına dallarıma oyuncak,

Her esen yel sana bora,

Bana kasırgalar meltem...(Meşe ile Saz, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 64).

Metnin bu kısmında özgüven unsuru var gibi gözükse de metnin tamamına bakıldığında La Fontaine Masalları'ndan biri olan Meşe ile Saz'da alçakgönüllü olmamanın, kibrin, böbürlenmenin doğuracağı sonuçlar vurgulanmaktadır. Meşe ağacı güçlü bir gövdeye sahip olduğu için "saz"ı küçümsemiştir ancak kuvvetli bir rüzgârda meşenin kökleri topraktan ayrılırken saza hiçbir şey olmamıştır. Metin şu şekilde bitmektedir:

Bir karayel, bir karayel ki...

O güne dek kimseler rastlamamış

Böyle belalına.

Rüzgarlar anası Kuzey,

En azgın oğlunu salmış dünyaya.

Saz eğilmiş, meşe dayanmış,

Derken karayel artmışken artmış.

Sonunda birdenbire gelmiş meşenin hakkından:

Göklere değen başını sermiş yere,

Köklerini çıkarmış yedi kat yerden.

4.2.1.6. Dürüstlük

“...Düşündüm kaldım. Para için yapmadığını iddia eden bu fakir ihtiyar, şüphesiz, sanatının âşığıydı. ‘Filan usta gitti, bu sanatı da götürdü.’ diyecekler diye , bu dükkânı bekliyordu. Onun gözündeki filan şey filan şekilde yapılır, başka türlü sanata saygısızlık olurdu. Bunu yıllarca, belki asırlarca ustalar böyle yapmışlar; öyle ya, onun arkasında bu yolda gelmiş geçmiş ustalar, pirlere vardı. Dükkânlarını Allah’a ibadet eder gibi açıp kapamışlardı...” (İhtiyar Çilingir, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabı, s. 132).

“İhtiyar Çilingir” hikâyesinde vurgulanan nokta çilingirin iş adabına ve ahlâkına uygun çalışması ve işini hakkaniyetli bir şekilde yapmasıdır. Metinde hayvanını, dürtmek için sopanın ucuna fazladan demir taktırmak isteyen müşterinin isteğini yerine getirmeyen, işine, zanaatına laf getirtmeyecek bir anlayışla çalışan, dürüst bir ihtiyar görülmektedir.

4.2.1.7. Sorumluluk

“...Herkes öyle yapıyor zaten deyip kurtulabilir miydik dilimize saygısızlık suçundan?.. Dil bir ortaklıktır. Bizi çevreleyen gökyüzü gibi, soluduğumuz hava gibi onu da paylaşırsınız diğer insanlarla. Bunun için onun üzerinde hepimizin hakkı ve sorumluluğu vardır.” (Dilim Dilim Güzel Dilim, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 63).

Onur adlı öğrenci, öğretmenin verdiği ödev sonucunda dil’in önemini kavramış, Türkçedeki kirlenmenin ve bozulmanın farkına varmıştır. Türkçeye gereken önemin verilmesi için üstüne düşen sorumluluğun bilincine erişmiştir.

“...Evet, bu adam para âşıklısı değildi. O, ustalarının postunda oturur bir sanat halifesiydi. O nasıl derse desin uğraştığı sanatın kendisine emanet olduğunu söyleyen üstadları vardı. Sanatta söz sahibi olmayan bir adamın parayla, onu değiştirmeye ne hakkı vardı!..” (İhtiyar Çilingir, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabı, s. 132).

İhtiyar çilingir yaptığı zanaatın sorumluluğu en güzel şekilde yerine getirmektedir.

4.2.1.8. Cesaret

“...Öküzler iyice güçten düşmüştü. Bakımsızlık, yorgunluk, kış şartları olabildiğince zorluyordu. Kar yağdığına da yavaşlamak zorunda kalıyorlardı. Her şeye rağmen bu yollar yürünmeli, cephanelere tez zamanda kışlaya ulaştırılmalıydı. Şerife Kadın, sırtında daha yaşını doldurmamış kızıyla düşmüştü yollara. ‘Bu hâlinle nereye gidiyorsun?’ diyenlere aldırış etmemiş, sadece dudağında saklı, eski zamanlardan kalma tebessümüyle cevap vermişti.

Yiğitlerimiz cephane bekliyor, hiç durmak olur mu?..” Yiğitlerimiz Cephane Bekliyor, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabı, s. 146)

Şerife Kadın, zorlu hava şartlarına, öküzlerin güçsüz olmasına, henüz yaşına girmemiş bebeğine rağmen cephane taşıma cesaretini göstermiştir.

4.2.1.9. Fedakârlık

“...Şerife Kadın da yola devam etti. Yüreğinin sıcaklığı bedeninin üşümüşlüğüne unutturmuştu. Soğuktan korunduğu ince yorganını cephane sandığının üstüne örttü. Uyuyan kızını da cephane sandıklarıyla ot torbasının arasına üşümeyeceği bir şekilde güzelce koydu. Artık içi rahattı. Hem cephane hem kızı güvendedi. Kar zarar veremezdi.” (Yiğitlerimiz Cephane Bekliyor, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabı, s. 146).

Askerlere yetiştireceği cephaneler zarar görmesin diye, üzerindeki örtüyü çocuğuna ve cephanenin üstüne örtüp cephanelikle dolu olan kağnyı kışlanın yakınına kadar o şekilde götürmeyi başarıp oracıkta donarak hayata veda eden, vatanı için canını feda eden Şerife Kadın anlatılmıştır. Vatan için canını vermek, muhakkak ki en büyük fedakârlık örneğidir.

4.2.1.10. Vefa

“...Mercan!.. Mercan!.. diye seslendim. Köpek geri döndü. Bir süre gelsin mi gelmesin mi biocaladı. Sonra birden koşarak yanıma kadar geldi. Bacaklarıma sürtünmeye başladı. Evet, Mercan’dı. Zavallı Mercan! Kir pas içindeydi. Bir deri bir kemik kalmış, pis bir sokak köpeği olup çıkmıştı...

...Bu olaylardan sonra yıllar geçti. Mercan'ın bir sokak köpeğinin eski sahibini görünce bacaklarına sürtüneşünü, ağlayıp sızlanışını hiç unutmadım. Ah, biz insanlar da köpekler kadar vefalı olabilesek. Vefa erdemlerin en güzelidir çünkü. (Sahibini Unutmayan Köpek, 6. Sınıf Türkçe ders kitabı, s. 80).

Sahibini üç yıldır görmeyen bir köpeğin sahibinin bacaklarına sürtünererek, ağlayarak etrafında dolaşması büyük bir vefa göstergesidir.

4.2.1.11. İş birliği ve dayanışma

“... Emine Hanım'ın reçel yapım yöntemiyle bir reçel yapımevi kuracağız. Buradaki herkes işin içinde olacak. Bir dayanışma oluşturacağız. Gerekli ürünleri, araç ve gereçleri satın alacağız. Herkes kendi bütçesine göre para koyacak ve ortaklaşa yürüteceğiz bu işi. Kazancımızı da bölüşeceğiz. Ne diyorsunuz? Yapabilir miyiz bu işi?” (Emine Teyze'nin Çilek Reçeli, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabı, s. 272).

Mehmet Bey, Emine Teyze'yi ve mahalledeki işsizleri düşünerek bir fikir üretir. Herkesin katkısıyla dayanışma içinde bir reçel fabrikası kurarlar ve her şey yolunda gider. Emine Teyze Reçelleri fabrikasında mahalledeki pek çok kişi çalışacak, işsizlikten kurtulacaktır. Tek başına çözülemeyen sorunların, birlik beraberlik içinde iş birliğiyle çözüme kavuşturulabileceği görülmektedir.

“... Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bundaki muvaffakiyeti Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz. (Onuncu Yıl Nutku, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 26).

4.2.1.12. Hoşgörü

“...Mardin'de Süryani kiliseleriyle camilerin, medreselerin iç içe geçtiği kent dokusu içinde değişik zamanlarda kilise çanının sesiyle ezan sesi birbirine karışır. Süryani papazla cami imamının bir sokak başında güneydoğu lehçesiyle derin sohbeta daldığını görürsünüz. Gümüş ve altın işlemeciliğinde ülke çapında ün yapmış ve hâlâ varlığını sürdüren Süryani ustalarla Müslüman bakırcı ustaların yan yanılığına, iç içeliğine ne demeli? (Hoşgörüler Diyarı Mardin, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 90).

Farklı inanca sahip insanların barış, dostluk içinde yaşadıkları; birbirlerinin düşüncelerine saygı duydukları, birbirlerine hoşgörüyle yaklaştıkları görülmektedir. İnsanların dostluk kurmaları, birbirlerine saygı duymaları için aynı dine mensup olmaları, her konuda aynı görüşte olmaları şart değildir. Hoşgörü olduktan sonra farklılıkların güzelliğini görmek mümkündür.

4.2.1.13. Sevgi

Gelin tanış olalım

İşi kolay kılalım.

Sevelim sevilelim

Dünya kimseye kalmaz.

Derken insanları anlayış ve dayanışmaya, birliğe ve dirliğe davet eder. Onun bu çağrısı “sevgi” ocağıdır. (Yunus Emre, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 49).

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük (2011)’te “insanı bir kimseye veya bir şeye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelen duygu” olarak tanımlanan “sevgi” kavramının kapsamı çok geniştir. İncelenen ders kitaplarında da vatan sevgisi, Atatürk’e duyulan sevgi, dil (Türkçe) sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, aile bireylerine duyulan sevgiye yer verilmiştir. Farkına varılan, varlığı hissedilen pek çok şeye sevgi duyulabilir. Bunun için de önce görmek, kişilerin veya varlıkların önemini kavramak, onları önemsemek gerekmektedir. Ders kitabındaki metinler öğrencilerin sevgi basamağına çıkabilmeleri için daha alt basamak olan ”görme”yi onlara sunmaktadır.

4.2.2. Millî ve Manevi Değerlere Sahip Olma

Millî ve manevi değerler, bir milletin kendine has değerleri ve kültürel özellikleridir. Bayrak, vatan, dil, geçmiş, tarih, millî ve dini bayramlar, örf ve adetler, gelenek-görenek, halk oyunları, yöresel kıyafetler, törenler, türküler, destanlar, efsaneler, değerli şahsiyetler (yazar, şair, sanatçı, lider vb.) vb. millî ve manevi değerleri oluşturan

önemli unsurlardır. Tüm bu değerler bir milletin hafızasıdır. Bu değerler yaşatıldığı süreci vatan sadece bir toprak parçası olmaktan çıkıp kutsallık kazanır.

“...Bir gün unutulur diye korkuyorum, gezip gördüğüm her yerde yaşlı insanlardan mani, türkü, tekerleme ne bulursam topluyorum. Hatta çocukların sayışma tekerlemelerini bile yazıyorum. Bütün bunlar kültürümüzün bir parçası. Yeteri kadar birikince kitap çıkarmayı düşünüyorum.” Dayımın yaptığı derleme çalışması beni gerçekten etkilemişti. O anlatırken ben de kendi kendime bir karar almıştım. Bundan sonra, kitaplara geçmemiş, insanlar arasında söylenen her türlü eğlence ve oyun sözlerini yazacaktım. Hatta masal, hikâye, fıkra dinlediğimde onları da yazacaktım defterime. Böylece ileriki yaşlarda elimde zengin bir halk kültürü derlemesi olacaktı (Tekerlemeci Dayı, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s.78).

“...Dil, bir ulusun düşüncelerini, duygularını, kimliğini, kişiliğini kapsayan bir birikimdir. Bu birikimin içeriğini oluşturan düşünsel öğeler, uygarlığın gelişimiyle atbaşı yürüyerek mükemmelleşir...

...Şimdi, burada, Atatürk'ün gerçekleştirdiği dil devrimini yalnızca yerli-yabancı sözcüklerin ayıklanması anlamında almamalı. Tartışma konusu bir ulusun düşünsel varlığıdır; uygarlık alanında, tarihte bu ulusa yer sağlayan özelliğidir...”(Dil Devrimi, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabı, s. 96).

4.2.3. Çevreyi, Toplumu Ve Dünyayı Tanıma

“...Ben de parmak kaldırıp bazı kuşların da konuşabildiğini söylemiştim. O da açıklamıştı:

‘Birçok arkadaşın senin gibi düşünüyor Selvi ama bu doğru değil. Bir kuşa ‘günaydın’ demeyi öğretebilirsiniz ama o size ‘günaydın’ derken gününüzün aydın olması dileğiyle söylemez bunu. O sözü, bir ötme biçimi olarak algılar ve onun için yalnızca taklit eder. Yanında her gün bir bardağı tıklatacak olursanız tıklatma sesini de çıkartabilir. Bu, bizim konuştuğumuz dille bağlantılı olacak bir şey değildir...”(Balkondaki Muhabbet Kuşu, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabı, s. 69).

“...Artık öğretmenimize de hak verir gibi olmaya başlamıştım. Eve dönerken gözüm ister istemez, dükkânların tabelalarına takılıyor ve bugüne kadar bütün bunları nasıl

olup da fark etmediğime şaşırıyordum. Bir yandan da not defterime, gördüğüm yabancı sözcükleri yazıyordum...

...Kafam karmakarışık. Ülkemizde turizm patlaması değil yabancı sözcük patlaması olmuş da biz farkına varmamışız..."(Dilim Dilim Güzel Dilim, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 61).

4.2.4. Doğaya Ve Tüm Canlılara Duyarlı Olma, Çevreyi Koruma

"...Eşim dedi ki:

'Bunun hâli ne olacak? Nereye gidebilir? Kime sığınabilir? Besleyip büyütelim bari. Hem bize can yoldaşı olur.'

Bahçe kıyısına bir yer yaptık. İçine yerleştirdik. Sütle besledik. Birkaç gün sonra gözleri açıldı. Ayaklarının üzerine daha sağlam basmasını öğrendi." (Sahibini Unutmayan Köpek, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 78).

"...Öğretmenim de fark etmiş dalgınlığımı, sordu:

'Hasan ne oldu, hasta mısın oğlum?'

'Hayır öğretmenim, ben hasta değilim; kekliğimiz hasta, onu düşünüyorum.'

Bu sözüm üzerine arkadaşlarım güldü. Onlara ters ters baktım. Büyüttüğümüz bir canlı için üzüntü duymam gülünecek bir şey mi? Öğretmenimiz de uyardı arkadaşlarımı. Sonra keklikler hakkında konuştu. Çok eski yıllardan beri sevilen bir kuş olduğunu, bilinçsiz ve aşırı avlanmanın, doğaya verilen zararların etkisiyle sayılarının çok azaldığını söyledi..." (Kınalı Keklik, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 107).

4.2.5. Olumlu Benlik Algısı Geliştirme

Olumlu benlik algısı herhangi bir durum karşısında iyimser ve sabırlı olmak, olaylara bardağın dolu tarafından bakmak; kötümser, karamsar tavırlardan uzak durmaktır.

"İyi ki öğretmeniniz böyle bir ödev vermiş. Onun sayesinde kardeşimi, doğup büyüdüğüm toprakları bir kez daha görme şansım olacak..." (Tekerlemeci Dayı, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 75).

“...Elli yaşına gelince korsanlar onu ‘Artık iyi kürek çekemez!’ diye çıkarıp bir adada satmışlardı. Efendisi bir çiftçiydi. On sene kuru ekmekle onun yanında çalıştı. Allah’a çok şükreliyordu. Çünkü artık bacaklarından mihli değildi...”(Forsa, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 59).

“...Sabırlı ol Hasan. Ona iyi bakarsak kısa sürede senin umduğun gibi bir keklik olup çıkar. Şimdi buna bir ad bulalım...” (Kıvalı Keklik, 6. Sınıf Türkçe ders kitabı, s. 106).

“...’Haydi anlat neler gördün ormanda? Arkadaşı Hellen’in bu heyecanını anlamaktan uzak ‘Hiçbir şey. Herkesin gördüğü sıradan şeyleri gördüm.’ dedi. Hellen aldığı yanıt karşısında büyük bir düş kırıklığı yaşamış ve arkadaşı adına çok üzülmüştü. ‘Ben New York’un müzelerinde dolaşırken dokunduğum eşyaları keşfetmekten inanılmaz bir heyecan duyuyor, sözcüklerle anlatılmayacak kadar büyük bir mutluluk yaşıyordum. Sen nasıl oluyor da görme engelli olmamana karşın çevrendeki güzelliklerin farkına varmıyorsun?’ dedi.” (Hellen Keller, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 66).

4.2.6. Hedeflerini Gerçekleştirmek İçin Azimli Ve Kararlı Olma

“...Altı yüz metreye çıkıp yeniden denedi. Gagasını aşağı dikip denize doğru pikeye geçti. Hızı saatte elli mili aşınca kanatlarını gerdi ve hareketsiz bıraktı. Bu deney, olağanüstü güç tüketmişti. Ama sonunda başarmıştı. On saniye içinde hızı saatte doksan mile ulaşmış, martılar arası dünya hız rekorunu kırmıştı.”(Martı, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s.63).

“...Akşam olunca çalılarının arasına sakladığı kazmasını alıyor, gün ağarınca kadar söküyor, koparıyor, kazıyordu. Kazdıkça kaya, kazdıkça taş. Bütün bir yaz, bütün bir kış, orman memurunun tazyiki, çalı, palamut, defne, kocayemiş, diken, ot, kök ona karşı koydular. Bu korkunç mücadeleye üç evlek toprak için Mustafa’dan başka bizim köyden kimse girişemezdi... Bilmedik ki dişle, tırnakla, kanla, canla tabiat denilen canavarı yenmek lazım gelir... Mustafa’nın kör gözü hiddeten ala bulandığı günleri hatırlıyorum. Hey arslan Mustafa, der; uzakta bir çam gölgesinde korkunç kavgayı seyredirdim. Bu kavga Romalı esirlerin arslanla dövüşmesinden şu itibarla farklı idi ki Romalı esir arslanla bir çeyrek saat içinde yeniliyordu. Mustafa ejderhayı bir sene içinde, bazen ümitsizlikten bazen ümitten yeniyordu.

Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa'nınkilerdir..."(Karanfiller ve Domates Suyu, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 58-59).

"...Askeri zaferlerde maddi faktörler kadar manevi kuvvet, moral ve inanç gücü de çok önemlidir. Atatürk ordumuzu azim ve cesaretle hedefe yönelterek başarı kazanmıştır. Mustafa Kemal bu konuda 'Zafer, zafer benimdir diyebilenin; başarı, başaracağım diye başlayanın ve başardım diyebilenindir.' demiştir. Milli Kurtuluş Mücadele'miz bu anlayışla kazanılmıştır." (Merhaba Asker, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 30).

4.2.7. Olayları Çok Yönlü Düşünme ve Değerlendirme

"...Heykel çocuk parkına yapılacağı için hep çocuklara göre bir şeyler çizip duruyorduk. Hepsi de sıradan, basit, kolayca düşünülüp bulunabilecek şeylerdi. Öyle bir şey olmalıydı ki herkesi şaşırtmalıydı; önünden geçenler, öylesine bakıp geçmemeliydiler... Bir çocuk heykeli olacaktı bu. Malzemesi ise kullanılmayan eşyalar... Her tarafı kullanılmayan eşyalardan kurgulanmış dev bir çocuk heykeli, rengarenk... (Çöp Ev, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 47-48).

"...Demek ki birkaç soru, biraz söyleşmek insanların dil konusunda kıpırdamasına yetecekti. Yeter ki bize sunulan her yeniliğe sorgusuz sualsiz atlamayalım, özellikle dil konusunda..." (Dilim Dilim Güzel Dilim, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 65).

4.2.8. İletişim Becerilerini Geliştirme

"...Atatürk emin adımlarla askerlerin önüne gelerek durdu. Atatürk askerlerin parlayan gözlerine baktı. Askerin ruhunda saklı olan cevhere hitap ederek:

- Merhaba asker, demiş, yüksek ve sert bir sesle onların hatırını sormuştu. O an sanki bir yıldırım çakmıştı. Bu canlı sesi duyan o yorgun ve bitkin asker birdenbire bu sesle uyandı...

Atatürk'ün bu 'Merhaba asker' sözü Afyonluların Milli Mücadele'ye imanlarının bir parolası oldu." (Merhaba Asker, 5. Sınıf Türkçe ders kitabı, s. 30-31).

Bir Hacivat ile Karagöz oyunu olan 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Öyle Denmez” adlı metinde de günlük hayatta sıklıkla kullanılan selamlaşma, dilek ve temennide bulunma vb. ile ilgili durumlar belirtilmiş, iletişim bozukluklarının da anlaşmazlıklara ve çatışmalara yol açacağı mizah unsuruyla birlikte sunulmuştur.

4.2.9. Öfke, Stres ve Zaman Yönetimi Becerisi

Zaman yönetimi:

“...Fakat zaman gerçek sahiplerinden alınınca ölüyor. Her insanın kendisine ait belli bir zamanı vardır. Ve bu zaman da yalnızca onda kaldıkça canlıdır, yaşar...

‘...Sen de bu işi, zaman hırsızlarının insanlardan zamanlarını alamayacağı şekilde düzenleyemez miydin?’

Hayır, bunu yapamam. Çünkü zamanlarını nasıl kullanacaklarına insanlar kendileri karar verirler. Zamanlarını korumak da onlara düşer. Ben yalnız paylaştırmayı yapabilirim.” (Momo, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabı, s. 239).

“...Atatürk’ün fikir dünyasının oluşmasında ve şekillenmesinde içinde bulunduğu sosyal ve siyasi ortamın etkileri yanında çocukluğundan itibaren kitap okumaya olan ilgi ve sevgisinin çok önemli bir yeri vardır. O cephede savaş sırasında bile kitap okumaya özellikle zaman ayırmış bir komutandı. Devlet adamı olarak ülkeyi idare ederken okumaya ayırdığı zaman daha fazla olmuştur. (Atatürk’ün Fikir Hayatı, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, s.33).

“...Birçok arkadaşım gibi derslerime günü gününe hazırlanmadığım için sınav öncesi çok fazla çalışmak zorunda kalıyordum. Yine de yeterli olmuyordu. Her defasında pişman oluyor, dersleri biriktirmemek için kendime söz veriyordum. Sonra bu sözümü, çektiğim sıkıntıyı unutuyor, yine biriktiriyordum”. (Balkondaki Muhabbet Kuşu, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabı, s. 69).

“...Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesini üstüne çıkaracağız. Bunun için, bizce zaman ölçüsü geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil; asrımızın sürat ve hareket mefhumuna göre düşünülmelidir. Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız. Daha az zamanda daha büyük işler başaracağız...” (Onuncu Yıl Nutku, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 26).

Stres yönetimi:

“...Uzaklardan gelen kurt ulumaları içine hafif bir ürperti saldı. Ayetelkürsi okumaya başladı. Gönlüne bir huzur yayıldı... Üşümüşlüğüünü duanın sınımsız ikliminde unutmaya çalışıyordu. Duadan sonra kendini daha bir güvende hissetmeye başladı...” (Yiğitlerimiz Cephane Bekliyor, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabı, s. 146).

4.2.10. Rol Model Bulma/ Doğru Rehber Seçme

“...Fikir üretmek için akıl yürütmek gerekir. Bu sebeple o, fikir üretebilmenin temeli olarak akıl ve bilimi görmüştür. ‘Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için, başarı için en hakiki yol gösterici ilimdir, fendir.’ özdeyişi onun bu yönünü açıkça ortaya koymaktadır.” (Atatürk’ün Fikir Hayatı, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 32).

“...Yurdumuzun en bayındır, en göz alıcı, en güzel yerlerini üç buçuk yıl kirli ayaklarıyla çiğneyen düşmanı mağlup eden zaferin sırrı nedir, bilir misiniz? Orduların sevk ve idaresinde bilim ve fen ilkelerinin kılavuz edinilmesidir. Milletimizin siyasi ve toplumsal hayatı ile ulusumuzun eğitiminde de yol göstericimiz bilim ve fen olacaktır. Türk milleti, Türk sanatı, Türk ekonomisi, Türk şiiri ile edebiyatı okul ve okulun vereceği bilim ve fen sayesinde bütün olağanüstü incelikleri ve güzellikleriyle oluşup geliştirecektir...” (Atatürk ve Bilim, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 28).

“...Mustafa Kemal, okumayı, araştırmayı, incelemeyi çok severdi. Kültürlü ve aydın bir kişiydi. Hayatta gerçek yol göstericinin ilim ve fen olduğuna inandı. Toplumsal konulara ilgi duydu. Devlet ve toplum hayatıyla ilgili konulardaki görüşlerini, hep bu bilimsellik temeline oturttu. O, bize ışık oldu, yol gösterdi. (Atatürk’ün Çalışmaları, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 35).

4.2.11. Sorun Çözme Becerilerini Geliştirme

“... ”

-Merak etmeyin... İşçiler yarın sabah işlerinin başında olacak. Yalnız bu gece hepsini medreseye getireceksiniz.

Adamlar gittikten sonra şeyh, saydamlaştırılmış deve derisine Karagöz Baba ile Hacivat Usta'nın resimlerini çizdi. Resimleri nakış gibi renk renk boyadı. İkisinin de kuşakları ile yemenileri kırmızı kırmızıydı. Karagöz'ün kızıl top sakalı, Hacivat'ın kara sivri sakalı ile aynı boydaydı. Karagöz'ün sarığı Hacivat'ın külahı yerli yerindeydi. Tıpkı yaşarken oldukları gibi...

...Bütün işçiler, ertesi gün, cami yapımına büyük bir hızla giriştiler..." (Karagöz Baba ile Hacivat Usta, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 73).

"... Onun böyle sözcükleri net bir biçimde söylemesi aklıma bir başka çözüm yolunun gelmesine neden oldu. Onu bir süre dinleyip öğrendiği sözcüklerden yola çıkarak sahibi hakkında ipuçları elde edebildik. (Balkondaki Muhabbet Kuşu, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabı, s. 69).

4.2.12. Toplum Faydalı Birey Olma Bilincini Kazandırma

"...Gök bilim alanında yeni bir çağ açan bu bilim insanı, bilime ve insanlığa katkılarını ölene dek sürdürdü. Öyle ki gök bilim ve evren bilim deyince tüm dünyada ilk akla gelen kişilerden biri, belki de birincisidir. Yaşadığımız evrenle ilgili çok değerli bilgiler edinmemizi sağlayan büyük bir uzay teleskobuna da onun adı verilmiştir." (Uzay Teleskobu ve Edwin Powell Hubble, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 96).

"...Biz için kolayına gidiyoruz. Yarını, çocuklarımızı düşünmüyoruz ormanları tüketmekle. Evet, bir başka vatanımız yok artık, varımızı yoğumuzu bu vatani cennetleştirmek için kullanmalıyız. Vazifemiz, gelecek nesillere daha mamur bir yurt bırakmak olmalıdır..." (Orman Küstü Bize, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 113).

"...Millet sevgisi kadar büyük ödül yoktur. Kurtuluş Savaşı'nda benim de milletime ettiğim birtakım hizmetler olmuştur zannedirim. Fakat bunlardan hiçbirini kendime mal etmedim. Yapılanın hepsi milletin eseridir, dedim; aranacak olursa doğrusu da budur... Şahsımız için değil fakat bağlı olduğumuz millet için el birliğiyle çalışalım, çalışmaların en yükseği budur." (Atatürk'te Millet Sevgisi, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 32).

4.2.13. Kendi Sorunlarına Benzer Sorunların Başkalarının Başına da Geleceğini Düşünerek Yalnız Olmadığı Düşüncesine Kapılma

“...Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin’in ücra bir kasabasına gönderiliyordu...” (Eskici, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 46).

“...Gün gelir kendimizi o kadar çaresiz hissederiz ki sanki dünya üzerimize gelmektedir. Hiçbir şey istediğimiz gibi değildir. Hoşnutsuzluk alabildiğindedir ve anlamsızdır tüm yaşananlar. Dertlerimizi kimseye anlatamamanın verdiği eziklikle, anlaşılamanın verdiği eziklikle, anlaşılama korkusu sarar her bir zerremizi. Yorgun yüreğimize bir yol arkadaşı bulmak isteriz. Cana can katan bir dost ararız lakin onu bulamayacağımızı düşünerek aramaya cesaret edemeyiz. Bu gidişe ‘Dur!’ diyebilecek mecalimiz de kalmamıştır. Son bir ümitle kaldırırız başımızı ve dalgın bakışlarımızla ‘Gel artık! Gel geleceksen...’ deriz.” (Empati ile Yaşamak, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s.52).

4.2.14. Empati Kurma Becerisini Geliştirme

“...Empati kurabilmek için karşıımızdaki kişinin yaşadığı olayı yaşamak zorunda değiliz elbet. Onun yaşadığı olayda kendimizi görebiliyorsak, eğer kendimizi onun yerine koyup onunla aynı duyguları yaşayabiliyorsak, olaya onun bakış açısından bakabiliyorsak ve bunu ona iletebiliyorsak empati kurmuşuz demektir. Bu nedenle empatik iletişimde aslolan, olayları yaşamak değil doğru olarak anlamaktır...

...Bireyleri en çok tedirgin eden şeylerden biri başkaları tarafından eleştirilmektir. Empatik dinlemede birey karşısındakini ne över ne yargılar ne de suçlar; sadece onu anlamaya çalışır. Bu anlayış insanların birbirlerine yaklaşmasına ve aralarında gerçeğe dayanan sevginin gelişmesine yol açar...” (Empati ile Yaşamak, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s.53-55).

“...Birkaç gün sonra ders çalışırken bir yandan da televizyondaki o yaşlı kadını düşünüyordum. Kim bilir o çöpler kadıncağızın gözünde ne kadar değerliydi. Yoksa niçin ağlasın ki... Bu konu ikiz kardeşim Pınar’ın da kafasını kurcalayıp duruyormuş meğer...” (Çöp Ev, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 46).

4.2.15. Kendini Tanıma

“...Edwin Powell babasının isteğine karşı çıkamaz ve hukuk öğrenimi için İngiltere’ye gider. 1913 yılında yeni diplomasıyla döndüğü Amerika’da bir süre avukatlık yapar. Ne var ki bu iş ona göre değildir. 1914 yılında yeniden üniversiteye girer ve gök bilim üzerine öğrenimini sürdürür. 1917’de artık bu konularda doktorasını tamamlamış genç bir bilim insanıdır.” (Uzay Teleskobu ve Edwin Powell Hubble, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 95).

“...Martıların çoğu uçuşun en basit gerçeklerinden daha fazlasını öğrenmeye aldurmazlar. Uçuşun tek gerçeği ve anlamı vardır onlar için: Kıyıda açıklara doğru yiyeceğe ulaşmak ve tekrar kıyıya geri dönmek. Çoğu martı için önemli olan uçmak değil, karın doyurmaktır. Ama martı Jonathan Liyington için önemli olan uçmaktı. O uçmayı her şeyden çok seviyordu...” (Martı, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 61.)

4.2.16. Toplumda Kabul Görmek İçin Kendini Gerçekleştirmekten Kaçınmamak

“...
 Bir erik ağacının üstünde şiirler okudu arkadaşlarına.
 Hayallerini anlattı onlara.
 Ay’ın yanına nasıl gideceğini paylaştı onlarla
 Güldü tüm küçük serçeler:
 ‘Sen daha yeni öğrendin uçmayı,
 Nasıl gidersen o kadar uzaklara’ dediler.
 Küçük serçe bu, hiç pes eder mi, vazgeçer mi hayallerinden?
 Dinlemedi hiçbirini, yanıt bile vermedi onlara.
 Gün boyunca düşler kurdu, planlar yaptı.
 Ve sonunda gün batımıyla birlikte geldi Ay tüm parlaklığıyla.
 Küçük serçe hazırda işte.

Artık uçabilirdi Ay'a...

Uçtu küçük serçe.

...” (Ay’da Bir Küçük Serçe, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 88).

“...İşte yine karşıma yabancı bir sözcük çıktı. Üstelik alfabemizde olmayan bir harf var içinde. ‘Ömer hiç düşündün mü? Niçin su parkı ya da su adası demiyoruz da aquapark, aqualand diyoruz?’

‘Cahil cahil konuşma oğlum! Bir duyan olsa dilin dönmüyor, söyleyemiyorsun sanacak. Oraya herkes öyle diyorsa, tabelasında öyle yazıyorsa tabii biz de öyle diyeceğiz. Hem daha havalı oluyor böyle söylemek.’ Türkçeyi yok saymanın havası da var demek...”
(Dilim Dilim Güzel Dilim, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 62).

4.2.17. Dünya Sorunlarına Duyarlı Olma

“...Atatürk insan emeğinin üstünlüğünü kabul eder, sadece kişisel değil ulusal açıdan da bencil olmamayı öğütlerdi. Bu konuda: ‘Elbet kendimiz için gerekli şeyleri düşüneceğiz, gerekeni yapacağız. Fakat bundan sonra bütün dünya ile ilgileneceğiz. Unutmamak gerekir ki dünya milletlerinin mutluluğuna çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve mutluluğunu sağlamaya çalışmak demektir.’ demişti.” (Atatürk’ün Çalışmaları, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 37).

...Sözlerimi Atatürk’ün şu sözleriyle tamamlamak istiyorum: “Gözlerimizi kapayıp tek başımıza yaşadığımızı düşünemeyiz. Memleketimizi bir çember içine alıp dünya ile alakasız yaşayamayız...” (Unutulmayan Hafta, 7. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 36).

4.2.18. Engelli Bireylere Duyarlı Olma

“...Köyde ona ‘Kör Mustafa’ derlerdi. Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile göz kapağı arasına ciğer kırmızısı bir et oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken bir şey mi batmıştır? Bu arızalı göz, öteki gözden daha parlaktır, daha siyah, daha canlı, daha zekidir. Bana bir kamburu hatırlatıyor bu göz; tuhaf değil mi? Bir kambur insan çirkindir ama bütün kamburlar iyi yürekli, sevimli insanlardır. Arkadaş canlısıdırlar, şendirler. Ne severim kamburları!

İşte K r Mustafa'nun bu gözü de bir kambur insanın ruh h letini içine sindirmiş, şıkır şıkır, pırıl pırıl, sevimli, canlı, apkın bir g zdir. Öteki doğru dürüst göz, onun yanında mahcup , s n k, tatsız tuzsuz, pek de kibirlidir...”(Domates Suyu ve Karanfiller, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 56-57).

“...Yaşlı, tonton bir dedenin elindeki baston dikkatini çekti. Bildiği bastonlara pek benzemiyordu bu. Beyazdı. Dümdüz bir boru gibiydi. Kafasını kaldırıp da dedeye bakınca onun görme engelli olduğunu fark etti.  z ld . Kim bilir yaşam onun için ne kadar zordu. İçinde bir Őeylerin ezilir gibi olduğunu hissetti.” (Şeker Dede, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 19).

4.2.19. Kalıp Yargıların Yumuşatılması

Kalıp yargılar; kişiler, olaylar, durumlarla ilgili var olduğuna inanılan genelleşmiş, kalıplaşmış, değiştirilmesi g c yargılardır. Kısacası  nyargılardır. Kalıplaşmış yargılar, davranış ve tutumların önceden belirlenmesine sebep olur. Bu tür yargılar tamamen değiştirilmese bile biraz esnetilmesi ve yumuşatılması olumlu sonuçların doğmasını sağlayabilir.

“...Pınar'la birbirimize sarılıp sevinç iğlikleri attık. Bugüne dek atmaya kıyamadığımız, bu eski eşyaların bize böyle bir sevinç yaşatacağını hiç ummuyordum...” ( p Ev, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 49).

4.2.20. Ebeveyn ve ocukların Arasındaki çatışmaların çözüme Ulaşması

İletişim ve sorun çözme becerileriyle birbirlerini destekleyen unsurlardır. Araştırma kapsamında incelenen metinlerde bu unsurlara rastlanırken ebeveyn ve çocukların arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması unsuruna rastlanmamıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın sonuçları ve çeşitli öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuçlar ve Tartışma

İnsanlar sadece hastanede, ilaçlarla tedavi olamaz; bazen kelimeler, cümleler, kitaplar da insanları tedavi edebilir. Bedensel ve biyolojik rahatsızlıkların tedavisinde elbette hastanelere gidilmeli ve ilaçlar kullanılmalı. Ancak ruhsal ve psikolojik rahatsızlıkların tedavisinde ilaç olarak kitaplar kullanılabilir. Hatta bireyin bir danışman olmadan okuduğu kişisel gelişim kitapları bile bireyin iyileşmesine hizmet etmektedir.

Eski Yunan dönemine kadar uzanan gelişimsel ve klinik olmak üzere ikiye ayrılan, kütüphane görevlilerinin uygulamaya başladığı bibliyoterapi yöntemi, insanları kitaplarla iyileştirme yöntemidir. Klinik bibliyoterapi uzman kişiler tarafından uygulanırken; gelişimsel bibliyoterapi öğretmen, kütüphane görevlisi gibi uzman olmayan kişiler tarafından okulda, kütüphanede uygulanmaktadır. Bibliyoterapinin hem sorun çözücü hem de önleyici işlevi vardır. Bireyin pek çok konuda duyarlılık kazanmasını, olumlu benlik algısı geliştirmesini, sorun çözme becerilerinin gelişmesini, en önemlisi kendini tanımasını sağlayabilir.

Bu çalışmada dört ders kitabı ayrıntılı olarak incelenmiş, elde edilen sonuçlar tablo halinde sunulmuştur. Öncelikle her sınıf ayrı ayrı incelenmiş, frekans ve yüzde değerleri bulunmuştur. Ardından sınıfların karşılaştırmalı tablosu verilmiş; en fazla bibliyoterapik

unsurun 5. sınıf Türkçe ders kitabında olduğu, sınıf seviyesi artıkça bibliyoterapik unsurların frekans değerlerinde ve yüzdelik oranlarında azalma olduğu tespit edilmiştir.

Sınıfların karşılaştırmalı tablosundan sonra temalar karşılaştırılmış; en fazla unsuru 5, 6 ve 7. sınıf “Atatürk” temalarının barındırdığı, “Değerlerimiz” ve “Kişisel Gelişim” temalarının da diğerlerine göre yüksek değer aldığı görülmektedir. En az unsur ise “Güzel Ülkem Türkiye”, “Okuma Kültürü”, “Duygular” ve “Millî Kültür” temalarında bulunmaktadır.

5. sınıf Türkçe ders kitabında 5; 6. sınıf Türkçe ders kitabında 3; 7. sınıf Türkçe ders kitabında 4; 8. sınıf Türkçe ders kitabında 5 metin olmak üzere 156 metnin 17 tanesinde bibliyoterapik unsur bulunmamaktadır.

Öne çıkan bibliyoterapik unsurlar frekansı yüksek olandan az olana doğru azalan bir şekilde sıralanmıştır. Frekans değeri ve yüzde oranı en yüksek olan unsur, sevgi, cesaret, fedakârlık, misafirperverlik, özgüven, hoşgörü, yardımseverlik, iş birliği ve dayanışma gibi değerleri içeren “yeni değer, tutum ve davranış geliştirme” olarak tespit edilmiştir. Ebeveyn ve çocukların arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması unsuruna ise hiç rastlanılmamıştır.

2014-2015 eğitim öğretim yılı MEB Yayınları 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları empati kurma becerilerini geliştirme, kendini tanıma, toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama, dünya sorunlarına duyarlı olma, engelli bireylere duyarlı olma, ebeveyn ve çocukların arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması, kalıp yargıların yumuşatılması hususunda yetersiz kalmıştır.

Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma; millî ve manevi değerlere sahip olma; yeni değer, tutum ve davranış geliştirme hususunda yeterli sayılabilecek derecede unsur barındırmaktadır.

İncelenen ders kitaplarında tüm sınıf düzeylerinde bibliyoterapik açıdan zengin metinlere rastlanıldığı gibi bu konuda çok yeterli olmayan metinlere de rastlanılmıştır. Bu sonuçlara ulaşılırken ders kitaplarının hazırlanma sürecinde “bibliyoterapik unsur içermesi” şeklinde bir amacının olmadığı göz ardı edilmemelidir. Bu sebeple de metinler, öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinlikler ve yardımcı metinlerle daha etkili hale getirilmeye, pasif ve yetersiz düzeyde kalabilecek değer ve unsurlar daha aktif duruma getirilmeye çalışılmış; öğrencinin dikkatinin canlı tutulması amaçlanmıştır.

Bibliyoterapi yönteminde kitap ya da metin tek başına yeterli değildir. Danışan, danışman, metin bu yöntemin ana unsurlarıdır. Doğru kitap doğru kişiyle doğru zamanla bir araya getirilmelidir. Ders kitabındaki metinlerin kısa ya da kısaltılmış metinler olmasının hem olumlu hem de olumsuz tarafı vardır. Olumlu yönü, okuma alışkanlığı olmayan bireyler ve kısıtlı zamanlar için uygulanmasının kolay olmasıdır. Olumsuz yönü ise metindeki olay, durum ve kişilerin ayrıntılı değil de yüzeysel sunulmasıdır çünkü verilmeyen ufaklık bir ayrıntının okuyucu ya da dinleyiciyi etkileme ihtimali de mevcuttur. Bu yüzden öğretmene çok fazla sorumluluk düşmektedir.

Yılmaz (2014), “Bilgi ile İyileşme: Bibliyoterapi” adlı çalışmasında bibliyoterapinin bilim adamlarının bile henüz tam olarak çözemediği insan ruhunu ve psikolojisini iyileştirdiğinden; günümüzde teknolojinin insanları yalnızlaştırarak antidepresan kullanımının arttığı ve intihar ile ölüm vakalarının yanında pek çok fiziksel hastalıkların da meydana geldiği bir çağda ruhu iyileştirmek ve bireyleri sağlıklı tutmak için bibliyoterapinin pratik bir yöntem olduğundan bahsetmektedir. Bulut (2010), “Bibliyoterapi Yönteminin Okullarda Psikolojik Danışmanlar ve Öğretmenler Tarafından Kullanılması” adlı çalışmasında bibliyoterapinin öğrencilerin kendilerini tanımalarını, hikâyedeki karakterler aracılığıyla insanların karmaşık yapısını daha iyi anlamalarını, farklı düşünme ve problem çözme becerilerini kazanmalarını sağlayacağından bibliyoterapinin okul danışmanlarının diğer okul personelleriyle iş birliği içinde kullanabilecekleri ilginç ve güçlü yanları olan bir yöntem olduğu sonucuna varmıştır. Taşçılar (2012), üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin de bulunduğu sınıflarda bibliyoterapinin kullanılabilmesi için yeterli düzeyde çalışmanın yapılmasının gerekliliğini ifade etmiştir. Coşkun ve Çetin (2013), “Cevat Şakir Kabaağaçlı’nın Öykülerinde Bibliyoterapik Unsurlar ve Türkçe Eğitimi” adlı çalışmalarında, iletişim becerileri, sorun çözme becerileri, uzlaşmacılık, sebatlılık, kendini tanıma ve farkındalık (öz bilinç) vb. konulara uygun olarak Cevat Şakir Kabaağaçlı’nın öykülerinin sınıf ortamında bibliyoterapi yöntemini uygulama amacıyla kullanabileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Alanyazın incelendiğinde bibliyoterapinin etkili bir yöntem olduğu; sınıf ortamında uygulandığında da anlamlı bir gelişim olduğu ancak bunun için öğretmenlerin ve diğer okul personelinin eğitim alarak daha nitelikli olmalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Böyle etkili bir yöntemin Türkçe dersiyle birlikte öğrenciye sunulması bibliyoterapinin uygulanmasını daha pratik hâle getirecektir. Türkçe dersinin kazandırmayı amaçladığı

genel becerilerle bibliyoterapik unsurlar örtüşmektedir. Bu yüzden Türkçe dersinden ve Türkçe ders kitabından temel dil becerilerini geliştirmenin yanı sıra öğrencileri iyileştirici, sorun çözücü, sorunları çözme becerisi kazandırma sürecinde rehberlik edici konularda da yararlanılmalıdır. Bu çalışma da Türkçe dersinin ana materyali olan ders kitabının bibliyoterapik unsurlar açısından incelenmesiyle zenginleştirilmesi gereken ve hiç bulunmayan unsurların tespit edilerek, bu yönde güncellenmesi, verimli hâle getirilmesi noktasında önemlidir.

5.2. Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Freud'e göre de karakter oluşumunun büyük bir bölümü 0-6 yaş aralığında olduğu ve eğitimin ailede başladığı düşünülürse bireylerin kişiliğinde ailelerin çok büyük payı bulunmaktadır. Bu durum da özellikle aile eğitiminin sıkıntılı olduğu, bilinçsiz ebeveynlerin bulunduğu bölgelerde ebeveynlere yönelik bibliyoterapik çalışmaların yapılması gerekliliği düşündürmektedir.
- Yurt dışında olduğu gibi ülkemizde de yaş grupları, ihtiyaçlar ve sorunlar göz önünde bulundurularak bibliyoterapik okuma listeleri oluşturulmalıdır.
- Öğretmenlere, özellikle Türkçe öğretmenlerine bibliyoterapi yöntemi ile ilgili hizmet içi eğitim verilebilir.
- Türkçe öğretmenlerinin üniversitede iken bibliyoterapi ile ilgili eğitim almaları sağlanmalıdır.
- Türkçe öğretmenlerinin üniversitede iken staj süreçlerinin belli bir dönemini kütüphanede, kütüphane çalışanları ve psikolojik danışmanlarla geçirmeleri ile ilgili planlama ve çalışmalar yapılmalıdır.
- Türkçe öğretmenleri, bibliyoterapi yönteminde etkili sonuç alabilmek için öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerini çok iyi bilmeli ve öğrencileri çok iyi tanımalıdır.
- Öğretmen, öğrenciyi ulaşılması gereken noktaya götürmek için öğrenciye doğru sorular sormalı, öğrencinin metindeki kahramanla özdeşim kurmasını sağlamalıdır. Öğretmen metinde vurgulanan düşünceleri öğrencilere en etkili şekilde vermeli ve

öğrencilerin gözden kaçıracağı detayları, onların göreceği duruma getirmeli, farkına varmalarını sağlamalıdır.

- Her sınıf düzeyindeki öğretmen kılavuz kitabında gelişim dönemi özellikleri göz önünde bulundurularak birkaç tane metnin bibliyoterapi yöntemi için uygulama aşamaları verilebilir. Örneğin: 8. sınıf öğrencileri ergenlik döneminde olduğu için bazı fiziksel değişimler geçirmekle birlikte çoğu zaman agresif bir yapıda olmaktadır. Bununla ilgili bir metin verilip uygulama aşamaları gösterilebilir.
- Kalabalık sınıflarda 40 dakikalık ders saatinde bibliyoterapi yönteminin uygulanması zordur. Bunun için okul idaresi, okulun rehberlik servisi ve Türkçe öğretmeni iş birliği içinde olup eş güdümlü hareket ederek ders saati dışında da uygulayabilir.
- Yeni basılacak Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde “kendini tanıma, dünya sorunlarına duyarlı olma, kalıp yargıların yumuşatılması, ebeveyn ve çocuklar arasındaki anlaşmazlıkların çözüme ulaşması, toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama, engelli bireylere duyarlı olma, empati kurma” unsurlarına daha fazla yer verilmeli, bu konuda uzmanlardan görüş alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Afolayan, J. A. (1992). Documentary perspective of bibliotherapy in education. *Reading Horizons*, 33 (2), 137-148. Retrieved from: https://scholarworks.wmich.edu/reading_horizons/vol33/iss2/5
- Aracı, U. (2007). *Sufi hikâyelerinin kullanıldığı, bilişsel-davranışçı yaklaşımla bütünleştirilmiş biblioterapinin işlevsel olmayan düşünceler ve kendini gerçekleştirme üzerindeki etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Belen, F. Z. (2016). Manevi danışmanlıkta bibliyoterapi uygulama örneği: bibliyoterapinin algılanan stres ve dini başa çıkma üzerindeki etkisi. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 10 (19), 9-42.
- Bacanlı, H. ve Dombaycı, M. A. (2014). Değer eğitiminde değer boyutlandırma yaklaşımı. *II. Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu*. 889-912. İstanbul: Dem Yayınları.
- Bulut, S. (2010a). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışmanlar ve öğretmenler tarafından kullanılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 17-31.
- Bulut, S. (2010b). Yetişkinlerle yapılan psikolojik danışmada bibliyoterapi (okuma yoluyla sağaltım) yönteminin kullanılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 46-56.
- Cook, K. E., Earles- Voltrath, T. and Ganz, J. B. (2006). Bibliotherapy. *Invention in School and Clinic*, 42(2), 91-100.
- Cornett, C.E., Cornett, C. F. (1980). *Bibilotherapy: The right book at the right time*. Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation. 1-43.
- Coşkun, M. V. ve Çetin, D. (2013). Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın öykülerinde bibliyoterapik unsurlar ve Türkçe eğitimi. *Ulusal Halikarnas Balıkcısı Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 135-143. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Çınaroğlu, A. (2004). *Küçük mor balık*. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Eğitim Terimleri Sözlüğü. Erişim Adresi: www.kursunkalem.com.

- Erdemir, Z. E. (2016). “100 Temel Eser” listesinde yer alan masallardaki bibliyoterapik unsurlar. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Fincan, A. ve Deniz, K. (2012). *Okuma Terapisi: İlk gençlik çağı kitaplarının bibliyoterapi açısından incelenmesi*. 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 12-14 Eylül 2012, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Forgan, J. W. (2002). Using Bibliotherapy to teach problem solving. *Intervention in School and Clinic*, 38, 75-82.
- Gladding, S. T. & Gladding, C. (1991). The ABCs of bibliotherapy for school counselor. *School counselor*, 39 (1), 7-13.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Halsted, J. W. (2002). Some of my best friends are books: Guiding gifted readers from preschool to high school. Scottsdale, AZ: Great Potential Press.
- Heath, M. A., Sheen, D., Leavy, D., Young, E. L., & Money, K. (2005). Bibliotherapy: A resource to facilitate emotional healing and growth. *School Psychology*, 26(5), 563-580.
- Herbert, T. P., & Furner, J. M. (1997). Helping high ability students overcome math anxiety through bibliotherapy. *Journal of Secondary Gifted Education*, 8, 164-179.
- <https://www.icerik.net>.
- <http://www.psikiyatri.net/tikler-ve-sesler-tourette-sendromu>
- <http://www.slj.com>
- <http://www.sosyolojisi.com/ozdeslesme/993/html>
- İlter, B. (2015). *Bibliyoterapi tekniğinin üstün yetenekli çocukların mükemmeliyetçilik düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- İpek Eğilmez, N. ve Erdemir, Z. E., (2016). Eflatun Cem Güney in terms of bibliotheraphic elements: once upon a time. *International Journal of Proggresive Education*, 12, number 2, 89-103.

- Jones, F. A. (2002). The role of bibliotherapy in health anxiety: An experimental study. *British Journal of Community Nursing*, 7, 498-503.
- Jones, J. L. (2006). A closer look at bibliotherapy. *Young Adult Library Services*, Fall, 24-27.
- Kaleli Yılmaz, G. (2014). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kazak, N. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Leana- Taşçılar, M. Z. L. (2012). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin de bulunduğu sınıflarda bibliyoterapi kullanımı: model önerisi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 118-136.
- McCuliss, D., Chamberlain, D. (2013). Bibliotherapy for youth and adolescents—school—based application and research. *Journal of Therapy: The Interdisciplinary Journal of Practice, Theory, Research and Education*, 26(1), 13-40.
- MEB (2004). *İlköğretim Türkçe dersi (1-5. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (2005). *İlköğretim Türkçe dersi (6-8 Sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (1-8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara.
- MEB (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara.
- Öncü, H. (2012). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışma ve rehberlik aracılığıyla kullanılması. *TSA*. 16(1), 147-170.
- Öner, U. (1987). Bibliyoterapi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20, 1-2.
- Öner, U. (2007). Bibliyoterapi. *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7, 133-150.

- Öner, U. ve Yeşilyaprak, B. (2006). Bibliyoterapi: Psikolojik rehberlik ve danışma programlarında çocuk edebiyatından yararlanma. *II. Ulusal Çocuk ve Edebiyat Gençlik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, 203: 559-565.
- Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü. Ferec-ba'de's-şidde*, 161-162. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pardeck, J. A. & Pardeck, J. T. (1984). An overview of the bibliotherapeutic treatment approach: implications for clinical social work practice. *Family Therapy*, 11, 241-252.
- Pardeck, J. T. & Markward, M. (1995). Bibliotherapy: Using books to help children deal with problems. *Early Child Development and Care*, 106(1), 75-90.
- Rubin, R. J. (1978). *Using bibliotherapy: A guide to the theory and practice*. Phoenix, AZ: Oryx Press.
- Rubin, R. (1979). Uses of bibliotherapy in responses to the 1970s. *Library Trends*, 32, 239-251.
- Selçuk, Z., Kandemir, M., Palancı, M. ve Dündar, H. (2014). Eğitim ve bilim dergilerinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 430-453. Erişim adresi <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/viewFile/3278/720>.
- Şen, Ü.(2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu*. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 763-769.
- TDK Güncel Sözlük www.tdk.gov.tr
- Tokgöz, O. (1983). *İletişim ve toplum sorunları, UNESCO*. Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Topuzkanamış, E. ve Uysal, B. (2010). Bibliyoterapi ve Türkçe eğitimi. *III. Uluslar Arası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 884-890.
- tubaterim.gov.tr (TÜBA) - *Türkçe Bilim Terimler Sözlüğü*
- UNESCO. Erişim Adresi: egitimsen.org.tr.

- Van Lankveld, J. J. D. M. (1998). Bibliotherapy in the treatment of sexual dysfunctions: A meta-analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(4), 702-708.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2014). Bilgi ile iyileşme: bibliyoterapi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(2), 169-181.
- Watson, J. (1980). Bibliotherapy for abused children. *School Counselor*, 27, 204-208

İncelenen Ders Kitapları

- MEB Yayınları 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı
- MEB Yayınları 5. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı
- MEB Yayınları 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı
- MEB Yayınları 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı
- MEB Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı
- MEB Yayınları 7. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı
- MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı
- MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı

EKLER

EK 1: Bibliyoterapik Unsur Rubriği

Metnin Adı:

Metin Türü:

Sınıf Düzeyi:

Metnin Konusu:

Bibliyoterapik Unsurlar	F	%
1 İletişim becerilerini geliştirme		
2 Empati (duygudaşlık) kurma		
3 Sorun çözme becerilerini geliştirme		
4 Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma		
5 Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma		
6 Topluma faydalı birey olma bilincini geliştirme		
7 Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama		
8 Kendini tanıma		
9 Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının başına da geleceğini düşünerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma		
10 Milli ve manevi değerlere sahip olma		
11 Dünya sorunlarına duyarlı olma		
12 Doğaya ve tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma		
13 Engelli bireylere karşı duyarlı olma		
14 Olumlu benlik algısı geliştirme		
15 Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme		
16 Öfke, stres ve zaman yönetimi becerisi		
17 Ebeveyn ve çocuk arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması		
18 Kalıp yargıların yumuşatılması		
19 Rol model bulma/ Doğru rehber seçme		
20 Olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme		

EK 2: Bibliyoterapik Unsur Rubriğine Göre İncelenen Metin Örnekleri

METNİN ADI: Karanfiller ve Domates Suyu (Sait Faik ABASIYANIK)

Metin Türü: Hikâye**Sınıf Düzeyi:** 8

Metnin Konusu: Bir gözünde sorun olduğu için köylülerin Kör Mustafa dedikleri bir adamın, kayalık, bakımsız, taşlarla dolu bir araziye, kazma kürekle hatta yeri geldiğinde tırnaklarıyla kazıyıp temizlemesi, azim ve kararlılığı sayesinde harcadığı emeğin karşılığını alması anlatılır.

Bibliyoterapik Unsurlar		F	%
1	İletişim becerilerini geliştirme		
2	Empati (duygudaşlık) kurma		
3	Sorun çözme becerilerini geliştirme		
4	Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma	1	25
5	Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma		
6	Topluma faydalı birey olma bilincini geliştirme		
7	Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama		
8	Kendini tanıma		
9	Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının başına da geleceğini düşünerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma		
10	Millî ve manevi değerlere sahip olma		
11	Dünya sorunlarına duyarlı olma		
12	Doğaya ve tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma		
13	Engelli bireylere karşı duyarlı olma	1	25
14	Olumlu benlik algısı geliştirme	1	25
15	Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme	1	25
16	Öfke, stres ve zaman yönetimi becerisi		
17	Ebeveyn ve çocuk arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması		
18	Kalıp yargıların yumuşatılması		
19	Rol model bulma/ Doğru rehber seçme		
20	Olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme		
TOPLAM		4	100

Metinde Öne Çıkan Bibliyoterapik Unsurlar	Tespit edilen unsurlar sayısal olarak aynı değerlere sahip olsa en çok vurgulanan, öne çıkan bibliyoterapik unsurlar:
	<ul style="list-style-type: none"> • Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma • Engelli bireylere duyarlı olma
Metnin Önerilme Durumu	+

Metnin Adı: Martı (Richard BACH)

Metin Türü: Roman

Sınıf Düzeyi: 8

Metnin Konusu: Martı Jonathan Livingston'un uçmayı öğrenmek için sürüsünden ayrılması anlatılır. Tüm martılar karnını doyurmak için uçarken Jonathan uçmanın tüm inceliklerini öğrenmek için uçuyordu. Anne babasının ve diğer martıların Jonathan'ı durdurmak istemesine rağmen Jonathan ne istediğini bilir ve hedefine ulaşır.

Bibliyoterapik Unsurlar

F %

1	İletişim becerilerini geliştirme		
2	Empati (duygudaşlık) kurma		
3	Sorun çözme becerilerini geliştirme		
4	Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma	1	16.7
5	Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma		
6	Toplumla faydalı birey olma bilincini geliştirme		
7	Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama	1	16.7
8	Kendini tanıma	1	16.7
9	Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının başına da geleceğini düşünerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma	1	16.7
10	Millî ve manevi değerlere sahip olma		
11	Dünya sorunlarına duyarlı olma		

12	Doğaya ve tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma		
13	Engelli bireylere karşı duyarlı olma		
14	Olumlu benlik algısı geliştirme	1	16.7
15	Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme	1	16.7
16	Öfke, stres ve zaman yönetimi becerisi		
17	Ebeveyn ve çocuk arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması		
18	Kalıp yargıların yumuşatılması		
19	Rol model bulma/ Doğru rehber seçme		
20	Olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme		

TOPLAM **6** **100**

Metinde Bibliyoterapik	Öne Unsurlar	Çıkan	Tespit edilen unsurlar sayısal olarak aynı değerlere sahip olsa en çok vurgulanan, öne çıkan bibliyoterapik unsurlar:
			<ul style="list-style-type: none"> • Kendini tanıma • Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma
Metnin Önerilme Durumu			+

Metnin Adı: Arkadaşım Sarmaşık (Bestami YAZGAN)

Metin Türü: Hikâye

Sınıf Düzeyi: 5

Metnin Konusu: Oyunağını kırdığı için arkadaşına kızgın olan Ceren'in parkta sarmaşık ve çınar ağacıyla konuşarak onların birbirlerine olan desteklerini görünce hemen eve dönüp arkadaşından özür dilemesi anlatılır.

	Bibliyoterapik Unsurlar	F	%
1	İletişim becerilerini geliştirme	1	11.1
2	Empati (duygudaşlık) kurma		
3	Sorun çözme becerilerini geliştirme	1	11.1
4	Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma		
5	Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma		

6	Topluma faydalı birey olma bilincini geliştirme		
7	Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama		
8	Kendini tanıma		
9	Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının başına da geleceğini düşünerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma		
10	Millî ve manevi değerlere sahip olma		
11	Dünya sorunlarına duyarlı olma		
12	Doğaya ve tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma	2	22.2
13	Engelli bireylere karşı duyarlı olma		
14	Olumlu benlik algısı geliştirme	1	11.1
15	Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme	3	33.3
16	Öfke, stres ve zaman yönetimi becerisi	1	11.1
17	Ebeveyn ve çocuk arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması		
18	Kalıp yargıların yumuşatılması		
19	Rol model bulma/ Doğru rehber seçme		
20	Olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme		
TOPLAM		9	100

Metinde Öne Çıkan
Bibliyoterapik Unsurlar

- Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme
- Doğaya ve tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma

Metnin Önerilme Durumu

+

Metnin Adı: Mustafa Kemal Atatürk (Komisyon)

Metin Türü: Biyografi

Sınıf Düzeyi: 6

Metnin Konusu: Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatı anlatılmaktadır.

	Bibliyoterapik Unsurlar	F	%
1	İletişim becerilerini geliştirme		

2	Empati (duygudaşlık) kurma		
3	Sorun çözme becerilerini geliştirme	1	7.1
4	Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma	1	7.1
5	Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma	1	7.1
6	Topluma faydalı birey olma bilincini geliştirme	1	7.1
7	Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama		
8	Kendini tanıma		
9	Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının başına da geleceğini düşünerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma		
10	Millî ve manevi değerlere sahip olma	1	7.1
11	Dünya sorunlarına duyarlı olma	1	7.1
12	Doğaya ve tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma		
13	Engelli bireylere karşı duyarlı olma		
14	Olumlu benlik algısı geliştirme		
15	Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme	6	42.9
16	Öfke, stres ve zaman yönetimi becerisi		
17	Ebeveyn ve çocuk arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması		
18	Kalıp yargıların yumuşatılması		
19	Rol model bulma/ Doğru rehber seçme	1	7.1
20	Olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme	1	7.1
TOPLAM		14	100

Metinde Öne Çıkan • Yeni değer, tutum ve
Bibliyoterapik Unsurlar davranış geliştirme

Metnin Önerilme Durumu +

Metnin Adı: Son Kuşlar (Sait Faik ABASIYANIK)

Metin Türü: Hikâye

Sınıf Düzeyi: 7

Metnin Konusu: Adalar'daki güzelliklerin, doğanın, kuşların duyarsız insanlar tarafından tahrip edilmesinden duyulan rahatsızlık anlatılmaktadır.

Bibliyoterapik Unsurlar		F	%
1	İletişim becerilerini geliştirme		
2	Empati (duygudaşlık) kurma		
3	Sorun çözme becerilerini geliştirme		
4	Hedeflerini gerçekleştirmek için azimli ve kararlı olma		
5	Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma		
6	Toplumda faydalı birey olma bilincini geliştirme		
7	Toplumda kabul görmek için kendini gerçekleştirmekten kaçınmama		
8	Kendini tanıma		
9	Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının başına da geleceğini düşünerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma		
10	Millî ve manevi değerlere sahip olma		
11	Dünya sorunlarına duyarlı olma		
12	Doğaya ve tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma	2	100
13	Engelli bireylere karşı duyarlı olma		
14	Olumlu benlik algısı geliştirme		
15	Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme		
16	Öfke, stres ve zaman yönetimi becerisi		
17	Ebeveyn ve çocuk arasındaki çatışmaların çözüme ulaşması		
18	Kalıp yargıların yumuşatılması		
19	Rol model bulma/ Doğru rehber seçme		
20	Olayları çok yönlü düşünme ve değerlendirme		
TOPLAM		2	100

Metinde Öne Çıkan Doğaya ve tüm canlılara duyarlı olma, çevreyi koruma

Metnin Önerilme Durumu

+

ÖZ GEÇMİŞ

Soyad, Ad : DOĞANAY Meltem

Doğum Yeri ve Tarihi: Şarkikaraağaç/ISPARTA - 28.03.1991

e-posta : meltemadoganay@hotmail.com

Teefon: 0541 670 82 66

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lisans: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü
Türkçe Öğretmenliği (2009-2013)

İŞ TECRÜBESİ

2014 : Şarkikaraağaç Halk Eğitim Merkezi- KPSS Hazırlık Kursu- Türkçe Öğretmenliği

2015-2016 : Belceğiz İlkokulu- Ücretli Sınıf Öğretmenliği (Şarkikaraağaç/ ISPARTA)

2016-2018 : Rauf Osman Karadeniz Ortaokulu – Türkçe Öğretmenliği (Silopi/ ŞIRNAK)

2018-... : Özgen Ortaokulu Müdür Yardımcılığı (Silopi/ ŞIRNAK)